

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (ULUSLARARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

**DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO)
BÜNYESİNDE TAHKİM**

Yüksek Lisans Tezi

Özge GULŞEN

Ankara – 2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (ULUSLARARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

**DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO)
BÜNYESİNDE TAHKİM**

Yüksek Lisans Tezi

Özge GÜLŞEN

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Fügen SARGIN

Ankara – 2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (ULUSLARARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

**DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO)
BÜNYESİNDE TAHKİM**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Fügen Sargın

Tez Jurisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Fügen Sargın (Başkan)

Prof. Dr. İsmail Kırca

Doç. Dr. Esra Gül Dardağan Kibar

İmzası

Fügen Sargın
İsmail Kırca
E. M.

Tez Sınavı Tarihi : 03 02 2009

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iv
GİRİŞ	1
§. 1. DÜNYA FİKRİ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO) VE TAHKİM TEŞKİLÂTI	4
I. WIPO HAKKINDA GENEL BİLGİLER	4
A. WIPO'NUN KURULUŞU VE AMACI	4
B. WIPO'NUN ORGANLARI	6
C. WIPO UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ	9
D. WIPO VE TÜRKİYE İLİŞKİSİ	13
II. WIPO BÜNYESİNDEKİ TAHKİM TEŞKİLÂTI	15
A. KURUMSAL TAHKİM YAPISININ BENİMSENMESİ	15
B. TEŞKİLÂTIN ORGANLARI	18
1. Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi	18
2. Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi	19
3. Tahkim Danışma Komisyonu	20
C. WIPO TAHKİMİNİN TÜRK HUKUKUNDAKİ YERİ	20
§. 2. WIPO TAHKİM KURALLARI UYARINCA GERÇEKLEŞEN TAHKİM	23
I. TAHKİM KURALLARININ UYGULANMA ALANI	23
A. HUKUKÎ UYUŞMAZLIĞIN ULUSLARARASI UNSUR İÇERMESİ	23
B. TAHKİME ELVERİŞLİ HUKUKÎ İHTİLAFLARIN TESPİTİ	24
C. TAHKİM KURALLARININ ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANABİLİRLİĞİ	26

II. WIPO TAHKİM KURALLARI'NA GENEL BAKIŞ	26
A. TAHKİM ANLAŞMASINA UYGULANACAK HUKUKU GÖSTEREN KURALLAR	26
B. WIPO TAHKİMİNE KONU OLAN HUKUKÎ UYUŞMAZLIĞIN ESASINA UYGULANACAK HUKUKU GÖSTEREN KURALLAR	29
C. TAHKİM YARGILAMASINDA USULE UYGULANACAK HUKUKU GÖSTEREN KURALLAR	32
D. WIPO BÜNYESİNDE TAHKİMİN YÜRÜTÜLMESİNE İLİŞKİN KURALLAR	34
1. Tahkim Yargılamasının Başlaması ve Süresi	34
a. Tahkim Davasının Açıldığı Tarih	34
b. Tahkim Süresi ve Başladığı Anın Tespiti.....	35
2. Hakem Heyetinin Oluşumu	37
a. Seçim Usulü	37
b. Hakemlerin Yetkisinin Sınırlarının Tâyini ve Hazırlık Toplantısı	45
c. Hakemlik Sıfatını Sona Erdiren Nedenler ...	47
3. Taraflara Yapılacak Tebligat	52
4. Lâhiyalar ve Dilekçelerin Teatısı.....	53
a. Talep ve Talebe Cevabın Sunulması	53
b. Dâva ve Cevap Dilekçelerinin Sunulması	55
c. Ek Beyanda Bulunma ve Islah.....	57
5. Duruşma Yapma İmkânı	57
6. Delillerin Tespiti, Kabulü ve Etkileri.....	58
7. Tarafların Temsili	63
8. Tahkim Yeri	63
9. Tahkim Dili	65
10. Hakemlerin Alabilecekleri İhtiyatî Tedbir Kararları	66
11. Merkez'in Müdahale Yetkisi	68
12. Hakemlerin Kendi Yetkileri Hakkında Karar Vermeleri	70

E. GİZLİLİK İLKESİNİN UYGULANMASINA İLİŞKİN	
KURALLAR	71
1. Genel Bilgi	71
2. Gizlilik İlkesinin Kapsamı	73
3. Gizlilik İlkesinin İstisnaları	75
F. TAHKİM YARGILAMASINI SONA ERDİREN NEDENLER.	77
1. Nihai Hakem Kararının Verilmesi	77
a. Karar Yeterliliği	77
b. Kararın Şekli ve İçeriği	77
c. Kararın Düzeltilmesi, Yorumu ve Tamamlanması	79
2. Nihai Hakem Kararı Verilmesi Dışında Kalan Diğer Nedenler	81
a. Tarafların Sulh Olması	81
b. Davanın Geri Alınması	81
c. Tahkim Yargılamasının Devamını Gereksiz Kılan Nedenlerin Ortaya Çıkması ..	83
d. Taraflardan Birinin Taraf Olma Ehliyetini Kaybetmesi	83
e. Yargılama Giderleri İçin Avans Yatırılmaması	84
f. Tahkim Yargılamasına Tarafların Katılmamış Olmaları	86
G. TAHKİM KARARININ HÜKÜM İFADE ETTİĞİ ANIN TESPİTİ VE ETKİSİ	87
H. HAKEM KARARININ İPTAL EDİLEBİLİRLİĞİ	89
I. HAKEM KARARININ TANINMA VE TENFİZİ KARARININ VERİLMESİ	92
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	101
ÖZET	110
SUMMARY	111

KISALTMALAR

AAA	: American Arbitration Association
AB	: Avrupa Birliği
Am. Rev. Int.'L Arb.	: American Review of International Arbitration
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
Bern Anlaşması	: Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Anlaşması
B.	: Bası
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: cümle
Cal.W.Int'L LJ.	: California Western International Law Journal
CCIG	: Geneva Chamber of Commerce and Industry
Ch	: Chapter
Colum. Bus. L. Rev.	: Columbia Business Law Review
Çevr.	: Çeviren
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Disp. Resol. J.	: Dispute Resolution Journal
dpn.	: dipnot
DR Services	: Dispute Resolution Services
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
Ed.	: Edited
f.	: fıkra
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
Geo. Wash. J. Int'l L. & Econ.	: George Washington Journal of International Law and Economics
Haz.	: Hazırlayan
Hastings Int'l&Comp.L.Rev.	: Hastings International and Comparative Law Review
H.D.	: Hukuk Dairesi
http.	: hypertext transfer protocol
IBA	: International Bars Association
ICC	: International Chamber of Commerce
ICSID	: International Centre for Settlement of Investment Disputes
IDEA	: The International Institute for Democracy and Electoral Assistance
İHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
Inst.	: Installment
IP	: Intellectual Property
İTO	: İstanbul Ticaret Odası

J.L.&Tech.	: Journal of Law and Technology
J.Pat &Trademark Off. Soc'Y	: Journal of the Patent and Trademark Office Society
Konsey	: Wipo Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi
LCIA	: London Court of International Arbitration
md.	: madde
Merkez	: WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK.	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
MTO	: Milletlerarası Tahkim Odası
No.	: Number
Ohio St. J. on Disp. Resol.	: Ohio State Journal on Dispute Resolution
Publ.	: Publication
Paris Anlaşması	: Sinaî Mülkiyetin Himayesine Mahsus Milletlerarası Bir İttihat İhdas Edilmesine Dair Paris Anlaşması
PCT	: Patent Cooperation Treaty
RG.	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
sh.	: sayfa
Söz.	: Sözleşme
t.	: tarihli
TOT	: Transfer of Technology
Tul. L. Rev.	: Tulane Law Review
UNCTAD	: The United Nations Conference on Trade and Development
UNCITRAL	: United Nations Commission on International Trade Law
Y.	: Yıl
Yay	: Yayınları
Yar.	: Yargıtay
v.d.	: ve devamı
v.s.	: vesaire
WIPO	: World Intellectual Property Organization
WIPO Tahkim Merkezi	: WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi
www.	: world wide web
WTO	: World Trade Organization
TRIPS	: Trade-Related Aspects of Intellectual Property Right

GİRİŞ

Sanayi devrimi ile teknolojinin gelişmesi, özellikle üreticilerin ve satıcıların, ticari açıdan gelir elde etmek amacıyla çok sayıda fikir üretmesine, sanayiye uygulanabilir yeni ürün ve usuller yaratmalarına vesile olmuştur. Ancak, ortaya çıkan bu yeni düşünce ve ürünlerin çalınması korkusuyla sergilenmemesi ve paylaşılmaması, bu yeniliklerden beklenen faydayı büyük ölçüde kaldırmaktaydı. Bu nedenle, Devletler, kendi vatandaşlarının haklarının diğer ülkelerde de yeknesak şekilde sağlanması ve korunması amacıyla yeni bir arayışa başladılar. Bu yönde, fikrî ve sınaî haklar olmak üzere ikili bir ayrıma gidilmiş ve 1883 tarihinde hazırlanarak 1884 yılında yürürlüğe giren "Sınaî Mülkiyetin Himayesine Mahsus Milletlerarası Bir İttihat İhdas Edilmesine Dair Paris Anlaşması" ile kurulan "Paris Birliği" ve 1886 tarihinde hazırlanarak yürürlüğe giren "Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Anlaşması" ile kurulan "Bern Birliği" ile ilk adımlar atılmıştır. Bu iki birliğin birleşmesi ve Birleşmiş Milletler bünyesine girmesi ile Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (*World Intellectual Property Organisation, WIPO*) kurulmuştur. WIPO'nun öncelikli amacı, fikrî ve sınaî hakların korunmasına katkıda bulunmak ve Devletleri bu yönde teşvik etmektir. WIPO, Birleşmiş Milletler uzman kuruluşlarından biridir. Günümüzde WIPO tarafından uygulanabilirliği sağlanan ve O'nun kuruluşundan önce ve sonrasında hazırlanarak çok sayıda ülkenin katılımıyla yürürlüğe giren fikrî ve sınaî haklarla ilgili uluslararası sözleşmeler, temel olarak bu haklara ilişkin "kurallar", "başvuru ve tescil sistemleri" ve "sınıflandırmalar" hakkında olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu

uluslararası sözleşmelerin etkisiyle, uluslararası toplumda bu hakların korunmasına olan güven artmış ve söz konusu hakların ihlalinden kaçınmak amacıyla fikri ve sınai haklarla ilgili özel hukuk ilişkileri önem kazanmıştır. Bu nedenle, uluslararası unsurlu ticarî ilişkilerin tarafları arasında doğan uyuşmazlıkların çözümü için yeni bir arayış başlamıştır.

WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (WIPO Tahkim Merkezi-Merkez), 1994 yılında WIPO bünyesinde, Uluslararası Büro'nun idare birimi olarak kurulmuştur. Merkez, ticarî ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümü için arabuluculuk ve tahkim kurallarını düzenlemiş, 2007 yılında da hakem-bilirkişi kurallarını uluslararası toplumun bilgisine sunmuştur. Merkez'in idaresinde ve denetiminde yürütülen tahkim, her türlü ticarî uyuşmazlığın çözümünün sağlanması amacıyla UNCITRAL Model Kanunu ve Tahkim Kuralları model alınarak hazırlanmıştır. Ancak, WIPO'nun amaçları doğrultusunda, Merkez'in fikrî ve sınai haklardan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulacağı konusunda özel bir iddiası bulunduğundan, tahkim kurallarında, örneğin delil sunmaya ve gizliliğe ilişkin detaylı düzenlemelere yer verilmiştir.

Çalışmamız kapsamında, ilk olarak "Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO) ve WIPO Tahkimi" başlığı altında, WIPO'nun teşkilât yapısı ve organlarına ilişkin açıklamalarda bulunularak, WIPO tarafından sunulan uyuşmazlık çözüm yöntemleri ve bunlara ilişkin kurallara değinilecektir. Bu bağlamda, Türkiye'nin WIPO üyesi olarak WIPO ile ilişkileri ele alınacaktır.

İkinci olarak, "WIPO Bünyesindeki Tahkim Teşkilatı" başlığı altında ise, WIPO bünyesinde kurulan ve tahkime ilişkin hizmetlerin sunulmasına hizmet eden WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi, WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi ve Tahkim Danışma Komisyonu'nun yapısı ve işlevleri açıklanarak, bu işlevleri çerçevesinde kurumsal tahkim kuruluşunun niteliği irdelenecektir. WIPO Tahkimi'nin Türk Hukuku'ndaki yeri ele alınacaktır.

Son olarak, "WIPO Tahkim Kuralları Uyarınca Gerçekleşen Tahkim" başlığı altında, WIPO bünyesinde yürütülen kurumsal tahkimin özellikleri, tahkim dâvasının açılışından sona ermesine kadar yürütülen işlemler; tahkim yargılamasının başlaması, hakem heyetinin oluşumu, yargılamada uygulanacak usul kurallarının tespiti, hakem kararının verilmesi ve yargılamayı sona erdiren sebepler ele alınmıştır. Hakem kararının bağlayıcılık ve icra edilebilirlik anının tespiti ve etkisi incelenmiş, hakem kararının iptal edilebilirliğiyle tanınması ve tenfizine ilişkin hususlara değinilmiştir.

Ş. 1. DÜNYA FİKRİ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO) VE TAHKİM

TEŞKİLÂTI

I. WIPO HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A. WIPO'NUN KURULUŞU VE AMACI

Sanayi devriminden sonra, üreticiler ve tacirler, ticarî faaliyetlerinin konusunu oluşturan ve bu yolla gelir elde ettikleri fikirlerinin ve icatlarının diğerleri tarafından çalınarak taklit edilmesinden korkmaktaydı. Bu nedenle, 1873 yılında Viyana'da yapılması plânlanan "Uluslararası Keşifler Sergisi"ne katılım sağlanmayınca, Sergi başarısız oldu. Bunun üzerine, uluslararası toplumda, kişilerin fikri ve ticarî faaliyetleri ile değer kazanan usul veya ürünler üzerindeki haklarının uluslararası boyutta nasıl korunacağına dair yeni bir arayış başlamıştır¹. İşte, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün (*World Intellectual Property Organisation, WIPO*) temelleri, bu arayış sonucunda 1883 tarihinde hazırlanarak 1884 yılında yürürlüğe giren "Sınai Mülkiyetin Himayesine Mahsus Milletlerarası Bir İttihat İhdas Edilmesine Dair Paris Anlaşması"² ile kurulan "Paris Birliği" ve 1886 tarihinde hazırlanarak

¹ Ayber, İ.: Sınai Mülkiyet Hakları ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar (WIPO, DTÖ, AB), Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı, Ankara 2005 (Çoğaltılmış, Basılmamış Uzmanlık Tezi), sh.4

² Bkz "Paris Convention for the Protection of Industrial Property", <<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/paris/index.html>>, (29 11.2007) Türkiye, 20 Mart 1883 tarihli "Sınai Mülkiyetin Himayesine Mahsus Milletlerarası Bir İttihat İhdas Edilmesine Dair Paris Anlaşması"na üye olmayı, Lozan Anlaşması ile taahhüt ederek Sözleşme'nin 1925 tarihli La Haye Metni'ni kabul etmiş (Kanun No : 1619, R G 29 05 1930-1506), daha sonra 1934 tarihli Londra metnini de 6894 Sayılı Kanunla onaylamıştır (R G 07 02 1057-9557-9529) Daha sonra, Anlaşma'nın Stockholm metnini, 1-12. maddelerine çekince koyarak kabul etmiştir (08 08 1975 tarih, 7/10464 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, R G 20.11 1975-15418) Ancak, bu

yürürlüğe giren “Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Anlaşması³” ile kurulan “Bern Birliği” ile atılmıştır⁴.

Paris ve Bern Anlaşmaları’nda, bunların uygulanabilirliğinin sağlanabilmesi için uluslararası bir büronun kurulmasının öngörülmesi nedeniyle, İsviçre’nin Bern şehrinde, “Fikri Mülkiyetin Korunması İçin Birleşik Uluslararası Bürolar” (*the United International Bureaus for the Protection of Intellectual Property/ BIRPI*) oluşturulmuştur⁵. WIPO, “BIRPI”nin Birleşmiş Milletler himayesine girmesinin akabinde, 14 Temmuz 1967 tarihinde Stokholm’de imzalanarak 1970 yılında yürürlüğe giren, “Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Kuruluş Anlaşması” ile resmen varlık kazanmıştır⁶. WIPO’nun merkezi İsviçre, Cenevre’dedir⁷. Bugün, WIPO, Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren on yedi uzman kuruluştan (*specialized agencies*) biridir⁸.

çekinceyi de 1994 yılında kaldırmıştır (94/5093 Sayılı ve 29.07.1994 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı, R.G. 23.09.1994-22060) [Erdem, B.: “Fikri Haklarda Ulkesellik Prensibi”, Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan, İstanbul 1999, sh. 52].

³ Bkz. “Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic”, <<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>>, (29.11.2007) Türkiye, 1886 tarihli “Edebi ve Artistik Eserlerin Korunmasına İlişkin Bern Anlaşması”nın 24.06.1948 değişikliğinin yapıldığı Brüksel Metni’ne katılmıştır (Kanun No 5777, R.G.02.06.1951-7824). Daha sonra ise, 4117 Sayılı Kanunla Değiştirilmiş Bern Anlaşması olarak anılan 1979 değişikliğine katılarak asgari haklar listesini kabul etmiştir (R.G. 12.07.1995-22341) (Erdem, sh. 54).

⁴ Gurry, F.: “The Dispute Resolution Services of the World Intellectual Property Organization”, *Journal of International Economic Law*, 1999, Vol. 2, No. 2, sh. 385 (DR Services); Plant, D.W.: *Dispute Settlement, Course on Dispute Settlement in International Trade, Investment, and Intellectual Property (UNCTAD)*, WIPO Arbitration and Mediation Center, Geneva 2003, (<http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add25_en.pdf>, 05.02.2006), sh. 11 (Dispute Settlement).

⁵ Salmon, P.: “Cooperation Between The World Trade Organisation (WIPO) and World Trade Organisation (WTO)”, *St. John’s Journal of Legal Comment*, 2003, Vol. 7, sh. 431; WIPO: *An Overview*, WIPO Pub. No. 1007, Geneva 2007, sh. 8 (Overview).

⁶ Salmon, sh. 430.

⁷ WIPO resmî internet sitesine, “www.wipo.int” veya “www.wipo.org” adreslerinden ulaşılmaktadır.

⁸ Latorno, C.: “International Arbitration of the Creative: A Look at the World Intellectual Property Organization’s New Arbitration Rules”, *Transnational Lawyer*, 1996, Vol. 9, sh. 371. Birleşmiş Milletler bünyesindeki uzman kuruluşlar için bakınız: <<http://www.un.org/members/agencies.shtml>>, (08.11.2008).

WIPO'nun iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci amacı, uluslararası toplumu, fikrî ve sınaî hakları korumaya teşvik etmektir. İkinci amacı ise, fikrî ve sınaî haklarla ilgili olan ve WIPO himayesindeki uluslararası sözleşmeler ile kurulan birlikler arasında idarî eşgüdümü sağlamaktır. Amaçları doğrultusunda, WIPO, kuruluşundan önce yürürlüğe giren ve kendisi tarafından hazırlanan çok sayıda uluslararası sözleşmeyi devletlerin imzalarına sunmakta ve uygulanmalarını sağlamaktadır⁹.

B. WIPO'NUN ORGANLARI

WIPO'nun teşkilatı, "Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Kuruluş Sözleşmesi" ile düzenlenmiştir¹⁰. Bu Sözleşme ile WIPO'nun karar alma yetkisini haiz üç

⁹ **Plant**, (Dispute Settlement), sh 10; **WIPO**, (Overview), sh 10 vd WIPO tarafından hazırlanan sözleşmeler, hizmet ettikleri amaca göre üç başlık altında toplanmıştır. İlk olarak, "Fikrî ve Sınaî Mülkiyet Haklarının Korunması" başlığı altında, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Anlaşması, Brüksel Anlaşması, Film Kayıtları Hakkında Antlaşma, Nairobi Antlaşması, Madrid Anlaşması, Sınaî Mülkiyetin Himayesine Mahsus Milletlerarası Bir İttihat İhdas Edilmesine Dair Paris Anlaşması, Patent Kanunu Antlaşması, İcracı Sanatçılar, Plak Yapımcılarının Plaklarının Yetkisiz Çoğaltılmasına Karşı Korunması İçin Cenevre Sözleşmesi, Fonogram Üreticileri ve Yayın Kuruluşlarının Korunması Hakkındaki Roma Sözleşmesi, Marka Hukuku Hakkında Singapur Antlaşması, Marka Hukuku Antlaşması, Washington Antlaşması, WIPO Telif Hakları Andlaşması, WIPO İcralar ve Fonogramlar Andlaşması düzenlenmiştir. İkinci grup olarak, "Global Koruma Sistemleri" başlığı altında ise, bu hakların korunması amacına hizmet eden Mikroorganizmaların Uluslararası Saklanması İlişkin Budapeşte Antlaşması, Tasarımların Milletlerarası Tesciline İlişkin La Haye Sözleşmesi, Lizbon Sözleşmesi, Markaların Uluslararası Tescili Konusundaki Madrid Sözleşmesi, Madrid Protokolü ve Patent İşbirliği Anlaşması yer almaktadır. "Sınıflandırmalar" başlıklı üçüncü grup ise, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Sınıflandırılması Hakkında Lokarno Sözleşmesi, Markaların Tescili Amacıyla Mal ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırılmasına İlişkin Nis Sözleşmesi, Strazburg Sözleşmesi ve Viyana Sözleşmesi'nden oluşmaktadır. WIPO bünyesindeki uluslararası sözleşmeler hakkında bkz : "WIPO-Administrated Treaties", <<http://www.wipo.int/treaties/en/index.jsp>>, (11 01 2008)

¹⁰ "Convention Establishing the World Intellectual Property Organization", <http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocs_wo029.html>, (30.09 2007). Türkiye, Sözleşme'ye 7/10540 sayılı Bakanlar Kararı ile katılmıştır (Bakanlar Kurulu Kararı No 7/10540, R G 19 11 1975-15417) (**Erdem**, sh 54)

temel organı: Genel Kurul (*The WIPO General Assembly*), Konferans (*The WIPO Conference*) ve Koordinasyon Kurulu (*The WIPO Coordination Committee*) olarak belirlenmiştir¹¹.

Genel Kurul, aynı zamanda Paris Birliği ve/veya Bern Birliği'nin veya bu birlikler altındaki özel birliklerin üyesi olan devletlerden gelen temsilcilerden oluşturulur. Birliklerden herhangi birine üye olmayan; ancak WIPO Kuruluş Sözleşmesi'nin tarafı olan ülkeler, Genel Kurul'a gözlemci olarak katılabilmektedir. Üç yılda bir yapılan olağan toplantılarda, her devlet bir temsilci tarafından temsil edilir ve her birinin bir oy hakkı bulunur. Genel Kurul'un başlıca görevleri, WIPO Genel Müdürü'nü seçmek, Genel Kurul ve Koordinasyon Kurulu'nun raporlarını incelemek, onaylamak ve bu Kurullara talimat vermek, Birliklerin ortak bütçesini onaylamak, Devletleri, WIPO Kuruluş Sözleşmesi'ne taraf olmaya davet etmektir (WIPO Kuruluş Söz , md 6).

Konferans ise, WIPO Kuruluş Sözleşmesi'nin tarafı olan devletlerden teşekkül eder. Milletlerarası Adalet Divanı Statüsü'ne taraf olan veya WIPO Genel Müdürü tarafından davet edilen ülkeler, WIPO Kuruluş Sözleşmesi'ne taraf olabilir. Ayrıca, bir devlet, Birleşmiş Milletler'in, O'nun uzman kuruluşlarından birinin veya Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın üyesi ise, WIPO'nun da üyesi olabilir ve dolayısıyla Konferans'a katılabilir (WIPO Kuruluş Söz., md. 5). Konferans, Genel Müdür'ün teklifi ile üç yılda bir toplanır ve her ülkeden tek oy hakkı olan bir delege ile katılım sağlanır

---

¹¹ "Decision Bodies", <http://www.wipo.int/members/en/decision_bodies.html>, (13 03 2008)

Konferans'ın başlıca görev ve yetkileri arasında ise, fikrî ve sınai hakların korunması için gerekli görülmesi halinde "tavsiye kararı" çıkarmak ve kendi bütçesini belirlemek bulunmaktadır (WIPO Kuruluş Söz., md 7).

Koordinasyon Komitesi ise, Paris Birliği ve/veya Bern Birliği'nin İcra Komiteleri arasından seçilen üyelere oluşur. Temel görevi, Birliklerin organlarına, Genel Kurul'a, Konferans'a ve WIPO Başkanlığı'na idari ve finansal konularda tavsiyelerde bulunmaktır. Genel Kurul'un taslak gündemini ve taslak bütçesini Koordinasyon Komitesi belirler (WIPO Kuruluş Söz., md 8).

WIPO'nun idari işleri ise Uluslararası Büro tarafından yürütülmektedir¹². Uluslararası Büro (*International Bureau*, Sekreteryaya), WIPO'nun sekreteryasını oluşturur (WIPO Kuruluş Söz., md 9) İki veya daha fazla yardımcı ile Genel Müdür tarafından idare edilir¹³. Yukarıda sayılan WIPO organlarının toplantılarına, Sekreteryaya üyeleri tarafından oy hakkı bulunmaksızın katılım sağlanır. Uluslararası Büro çalışanları görevlerini ifa ederken hiçbir hükümetten veya WIPO organı olmayan makamdan talimat almazlar. Her üye devlet, genel müdürün ve personelin görevlerini ifaları sırasında onlara etki edecek hareketlerden kaçınmakla yükümlüdür¹⁴

¹² Ayrıca, WIPO bünyesinde, arızî veya sürekli nitelik taşıyan destek birimler de kurulmuştur [**Plant**, (Dispute Settlement), sh 11 v d 9]

¹³ Genel Müdürün görev süresi altı yıldır WIPO Genel Müdürü, ikinci kez seçilmiş olması nedeniyle, 1997 yılından beri Dr. Kamil İdris'tir. Görevi 2008 yılı sonunda sona erecektir [**Ayber**, sh 14; Bkz <http://en.wikipedia.org/wiki/Kamil_Idris>, (12 11 2008)]

¹⁴ **Ayber**, sh 21

C. WIPO UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

WIPO tarafından, “arabuluculuk”, “hakem-bilirkişi” ve “tahkim”, “alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi” olarak kabul edilmiştir¹⁵. WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi bünyesinde ve yönetiminde yürütülen bu yöntemlere ilişkin kurallar, ayrı ayrı düzenleme alanı bulmuştur¹⁶. WIPO Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri'yle ilgili kurallar, her hukuk sistemiyle uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır¹⁷.

WIPO Arabuluculuk Kuralları (*WIPO Mediation Rules*) ile bu kuralların kapsamı (md.2), arabulucunun seçimi ve görevleri (md.6,7; 13), arabuluculuk sürecinin yürütülmesi (md.9-12), arabuluculuk sürecini sona erdiren haller (md.18-20), arabulucunun ücreti ve masraflar (md.22-24), arabulucu ile tarafların sorumsuzluğuna ilişkin hükümler (md.25-26) ve arabuluculuk sürecinin dâva zamanaşımına etkisi (md.27), yirmi yedi madde halinde düzenlenmiştir¹⁸. WIPO bünyesinde arabuluculuk, “tarafların yöntemi” olarak tanımlanmaktadır¹⁹. WIPO Arabuluculuk Kuralları'na göre, arabuluculuğa başvurmak için taraflar arasında bir arabuluculuk anlaşması bulunmalıdır (md.1). Arabuluculuk süreci, arabuluculuk anlaşmasının taraflarından birinin

¹⁵ “WIPO Alternative Dispute Resolution Procedures”, <<http://www.wipo.int/amc/en/center/wipo-adr.html>>, (12 12 2007); **WIPO**: Dispute Resolution for the 21st Century, WIPO Publication No 779, Geneva, 2003, sh 1 (21st Century)

¹⁶ WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi tarafından yayımlanan kurallar hakkında genel bilgi için bkz. <<http://www.wipo.int/amc/en/>>, (12 10 2008)

¹⁷ **Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT)**: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plâni, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000, sh. 267

¹⁸ WIPO Arabuluculuk Kuralları için bkz “WIPO Mediation Rules”, <<http://www.wipo.int/amc/en/mediation/rules/index.html>>, (02 08 2008).

¹⁹ **Goldberg, S. B.**: “The Dynamic of Mediation: Is Creative Genius the Key to Successful Mediation?”, Conference on Mediation, WIPO Publ. No 750, Geneva 1996, sh.11

WIPO Tahkim Merkezi'ne bir "Arabuluculuk Talebi" göndermesi ile başlar (md 3-4). Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tarafsız ve bağımsız olabilecek bir arabulucu her iki tarafa danışılarak WIPO Tahkim Merkezi tarafından seçilir (md.6-7). Arabulucu yardımıyla taraflar arasındaki sorun tanımlanır; tarafların ihtiyaçları değerlendirilerek kazan-kazan yöntemi ile aralarındaki uyuşmazlığa ortak bir çözüm bulunmaya çalışılır²⁰. Arabuluculuk süreci, tarafların bir sulh sözleşmesi imzalaması; taraflardan birinin tek taraflı arabuluculuk sürecini sona erdirdiği yönünde beyanda bulunması veya arabulucunun sürecin devam ettirilmesinde fayda görmemesi halinde sona erebilir (md.18, 19). Taraflar, sulh olmaları halinde buna ilişkin sözleşmeye hukukî geçerlilik kazandıracak gerekli işlemleri tamamlamakla yükümlüdürler²¹. Sulh sözleşmesi, sözleşmeler hukuku gereği sadece taraflarını bağlar²². Arabulucunun süreci sona erdirmesi halinde ise; arabulucu, taraflara, hakem-bilirkişi yoluna başvurmayı; tarafların son tekliflerinden hangisinin daha makûl olduğunun kararlaştırılması için tahkim yoluna gitmeyi veya arabulucunun edinmiş olduğu bilgileri kullanarak uyuşmazlığı çözmek üzere hakem olarak seçileceği bir tahkim anlaşması yapmayı önerebilir (md.13)²³.

²⁰ **Blessing, M.** : "The Mediation Rules of WIPO and Others: A Ticket to Paradise or Into a Better Mousetrap?", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ No 741, Geneva 1995, sh 131, (Mousetrap); **Coulson, R.** : "Arbitration and Other Forms Of Alternative Dispute Resolution - General Overview", Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ No 728, Geneva, 1994, sh 29

²¹ **Plant**, (Dispute Settlement), sh 30

²² **Blessing**, (Mousetrap), sh 130

²³ Bu düzenlemenin gerekçesi, taraflar arasındaki uyuşmazlığın arabuluculuk süreci sonucunda olmasa bile, nihai şekilde çözümlenmesine hizmet etmektir [**Blessing**, (Mousetrap), sh 123,124]

WIPO'nun sunduğu hizmetlerin ikincisi olan hakem-bilirkişi yöntemi, WIPO Hakem-Bilirkişi Kuralları ile (*WIPO Expert Determination Rules*) belirlenmektedir. Yirmi altı maddede, bu kuralların kapsamı (md.2); tebligat yöntemi (md.3); kullanılacak dil (md.4); talep ve talebe cevap ile sürecin başlangıç tarihi (md.5-7); bilirkişinin seçimi, reddi, çekinmesi ve yeniden seçimi (md. 9-11); yöntemin usulüne uygulanacak usul (md.13); mahremiyet (md. 15), kararın verilmesine ilişkin usul ve esaslar (md. 16); sürecin sona erme halleri ve sona ermesinin sonuçları (md.16,19,24,25,26) ile masraflara (md.17,21,22,23) ilişkin hususların düzenlendiği görülmektedir²⁴. WIPO Hakem-Bilirkişi Yöntemi'ne başvurmak için taraflar arasında bu yöndeki iradelerini belirten bir anlaşma bulunmalıdır. Hakem-Bilirkişi Kuralları bu anlaşmanın parçası kabul edilmektedir (md.2). Sürecin başlangıç tarihi, taraflardan birinin veya her ikisinin birlikte, WIPO Tahkim Merkezi'ne hakem-bilirkişi anlaşmasını göndererek, talepte bulunulması ile başlar (md.5). Taraflardan birinin talepte bulunması halinde, karşı tarafın talebe 14 gün içerisinde cevap vermesi beklenir (md.7). Bu sürenin sonunda, herhangi bir cevap verilmese dahi süreç devam eder ve tarafların anlaştığı sayıda, bu yönde bir anlaşma yok ise, WIPO Tahkim ve Arbuluculuk Merkezi'nin takdirine göre bir veya üç bilirkişi tayin edilir (md.8). Hakem-bilirkişi süreci, taraflar arasında eşitliğin sağlanması şartıyla, bilirkişinin uygun gördüğü usule ve gizlilik esasına göre yürütülür (md.13). Bilirkişi, koruyucu önlemler alabilir (md.16/c). Bilirkişi, tarafların uyuşmazlıkla ilgili sundukları bilgi ve belgelerin yeterli olduğuna kanaat getirdiğinde, konu hakkında inceleme

²⁴ WIPO Hakem Bilirkişi Kuralları için bkz. "WIPO Expert Determination Rules", <<http://www.wipo.int/amc/en/expert-determination/rules/index.html>>, (03 02 2008)

yapmaya başlar ve gerekli görürse taraflarla buluşarak ya da interaktif yöntemlerle (videofon, video konferans v.s.) görüşerek, yazılı, gerekçeli ve imzalı bir karar verir (md.13,16). Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, bilirkişinin vereceği kararın, taraflar arasındaki uyuşmazlığı nihaî olarak çözeceği ve tarafların bu karara karşı yargı yoluna başvurmadan feragat ettiği kabul edilmektedir (md.16). Hakem-bilirkişi süreci, nihaî kararın verilmesiyle; tarafların, nihaî karar verilmeden önce sulh olmaları üzerine veya bilirkişinin, sürecin devamının imkânsız ya da gereksiz hale geldiğini takdir ederek süreci sona erdirme yönünde karar alması halinde sona erer (md.16, 18).

WIPO tarafından tahkim yöntemine ilişkin iki farklı sistem benimsenmiştir. WIPO Tahkim Kuralları adı altında 78 madde ile tahkim yargılaması düzenlenmektedir. Bu çerçevede, tanımlar, bu kuralların kapsamı, WIPO Tahkim Merkezi'ne sunulması gereken belgeler ve tebligata ilişkin hususlar (md.1-5) "Genel Hükümler" başlığı altında düzenlendikten sonra; tahkim sürecinin başlangıcı (md.6-13); hakem mahkemesinin oluşumu (md.14-36); tahkim yargılaması (md.37-58), tahkimi sona erdiren haller (md.59-66), masraflar (md.67-72) ve gizlilik ilkesi ile feragat (md.73-78) maddelerini de ayrı ayrı hükme bağlanmıştır²⁵. İkinci olarak ise, tarafların anlaşması halinde, WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'na göre tahkim dâvasının açılması da mümkündür. Hızlı tahkim yöntemi, düşük değerli

---

²⁵ WIPO Tahkim Kuralları için bkz "WIPO Arbitration Rules", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/rules/index.html>>, (03 02 2008)

uyuşmazlıklar için tavsiye edilmektedir²⁶. WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları 71 maddeyle genel olarak WIPO Tahkim Kuralları ile paralel şekilde düzenlenmiştir. Bu nedenle, WIPO Tahkim Kuralları'na ilişkin açıklamalarımız, çalışmamızda ayrıca ifade ettiğimiz değişik hükümler dışında, bu tür tahkim için de geçerlidir²⁷. Hızlı tahkimde, WIPO Tahkim Kuralları'nda belirtilen süreler daha kısadır. Ayrıca, tahkim yargılamasının süresini kısaltmak amacıyla, sadece tek hakem seçilebileceği ve tahkim dâvasının, tahkim talebiyle dâva dilekçesinin birlikte verilmesiyle açılacağı öngörülmüştür²⁸. Hızlandırılmış tahkim yöntemi aracılığıyla verilen hakem kararları da uyuşmazlığı esastan nihai olarak çözmektedir ve icraî nitelik taşır²⁹.

D. WIPO VE TÜRKİYE İLİŞKİSİ

WIPO'ya, WIPO Kuruluş Sözleşmesi ile bir takım kanunî yetkiler, imtiyazlar ve dokunulmazlıklar tanınmıştır. Her WIPO üyesi devlet, o devletin

²⁶ **Knoll, W. H./ Rubins, N. D.**: "Betting the Farm on International Arbitration: Is it Time to Offer an Appeal Option?", *Am Rev. Int. Arb.*, 2000, Vol 11, No 4, sh 572; **Paulsson, J.**: "The WIPO Expedited Arbitration Rules: Fast-Track Arbitration I", *World Arbitration & Mediation Report*, 1995, Vol 6, No.11, sh 255,258; **Berg, A. J.**: "The WIPO Expedited Arbitration Rules: Fast-Track Arbitration II", *World Arbitration & Mediation Report*, 1995, Vol 6, No 11, sh 258

²⁷ **Plant**, (Dispute Settlement), sh 38.

²⁸ WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları için bkz "WIPO Expedited Arbitration Rules", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/expedited-rules/index.html>>, (03 02 2008) WIPO Tahkim ve Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'nın karşılaştırmak için bkz "WIPO Arbitration and Expedited Arbitration Compared", < <http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/expeditedrules/compared.html>>, (03 02 2007)

²⁹ **Paulsson, J.**: "Fast-track Arbitration In Europe (With Special Reference to the WIPO Expedited Arbitration Rules)", *Hastings Int'l&Comp L.Rev.*, 1994-1995, Vol 18, sh 716 (Fast); **Bagner, H.**: "Expedited Arbitration Rules: Stockholm and WIPO", *Arbitration International*, 1997, Vol. 13, No 2, sh 198.

hukukuna uygun olarak yetkilerini kullanması şartıyla faaliyette bulunması için WIPO'ya her türlü hak ve yetkiyi tanıdığını kabul eder. Ayrıca, WIPO, faaliyette bulunmak için İsviçre Konfederasyonu'na veya WIPO'ya üye olan her devlet ile anlaşarak, söz konusu ülkelerde bir merkez açabilir. Bu yönde, WIPO, çalışanlarının görevlerini yürütebilmesi, onlara gerekli imtiyaz ve dokunulmazlıkların tanınması için her devlet ile anlaşma akdedebilir (WIPO Kuruluş Söz., md 12).

Bugün, WIPO'ya üye 184 devlet bulunmaktadır³⁰. Türkiye de, WIPO Kuruluş Sözleşmesi'ne 1975 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile taraf olmuştur³¹. Hem Paris Birliği³² hem de Bern Birliği'nin³³ üyesi olarak, Türkiye, WIPO Genel Kurulu'nda da temsil edilmektedir³⁴. Dolayısıyla, WIPO'ya tanınan imtiyaz ve yetkileri Türkiye de kabul etmiştir. Ayrıca, 5000 Sayılı Kanun ile kurulan Türk Patent Enstitüsü, WIPO tarafından gerçekleştirilen faaliyetleri takip etmekte, her yıl WIPO tarafından gerçekleştirilen toplantılarda Türkiye'nin temsilini sağlamakta ve Türkiye'de WIPO ile ortak organizasyonlar yürütmektedir³⁵. Bunun dışında, WIPO'nun Türkiye'de kurulu bir temsilciliği veya merkezi bulunmamaktadır³⁶.

³⁰ WIPO'ya üye ülkeler ve üyelik tarihleri hakkında bkz. "Member States", <<http://www.wipo.int/members/en/index.jsp>>, (13 03 2008); "Notifications", <http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&search_what=N&treaty_id=1>, (03 02 2008)

³¹ Bkz. dpn 10

³² Bkz. dpn 2

³³ Bkz. dpn. 3

³⁴ Ayber, sh.13

³⁵ Türk Patent Enstitüsü, 2006 Faaliyet Raporu, Ankara 2006, sh 72

³⁶ WIPO'nun Türkiye'de ayrı bir merkezi yoksa da, Türkiye'de Birleşmiş Milletler'in temsilciliği bulunmakta olup, adresi "BM Binası, Birlik Mah 2 Cad. No: 11, 06610, Çankaya, Ankara, Türkiye"dir [<<http://www.un.org.tr/index.php?ID=101&LNG=1>>, (22 09 2008)]

II. WIPO BÜNYESİNDEKİ TAHKİM TEŞKİLÂTI

A. KURUMSAL TAHKİM YAPISININ BENİMSENMESİ

Tahkim, belli bir kurum tarafından belirlenmiş kurallar çerçevesinde yürütülmesine göre kurumsal (*institucional*) veya arızî (*ad hoc*)³⁷ tahkim şeklinde sınıflandırılır³⁸.

“*Ad hoc* tahkim”, “sadece belirli bir uyuşmazlığın çözümü için teşkil edilen bir tahkim mekanizması vasıtasıyla yapılan tahkim”dir³⁹. *Ad hoc* tahkimde, tarafların anlaşması üzerine, taraflarca herhangi bir tahkim kurumuna bağlı olmaksızın sadece aralarındaki somut olay için geçici olarak bir hakem heyeti oluşturulur⁴⁰.

Kurumsal tahkim türünde ise, belirli tahkim kuralları bulunan, sunulması taahhüt edilen hizmet ve bu hizmetin sınırları usul kurallarıyla açıkça tanımlanarak sürekli ve istikrarlı bir yapıya sahip olan, işlerin yürütülebilmesi için bünyesinde kurulan bir sekreteryaya ile çalışarak idarî bakımdan gözetim ve denetim işlevini yürüten bir “kurum/merkez” (*institution*)

³⁷ “*Ad hoc*”, “arızî, istisnâî, buna mahsus” anlamlarına gelmektedir. Türk Hukuk Lügatı, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 1991, sh 19; **Smit, H.** : “Managing An International Arbitration: An Arbitrator’s View”, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ No 728, Geneva 1994, sh 215 (An Arbitrator’s View)

³⁸ **Nomer, E./Ekşi, N./ Öztekin, G.**: Milletlerarası Tahkim, B 2, İstanbul 2003, sh 3,4; **Akıncı, Z.**: Milletlerarası Tahkim, Ankara 2007, sh.30-31

³⁹ **Erdoğan, F.**: Uluslararası Hukuk ve Tahkim, Ankara 2004, sh 71; **Şit, B.**: Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 2005, sh 40

⁴⁰ **Akıncı,** sh 30; **Şanlı, C.**: Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara 1986, sh 69 (Esas)

nezdinde tahkim süreci yürütülmektedir⁴¹ Kurum bünyesinde, doğrudan tahkim sürecinin yürütülmesine ilişkin hizmetlerin yanı sıra dolaylı ve destekleyici hizmetler sunulmakta olup; kurum nezdinde kurulu bulunan sekreteryaya aracılığıyla tahkim sürecinin bütün aşamalarının takip edilmesi, yazışma ve tebligat işlemlerinin yapılması, tahkim sürecinin önceden belirlenen kuralların gerektirdiği şekilde yürütülmesi için tarafların ve hakem heyetinin yönlendirilmesi sağlanır⁴².

Bu genel tanım dâhilinde bir değerlendirme yapmak gerekirse, WIPO bünyesinde tahkim işlemlerinin yürütülmesini üstlenen WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (Merkez), tahkim yeri neresi olursa olsun, bunun WIPO tarafından düzenlenen kurallara uygun olarak yürütülmesini sağlamakla yükümlüdür⁴³. Ancak, özel hallerde, tarafların, WIPO tarafından öngörülen tahkim yargılamasının usulünü yöneten kurallar dışında başka usul kurallarının uygulanmasını talep etmeleri halinde, Merkez, tahkim yeri hukukunun bu yönde bir anlaşmaya geçerlilik tanınması şartıyla, tarafların anlaşmaları yönünde işlerini yürütür⁴⁴.

---

⁴¹ **Şit**, sh.39-40; **Erdoğan**, sh 148; **Akıncı**, sh.30; **Şanlı**, (Esas) sh 69.

⁴² **Erdoğan**, sh 148; **Yılmaz**, H.: "Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri, *International Arbitration Organizations*", Ankara Barosu Dergisi, 2004, S 2, Ankara, s 75-104; **Paulsson**, **J./ Rawding**, **N./ Reed**, **L./ Schwartz**, **E** : *The Freshfields Guide to Arbitration and ADR, Clauses in International Contracts*, Kluwer Law International, London 1999, sh 6, 51

⁴³ **Gurry**, **F.**: "The WIPO Arbitration Center and its Services", *Am Rev. Int Arb* , 1994, Vol 5, No 2, sh.200 (Center Services)

⁴⁴ **Blessing**, **M.**: "The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective [Articles 37 to 47 of the WIPO Rules in a Comparative Perspective]", *Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation*, WIPO Publ No. 741, Geneva 1995, sh 44 (WIPO Comparison)

Diğer taraftan, Merkez, sekreteryâ hizmetleri ve tahkim sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan her türlü destekleyici teknik hizmeti (*back-up services*) sunar. Bu yönde, Merkez, doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların çözümü için WIPO Tahkimi'ne başvurmak isteyen kişilere tahkim anlaşmasının içeriği hakkında tavsiyelerde bulunur⁴⁵. Ayrıca, Merkez, yargılama ve hakem ücretlerini belirler, tahkim başvurusunda bulunulması halinde, ödenmesi gereken ücret ve masrafları hesaplar⁴⁶. İhtiyaç duymaları halinde, taraflara, çevirmenlik veya sekreterlik gibi hizmetler sunulur⁴⁷.

Bunlarla beraber, dolaylı hizmet mahiyetinde, tahkim kurallarının uygulanmasına yeknesaklık getirmek amacıyla, Merkez tarafından bu kurallara ilişkin akademik içerikli veya uygulamaya yönelik bilgiler içeren yazılı kaynaklar yayımlanmakta; çeşitli seminer, konferans ve sempozyumlar düzenlenmekte, ilgilere staj olanakları sağlanmakta ve hakemlere yönelik eğitimler verilmektedir⁴⁸.

⁴⁵ **DPT**, sh 268; **Gurry**, (Center Services), sh 199; **Plant**, (Dispute Settlement), sh 13 Merkez tarafından matbu anlaşma metinleri hazırlanarak kurumun resmi internet sitesinde yayınlanmaktadır İngilizce, Arapça, Çince, Fransızca, Almanca, Japonca, Korece, Portekizce, Rusça ve İspanyolca hazırlanan, doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıklar için önerilen anlaşma içerikleri için bkz "Recommended WIPO Contract Clauses and Submission Agreements", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/contract-clauses/index.html>>, (15 10 2006) Tarafımızca çevrilen anlaşma içerikleri için bkz ileride sh 28

⁴⁶ **WIPO**: WIPO Services under the UNCITRAL Arbitration Rules- World Intellectual Property Organization, WIPO Pub No. 447, Geneva 1995, sh 8-12 (UNCITRAL)

⁴⁷ **Gurry, F.**: "The Commencement of Arbitral Proceedings", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ No. 741, Geneva 1995, sh.16, (Arbitral Proceedings); **Hoellering, M. F.**: "The Institution's Role In Managing The Arbitration Process", Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ. No 728, Geneva, 1994, sh 207.

⁴⁸ **Plant**, (Dispute Settlement), sh 7; **DPT**, sh.267; **Bettinger, T. /Willoughby,T./ Abel, S.M.**: Domain Name Law and Practice, An International Handbook, Oxford 2005, sh 15; **Gurry**, (Introduction), sh 2

Yukarıdaki açıklamalarımız çerçevesinde, yetki ve görevleri tahkim usul kuralları ile belirlenmiş; kendi bünyesinde bir sekretaryası bulunan; tahkim dâvasının açılmasından sona ermesine kadar her aşamasına ilişkin görevlerini yerine getirerek taraflara ve hakemlere idarî hizmetler sunan ve sürekli bir yapıya sahip Merkez, kurumsal niteliği haizdir ve bu yönde WIPO bünyesinde tahkim de kurumsal tahkimdir⁴⁹.

B. TEŞKİLÂTIN ORGANLARI

1. Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi

WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (Merkez), İsviçre, Cenevre'de kurulmuştur ve 1994 yılından beri faaliyet göstermektedir⁵⁰. WIPO'nun Uluslararası Bürosu'nun idarî işlerinin yürütülmesi amacıyla kurulmuştur. Ayrıca, özel hukuk ilişkisi içerisinde bulunan kişiler arasında, özellikle fikrî ve sınaî haklardan doğan hukukî uyuşmazlıkların WIPO tarafından düzenlenen kurallar çerçevesinde özel yöntemler aracılığıyla çözülmesini, bu yöntemlerin usulüne uygun olarak ve düzenli yürütülmesini sağlayan idarî bürodur

⁴⁹ **Agarwal, A.K.:** "Resolving Domain Name Disputes, Institutional Arbitration-WIPO, Business Cognizance", 2005, Y 1, S 7, <<http://bcognizance.iita.ac.in/octdec05/brainwave4.html>>, (05.01 2008)

⁵⁰ **Gurry, F.:** "Introduction (Information about the WIPO Arbitration and Mediation Center)", Am Rev Int Arb 1994, Vol. 5, No 1, sh 1 (Introduction); **Gurry,** (Center Services), sh 198 Merkez'in resmi internet sitesi, <<http://www.wipo.int/amc/en/index.html>> adresidir (25/3/2007).

(*administrative institution*)⁵¹. Bununla beraber, Merkez, anılan yöntemlere başvurmak isteyen tarafları bilgilendirerek, konu hakkında bilgi sağlayan bir çözüm merkezidir (*resource center*)⁵².

2. Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi

WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi (*WIPO Arbitration and Mediation Council/ Konsey*), dördü özel sektör, ikisi kamu sektöründen gelen temsilcilerden olmak üzere altı üyeden oluşmaktadır⁵³.

Konsey, hakem ve arabuluculuk görevini üstlenebilecek kişileri, Merkez'e bildirir; bu kişilerin bilgi ve tecrübelerini denetler. Ayrıca, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini yöneten kuralların güncel kalması için gerekli araştırma ve değerlendirmeleri yaparak Merkez'e tavsiyelerde bulunur; Merkez tarafından yürütülen faaliyetlerle ilgili planlama yapılması ve politikaların saptanmasına katkıda bulunmak amacıyla Merkez'e görüş sunar⁵⁴.

⁵¹ **Gopal Das, B.:** "Intellectual Property Dispute, GATT, WIPO: of Playing by the Game Rules & Rules of Game", J L & Tech., 1994, Vol 35, sh 159; **Gurry,** (Center Services), sh.198.

⁵² **Seymenoğlu, M.D.:** İnternet Alan İsimleri Sistemi ve WIPO Tahkim Prosedürü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Ankara 2003 (Çoğaltılmış, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), sh. 95 (İnternet); **DPT,** sh 251

⁵³ **WIPO General Assembly:** WIPO Arbitration and Mediation Council, Memorandum of Secretariat, Twenty-Seventh (15th Ordinary) Session, Geneva 2001; **Seymenoğlu,** sh 95; **DPT,** sh 251

⁵⁴ **Seymenoğlu,** sh 95; **DPT,** sh 251.

3. Tahkim Danışma Komisyonu

WIPO Tahkim Danışma Komisyonu (*WIPO Arbitration Consultative Commission/ Komisyon*), hakemin reddi, değiştirilmesi, azli veya hakem ücretine ilişkin hususlar gibi, tahkim sürecinde ortaya çıkabilecek meseleler hakkında Merkez tarafından kendisine yöneltilen soruları cevaplayarak tavsiyelerde bulunur. Bu amaçla, Komisyon kendi içinde *ad hoc* komiteler oluşturur. Komisyon, üyelerinin bilgisi dâhilinde olmayan belirli bir ulusal hukuka ilişkin herhangi bir sorun hakkında, Komisyon dışından bir uzmana da başvurulabilir⁵⁵.

C. WIPO TAHKİMİ VE TÜRK HUKUKUNDAKİ YERİ

WIPO, faaliyetlerini, üye devletlerin fikrî ve sınai haklarla ilgili çalışmalarını desteklemek ve ilgili mevzuatın geliştirilmesine yardımcı olmak amaçlarıyla yürütmektedir. Bu bağlamda, WIPO tarafından kendisine başvuran ülkelere tavsiye verilerek, bu hakların hukuken korunmasına katkıda bulunmaktadır⁵⁶. Bununla beraber, özellikle fikrî ve sınai hakların kullanımı ve ticarî ilişkilere konu olması, bu haklarla ilgili uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, WIPO, devletlerin fikrî ve sınai haklarla ilgili uyuşmazlıkların etkili şekilde çözülmesi için gerekli çabayı

⁵⁵ WIPO, (UNCITRAL), sh 5; **WIPO Coordination Committee**: Appointment of Members of The WIPO Arbitration and Mediation Council, Memorandum by the Director General, Thirty-Ninth Session (28th Ordinary), Geneva 1997, sh 1; **Seymenoğlu**, sh 95; **DPT**, sh 251

⁵⁶ WIPO: Annual Report, 2005, sh 1

göstermelerini sağlamanın yanı sıra fikrî ve sınai haklarla ilgili uluslararası politikanın desteklenmesi amacıyla çeşitli çözüm önerilerinde bulunmuştur⁵⁷. Bu çözüm önerileri, WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi tarafından kurallara bağlanarak, taraflar arasındaki ticarî uyuşmazlıkların ulusal mahkemeler dışında da etkili şekilde çözülmesini teminen kamuoyunun ilgisine sunulmuştur⁵⁸. Dolayısıyla, WIPO bünyesinde gerçekleştirilen tahkim, iki tarafın bu yönteme başvurarak aralarındaki uyuşmazlığın çözülmesi konusunda anlaşma yapmalarına bağlıdır; yani ihtiyarîdir⁵⁹. Nitekim, Türk hukukuna göre de, ihtiyarî tahkim, bir tahkim yöntemine başvurmanın tarafların anlaşmalarına bağlı kılınması halinde söz konusudur⁶⁰.

Diğer taraftan, bir devletin, WIPO'nun bir üyesi olması, WIPO bünyesinde gerçekleştirilen tahkim sonucunda verilen bir yabancı hakem kararına doğrudan etki tanıyacağını kabul ettiği anlamına gelmez⁶¹. WIPO bünyesinde gerçekleşen tahkim sonucunda verilen bir hakem kararı, bir devletin ulusal hukuk kurallarına göre "yabancı hakem kararı"ysa, icra edilebilmesi için o devletin yetkili mahkemeleri tarafından tanınması ve tenfizi gerekir⁶². Bununla beraber, WIPO Tahkimi için de geçerli olabileceğini düşündüğümüz bir görüşe göre, tahkimin başlaması ile sona ermesi arasındaki süreçte "kurumsal" olarak yürütülen tahkim modeli, hakem

⁵⁷ WIPO, Annual Report, sh 18; **Laturno**, sh 376

⁵⁸ WIPO, (Annual), sh.18; **Laturno**, sh.377 Bkz sh.9 v d

⁵⁹ WIPO, (21st Century), sh 7.

⁶⁰ **Nomer/ Ekşi /Öztekin**, sh 3,4; **Akıncı**, sh 30-31

⁶¹ **Wilbers, E.:** "The WIPO Arbitration And Mediation Center Alternative Dispute Resolution of Intellectual Property Disputes", Lawasia 17th Biennial Conference Session On Intellectual Property, Christchurch 2001, <<http://arbiter.wipo.int>>, (12.11.2007), sh 41

⁶² **Wilbers**, sh.41. Türk Hukuku'nda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi için bkz ileride sh 91

kararının taraflarca yerine getirilmesi veya ulusal mahkemeler önünde tanıma ve tenfiz edilmesi açısından herhangi bir özellik arz etmez⁶³. Kaldı ki, WIPO Tahkim Kuralları'nın 62. madde (g) bendine göre, Merkez, taraflardan birinin talep etmesi halinde, hakem kararının New York Sözleşmesi'nin IV/1(a) maddesine uygun şekilde düzenlenmiş bir örneğini, bu Sözleşme'ye taraf olan ülkelerde hakem kararının tanınması ve tenfizinin sağlanabilmesi için verebilmektedir⁶⁴. Bu genel açıklama dâhilinde bir değerlendirme yapmak gerekirse, WIPO tahkim yöntemi yoluyla verilen bir hakem kararının Türk hakeminin hukuku olan Türk hukukuna göre "yabancı hakem kararı" olarak vasıflandırılması halinde, tanınması ve tenfizine başvurulması gerekebileceği düşüncesindeyiz. Ancak, bir tahkim dâvasında, yabancılık unsuru varsa, tahkim yeri Türkiye ise veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem heyetince seçildiği uyuşmazlıklar hakkında tahkim yargılamasının usulüne uygulanacak hukuk Türk Hukuku ise, MTK hükümleri uygulanabilir. Ayrıca, tahkim yeri Türkiye ise, taraflarca başka bir hukuk seçimi yapılsa dahi, MTK'nın emredici hükümlerinin uygulanması gerekebilir. Bu tip durumlarda, MTK hükümlerine göre kurulan hakem kararı, bir "iç hakem kararı" olarak vasıflandırılabilir ve tanınmasına veya tenfizine gidilmeksizin hüküm ve sonuçlarını Türkiye'de doğurabilecektir⁶⁵.

---

⁶³ Şit, sh 65

⁶⁴ 1 Ocak 2007 tarihi itibarıyla New York Sözleşmesi'ne üye ülkeler için bkz "Parties to the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/ny-convention/parties.html>> (27 04 2008).

⁶⁵ Konu hakkında bkz sh 91 v d.

§. 2. WIPO TAHKİM KURALLARI UYARINCA GERÇEKLEŞEN TAHKİM

I. TAHKİM KURALLARININ UYGULANMA ALANI

A. HUKUKİ UYUŞMAZLIĞIN ULUSLARARASI UNSUR İÇERMESİ

“Uluslararası Tahkim” kavramı “*yabancılık unsuru içeren ticarî ve ekonomik ilişkiler*”den doğan uyuşmazlıkların çözümünü öngören bütün tahkim biçimlerini kapsamaktadır⁶⁶. Bu genel açıklama çerçevesinde bir değerlendirme yapmak gerekirse, WIPO Tahkim Kuralları’nın “Uygulama Alanı” başlıklı 2. maddesine göre, bir sözleşmede taraflar yazılı olarak aralarındaki hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek ihtilafların WIPO Tahkim Kuralları’na göre çözümleneceğini kararlaştırmış iseler, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, bu kurallar, tahkim anlaşmasının bir parçasını oluşturur ve “uyuşmazlık” bu kurallara göre çözülür. Ancak, maddede WIPO Tahkim Kuralları’nın taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözülmesine hizmet ettiği ifade edilmekle beraber; bu uyuşmazlığın yabancılık unsuru içermesi hususuna ayrıca yer verilmemiştir.

Diğer taraftan, WIPO Tahkim Kuralları, uluslararası ticarî ilişkilerden doğan ve özellikle konusunu fikrî ve sınaî hakların teşkil ettiği uyuşmazlıkların

---

⁶⁶ Şanlı, C.: Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 2005 İstanbul, sh 229 (Akit).

çözümüne kavuşturulması için düzenlenmiştir⁶⁷. Ayrıca, WIPO Tahkim Merkezi, uluslararası unsurlu uyuşmazlıkların çözümlenmesi amacıyla coğrafi alan ayrımı yapmaksızın kendisine başvuruda bulunan her gerçek veya tüzel kişiye hizmet sunmak amacıyla kurulmuştur⁶⁸.

B. TAHKİME ELVERİŞLİ HUKUKİ İHTİLÂFLARIN TESPİTİ

WIPO bünyesinde tahkime, konu sınırlaması olmaksızın, hukukî ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması için başvurulabilir. Zira, WIPO Tahkim Kuralları'nda konu bakımından herhangi bir kısıtlama getirilmemiştir⁶⁹. Ancak, WIPO Tahkim Kuralları, özellikle fikrî ve sınai haklara ilişkin uyuşmazlıkların çözülebilmesi amacıyla hazırlanmıştır⁷⁰.

Bununla birlikte, WIPO Tahkim Kuralları'nın 3. maddesine göre, hakem heyeti, tahkim yargılamasını WIPO Tahkim Kuralları çerçevesinde uygun gördüğü şekilde yürütebilir. Ancak, hakem heyeti, WIPO Tahkim Kuralları'nın 59/b maddesi hükmüne göre belirlenen usul kurallarının tâbi olduğu ulusal hukuk sisteminin sınırlamalarını dikkate alacaktır (md. 3/b)⁷¹.

⁶⁷ Gurry, (DR Services), sh 197; Bagner, sh 193.

⁶⁸ Gurry, (Center Services), sh 201

⁶⁹ Gurry, (DR Services), sh 197; Bagner, sh 193

⁷⁰ Gurry, (Introduction), sh 2; Laturno, sh 376.

⁷¹ Bkz ileride sh 32

Bu bağlamda, yetkili hukukun Türk Hukuku olduğu hallerde, uyuşmazlığın tahkime elverişliliği, MTK ve MÖHUK'a göre tayin edilecektir⁷². Buna göre, Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir (MTK, md.1, f.4). Ayrıca, hakem kararına konu uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülmeye elverişli olup olmadığının tayininde Türk Hukuku dikkate alınacaktır (MTK, md.15/A/f)⁷³.

Bu düzenleme çerçevesinde, Türk Hukuku'na göre, ekonomik olarak güçsüz tarafın korunması, sözleşme ilişkisi içerisinde olan tarafların eşitliği ve hukukî emniyetlerinin sağlanması amacıyla tahkim usulüne bazı sınırlamalar getirilmiştir⁷⁴. Kamu düzenine ilişkin kabul edilen neseple ilgili dâvalar, iflas dâvaları, kira bedelinin tespiti dâvaları, manevi tazminat dâvaları konu bakımından tahkime elverişli değildir. Ayrıca, Kat Mülkiyeti Kanunu'nun konusunda kalan ve iş ilişkisi nedeniyle işçiye karşı açılan dâva konusu uyuşmazlıklar için de tahkim yoluna başvurulamaz. Bununla birlikte, ceza yargısı ve idarî yargıda görülen, çekişmesiz yargıya ait olan işlere ilişkin olarak tahkim anlaşması yapılamaz⁷⁵. Ancak, Akıncı'ya göre, "*marka, patent, endüstriyel tasarım, faydalı model veya telif haklarına tecavüzle ilgili uyuşmazlıklar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıklar oldukları için, bunlarla ilgili uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir*"⁷⁶.

---

⁷² Akıncı, sh 285

⁷³ Akıncı, sh 286

⁷⁴ Nomer/Ekşi/Öztekin, sh 28

⁷⁵ Akıncı, sh 285-287.

⁷⁶ Akıncı, sh 285-287

C. TAHKİM KURALLARININ ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANABİLİRLİĞİ

1994 yılı Ekim ayında faaliyete geçen WIPO Tahkim Merkezi'nin hazırladığı kurallar, 1 Ekim 2002 tarihinde yenilenmiştir⁷⁷. WIPO Tahkim Kuralları'nın "Kapsam" başlıklı 2. maddesi altında bu kuralların zaman bakımından uygulama alanı açıkça düzenlenmiş olup, taraflar aksini kararlaştırmadıkça, uyuşmazlığın tahkimin başladığı tarihte geçerli olan kurallar uyarınca çözüme bağlanacağı kabul edilmiştir.

II. WIPO TAHKİM KURALLARI'NA GENEL BAKIŞ

A. TAHKİM ANLAŞMASINA UYGULANACAK HUKUKU GÖSTEREN KURALLAR

WIPO Tahkim Kuralları'na göre, tahkim anlaşması, taraflar arasında asıl sözleşmede yer alan bir tahkim şartı veya ayrı bir tahkim sözleşmesi şeklinde yapılabilir (md.2). Tahkim anlaşmasının bağımsızlığına ilişkin ayrı bir düzenleme getirilmemiştir.

---

⁷⁷ **WIPO**: WIPO Arbitration and Mediation Rules, WIPO Publ No 446, Geneva 2002, sh 9 (WIPO Rules); **WIPO**, (UNCITRAL), sh.4

Tahkim anlaşması, tahkim yargılamasının usulüne veya uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk kurallarının gerektirdiği şekli, asli geçerlilik şartlarını ve içeriği karşılıyor ise geçerli kabul edilir (md. 59/c). Bu kural ile WIPO, diğer kurumlara nazaran daha modern bir yaklaşım sergilemektedir. Zira, tahkim usulüne veya uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk, uyuşmazlığın tahkime elverişli olduğu ölçüde tarafların üzerinde anlaşabildikleri hususlardır ve tahkim anlaşmasının geçerliliği, tahkim sonunda verilen karara tarafların rızaen uymasına veya bu kararın tanıma ve tenfizine doğrudan etkilidir⁷⁸. Dolayısıyla, tahkim anlaşmasının, iki hukuktan biri ile öngörülen şartları taşımasının geçerlilik için yeterli kabul edilmesi, anlaşmanın ayakta kalmasını sağlamaktadır⁷⁹.

Tahkim anlaşmasının, hakem yetkilerinin temelini oluşturması ve tahkim yargılamasının usulüne, tahkim anlaşmasına ve uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukun tespitine yarayan temel belge olması sebepleriyle, tarafların iradeleri ile beyanları arasında uyum olması ve anlaşmaya uygulanacak hukukta öngörülen içeriği karşılaması gerekmektedir. Zira, WIPO Tahkim Kuralları'nın 1. maddesinde "Tahkim Anlaşması", "*belirli bir hukuki ilişkiden doğan veya doğabilecek tüm ya da bazı uyuşmazlıkların*" tahkim ile çözüme kavuşturulmasına amacıyla yapılan sözleşme olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, Merkez, taraflara, tahkim anlaşmasının düzenlenmesi aşamasında destek vermektedir. Ayrıca, WIPO

⁷⁸ **Bishop, R. D.:** A Practical Guide For Drafting International Arbitration Clauses, <<http://www.kslaw.com/library/pdf/bishop9.pdf>>, (02 12 2007), sh 3

⁷⁹ **Herrmann, G.:** "The Arbitral Decision", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh 86

Tahkim Merkezi tarafından tahkim anlaşmasının belirli olması koşulunun sağlanmasını teminen bir tahkim anlaşması içeriğinin nasıl olabileceği yönünde öneriler getirilmektedir⁸⁰.

Doğmamış uyuşmazlıklar hakkında Merkez tarafından önerilen tahkim şartı içeriği şöyledir: “*Şekli, geçerliliği, bağlayıcı etkisi, yorumlanması, uygulanması, ihlali veya sona ermesi dâhil, herhangi bir sınırlama olmaksızın işbu sözleşmeden veya sözleşmede yapılan düzeltmelerden kaynaklanan veya bir sözleşme ilişkisinden kaynaklanmayan, taraflar arasındaki her türlü uyuşmazlık, iddia veya talep WIPO Tahkim Kuralları’na uygun olarak tahkim yoluyla çözülür. Hakem heyetini, (bir/üç) hakem teşkil eder. Tahkim yeri (yer adı) olacaktır. Tahkim safhalarında kullanılacak dil (dil belirtilir) olacaktır. Uyuşmazlık, talep ve iddialar hakkında, (yer adı) hukukuna göre karar verilir.*”

Doğmuş uyuşmazlıklar hakkında ise, Merkez tarafından önerilen tahkim şartı içeriği şöyledir: “*Biz, işbu sözleşmeyi imzalayan taraflar olarak, aşağıdaki uyuşmazlık için WIPO Tahkim Kuralları’na göre tahkime gitmeyi kabul ederiz: (uyuşmazlık özetle açıklanır). Tahkim safhalarında kullanılacak dil (dil belirtilir) olacaktır. Hakem heyetini, (bir/üç) hakem teşkil eder. Tahkim yeri (yer adı) olacaktır.*”⁸¹

⁸⁰ **Niblett, B** : “The Arbitration of Intellectual Property Disputes”, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ No 728, Geneva 1994, sh.201 (Arbitration of IP); **Hoellering**, sh.203

⁸¹ Bkz. dipnot 45

B. TAHKİME KONU OLAN HUKUKİ UYUŞMAZLIĞIN ESASINA UYGULANACAK HUKUKU GÖSTEREN KURALLAR

Tahkime ilişkin hemen hemen bütün hukuki düzenlemeler, sözleşme serbestisi ilkesinin yansıması olarak, tarafların iradelerine öncelik vererek, taraflara hukuk seçimi imkânı tanımakta ve hakemlerin seçilen hukuku uygulamalarını öngörmektedir⁸². İrade serbestisi ilkesinin (*principle of party autonomy*) tanınması, tarafların belirledikleri usul ve esaslara göre tahkim yargılamasının yürütülmesi sonucunda alınan kararın taraflarca rızaen uygulanması açısından oldukça etkili bir husustur⁸³. Tahkim yargılamalarında, hakemlerin, tarafların hukuk seçimi konusundaki iradelerini dikkate almamaları, hakem kararının iptali ve tenfizine ilişkin yerel mahkeme kararlarında olumsuz etki edebilir⁸⁴.

Nitekim, WIPO Tahkim Kuralları'nın 59. maddesi (a) bendine göre; "*hakem veya hakem heyeti, tarafların seçtikleri uyuşmazlığın esasına uygulanacak ulusal hukuk sistemine veya hukuk kurallarına göre karar verir*". Söz konusu maddede, tarafların hukuk seçimine ilişkin bir şekil şartı getirilmediği görülmektedir. 59. maddenin tahkim usulüne uygulanacak hukuku düzenleyen (b) bendinde, tarafların "açıkça" hukuk seçimi yapmaları şartı aranmakta iken, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk için böyle bir açık irade beyanı şartı getirilmediği görülmektedir.

⁸² Smit, (An Arbitrator's View), sh 221

⁸³ Wilbers, sh 14 v d.

⁸⁴ Akıncı, sh 170

Tahkime konu olan hukukî uyuşmazlığın esasına uygulanmak üzere, tarafların “*bir ulusal hukuk sistemini veya hukuk kurallarını seçebilecekleri*” yönünde ayırım yapılarak, taraflara, “*lex mercatoria*” gibi hukuk kurallarını seçme imkânı tanınmıştır⁸⁵. Tarafların, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku, bir ulusal hukuk sistemi olarak belirlemeleri durumunda, taraflar aksine anlaşmadıkça, hakem heyeti tarafından kanunlar ihtilafı kuralları değil, doğrudan iç maddî hukuk kuralları uygulanır (md.59/a/c.2)

Taraflar, bir hukuk seçimi yapmamışlarsa, WIPO Tahkim Kuralları’na göre, “*hakem veya hakem heyeti, uyuşmazlığı uygun gördüğü ulusal hukuk sistemine veya hukuk kurallarına göre çözer*” (md.59/a/c.3).

Genel uygulamada, esasa uygulanacak hukuka ilişkin anlaşma bulunmayan hallerde, hakem heyetinin uyuşmazlığın esasına uygulayacağı hukuku tayin eden iki farklı yöntem benimsenmiştir. İlk olarak, hakemlerin, yargılama yaptıkları ülkenin veya tahkim kurumunun merkezinin bulunduğu yerin kanunlar ihtilafı kurallarını uygulayarak esasa uygulanacak hukuku tespit etmeleri söz konusudur. İkinci yöntem ise, hakemlerin, doğrudan dâvayla en sıkı irtibatlı ülke hukukunu tespit ederek, bu hukuk düzenine göre uyuşmazlığı çözmeleri şeklinde gelişmiştir⁸⁶. WIPO bünyesinde gerçekleşen tahkim sürecinde de ikinci yöntem benimsenmiştir. Buna göre, hakem heyetinin uyuşmazlıkla en sıkı irtibatlı ülke olduğunu tespit ettiği yer hukukunun iç maddî kurallarına göre karar verecektir. Diğer bir deyişle,

---

⁸⁵ Herrmann, sh. 85

⁸⁶ Bu yöntemler hakkındaki açıklamalar için bkz Herrmann, sh 2

hakemler, tahkim yeri veya WIPO'nun merkezinin bulunduğu yerin kanunlar ihtilafı kuralları ile bağlı değildir⁸⁷.

Ayrıca, hakemler, ancak tarafların açıkça yetki vermeleri şartıyla, “uzlaştırıcı hakem” (*amiable compositeur*) olarak hareket edebilir (md. 59/a/son)⁸⁸. Hakemin hakkaniyet ve nesafet kurallarına göre (*ex aequo et bono*) karar vermesi için de tarafların rızası gerekir (md. 59/a/son). Genel yaklaşıma göre, “*ex aequo et bono*”ya göre veya “*amiable compositeur*” olarak hareket etmek arasında bir fark bulunmamaktadır. Ancak, doktrinde de bazı yazarlar, hakemin, “*amiable compositeur*” olarak hareket etmesi halinde, emredici hukuk kurallarına riayet etmekle yükümlü olduğunu; “*ex aequo et bono*” hareket etmesi halinde ise, sadece uluslararası kamu düzenini gözetmesinin yeterli olacağını ileri sürmektedir⁸⁹.

Hakem heyeti, her halükârda, taraflar arasında mevcut somut sözleşme hükümlerini ve uluslararası ticarî ilişkileri nazara alarak karar verir (md. 59/a/c.4). Kaldı ki, uluslararası ticarî sözleşmelerin oldukça detaylı hükümler içermesi nedeniyle, uluslararası tahkim uygulamasında,

---

⁸⁷ Herrmann, sh 2.

⁸⁸ Dayınlarlı tarafından “uzlaştırıcı hakem” olarak ifade edilen ve Akıncı tarafından “dosthane aracı” veya “dosthane arabulucu” olarak da çevrilen “*amiable compositeur*” kavramı, arabuluculuktan farklıdır. Bu yöntem, nitelik olarak bir tahkim çeşididir; ancak taraflar, özellikle uyuşmazlığın kaynaklandığı alanda bilgi sahibi olan hakemlerin hakkaniyete göre çözüme ulaşabilmelerini ve mümkün olduğunca esnek davranmalarını sağlamak için bu yöntemi tercih edebilir. Hukukun üstünlüğü ilkesi yönünde, hakemlerin tarafsızlığı, bağımsızlığı, adil yargılama gibi ilkeler, hakemin takdirinin sınırları çizer [Dayınlarlı, K.: UNCITRAL (*United Nations Commission on International Trade Law*) Kurallarına Göre Ulaşma ve Tahkim, Ankara 2007, sh 73; Akıncı, sh.173]

⁸⁹ Bishop, sh 68

uyuşmazlığın büyük ölçüde sözleşme hükümlerinden yola çıkılarak çözüldüğü görülmektedir⁹⁰.

C. TAHKİM YARGILAMASINDA USULE UYGULANACAK HUKUKU BELİRLEYEN KURALLAR

Tahkim anlaşması yapan taraflar, tahkim yargılamasının nasıl yürütüleceğini detaylıca kararlaştırmış olabilirler. Ancak, kurumsal tahkim yöntemini seçerek, tarafların usule ilişkin bir anlaşma yaptıkları söylenebilir⁹¹. Zira, WIPO Tahkim Kuralları'nın 2. maddesine göre, taraflar aralarındaki tahkim anlaşmasında bu Kurallar'ın uygulanacağını belirtmişse, WIPO Tahkim Kuralları anlaşmanın ayrılmaz bir parçası kabul edilir.

Kurumsal tahkim kuralları, yargılama sırasında uygulanacak usul konusunda hakemi açıkça veya zımnen yönlendirir. Ayrıca, kurumsal tahkim kurallarıyla tahkim dâvasının açıldığı tarihten nihai kararın verildiği ana kadar usule ilişkin düzenlemeler getirilmektedir. Dolayısıyla, tahkim anlaşmasında belirli tahkim kurallarının uygulanacağını kararlaştırılmasına ilişkin bir atıf bulunması, tahkim yargılamasına usule uygulanacak hukuk seçimi anlamına gelmektedir⁹².

---

⁹⁰ Akıncı, sh 168.

⁹¹ Hoellering, sh 205

⁹² Hoellering, sh 205.

Bununla birlikte, WIPO Tahkim Kuralları'nın 59. maddesi (b) bendine göre, tahkim yargılamasında usule uygulanacak hukuk, kural olarak tahkim yeri hukukudur. Zira, bir görüşe göre, taraflar, genellikle tahkim usulüne uygulanacak hukuk konusunda bir anlaşma yapmazlar. Bu durumda, tarafların istisnâî olarak açıkça ayrı bir hukuk seçiminde bulunmadıkları hallerde, tahkim usulüne doğrudan tahkim yeri hukukunun uygulanması gerekmektedir⁹³.

Yine, 59(b) maddesine göre, taraflara tahkim yargılamasında usule uygulanacak hukuku seçme imkânı, ancak tahkim yeri hukukunun cevaz vermesi ve bu seçimin "açıkça" yapılmış olması şartıyla tanınmıştır. Dolayısıyla, tahkim yeri hukuku tarafından taraflara tahkim yargılamasının usulüne uygulanacak hukuku seçme serbestisi tanınmamışsa, usule uygulanacak hukuk, tahkim yeri hukukudur⁹⁴.

Bu durumda, tahkim yeri hukuku, tarafların seçtiği hukuk ve tahkim kurallarının yargılamada usule uygulanmasında öncelik sorunu ortaya çıkmaktadır. Bir görüşe göre, tahkim yargılamasının usulüne öncelikle tahkim yeri hukukunda öngörülen emredici kurallar uygulanacaktır; yani tahkim yeri hukukunun devreye girdiği hallerde hakem heyeti tarafların açıkça seçtikleri hukuku veya WIPO Tahkim Kuralları'nı uygulayamayacaklardır. Daha sonra ise, tarafların açıkça seçtikleri usul kuralları, tahkim usulünün çerçevesini oluşturan kurumsal tahkim kuralları ve son olarak hakem heyeti tarafından

---

⁹³ Bishop, sh 63

⁹⁴ Plant, (Dispute Settlement), sh 41

kararlaştırılan usul sırayla uygulanır⁹⁵. WIPO Tahkim Kuralları'nın 59. maddesinde de, yargılamada uygulanacak usul kuralları arasından öncelikle tahkim yeri hukukunun emredici kurallarının uygulanacağı belirtilmekte, taraflarca açıkça seçilen hukuk kurallarının ancak tahkim yeri hukukunun emredici hükümlerine aykırılık teşkil etmediği hususlarda uygulanabileceği öngörülmektedir. Bu iki hukuk sisteminde düzenlenmeyen hususlarda ise, hakem heyeti, tahkimi, tahkim yeri hukukuna aykırı olmaması şartıyla WIPO Tahkim Kuralları çerçevesinde uygun gördüğü şekilde yürütebilir⁹⁶.

D. WIPO BÜNYESİNDE TAHKİMİN YÜRÜTÜLMESİNE İLİŞKİN KURALLAR

1. Tahkim Yargılamasının Başlaması ve Süresi

a. Tahkim Dâvasının Açıldığı Tarih

Bir tahkim dâvasının açılma tarihinin tespitinde, tahkim sürecinin başlaması için gereken hukukî yapıyı sağlayan idarî kurumun faaliyetlerine ve tarafların kurumla iletişime geçmesine hizmet eden lâhiyalar safhası dikkate alınır⁹⁷.

⁹⁵ **Blessing**, (WIPO Comparison), sh 44

⁹⁶ **Plant**, (Dispute Settlement), sh 42-43

⁹⁷ **Gurry**, (Arbitral Proceedings), sh 12

WIPO Tahkim Kuralları'nın 7. maddesine göre: "*Tahkimin başlangıç tarihi, tahkim talebinin Merkez tarafından alındığı tarihtir*". Merkez, tahkim talebini aldığı ve tahkim dâvasının açılma tarihini taraflara bildirir (md 8) Tahkim dâvasının açılma tarihi, tahkimin, örneğin dâva zamanaşımının kesilmesi, ihtiyati haciz veya ihtiyati tedbir kararlarının devamının sağlanması, hak düşürücü sürenin korunması gibi hukukî sonuçlarını doğurmaya başladığı, dolayısıyla tahkim usulüne uygulanacak hukuk tarafından belirlenen safhaların izleneceği anın tespitine delalet eder⁹⁸. Bu açıdan, "tahkimin başlangıç tarihi" ve "tahkim süresinin başlaması" farklı kavramlara işaret eder; çünkü tahkim süresi, hakemlerin kararlarını vermelerini gerektiren bir zaman dilimini ifade eder⁹⁹.

b. Tahkim Süresi ve Başladığı Anın Tespiti

Tahkim yargılamasında, tahkim süresi, tahkimin başlangıcından hakemlerin karar vermelerine kadar geçen süredir¹⁰⁰. Bu süre içerisinde, hakemlerin esas hakkındaki kararlarını vermeleri gerekir¹⁰¹.

"Tahkim yargılaması, cevap dilekçesinin tebliği veya tek hakemin seçildiği/hakem heyetinin oluşturulduğu tarihlerden hangisi daha sonra ise, bu tarihten itibaren dokuz ay içerisinde sona erdirilmelidir. Nihai karar, bu

⁹⁸ Gurry, (Arbitral Proceedings), sh 12

⁹⁹ Akıncı, sh.129.

¹⁰⁰ Akıncı, sh 130

¹⁰¹ Kalpsüz,T : Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, Ankara 2007, sh 46

sürenin sonundan itibaren üç ay içerisinde verilir” (md.63/a/c.1,2). Hakemler, sebebi ne olursa olsun, süresi içerisinde yargılamayı sona erdiremezse, nedenleri hakkında Merkez’e dokuzuncu ayı takip eden her üç ay sonunda bir durum raporu sunmakla yükümlüdür (md.63/c). Ayrıca, yargılama sona erdirildiği halde, nihai karar üç ay içinde verilemezse, hakem heyeti üç aylık sürenin bitiminden itibaren kararın verilemediği her bir ay sonunda Merkez’e nedenleri hakkında bildirimde bulunmakla yükümlüdür (md.63/d). Bu raporların birer örneği tahkimin taraflarına da tebliğ edilir (md.63/b,d). Tahkimin sona ermesinin ve nihai kararın verilmesinin belirli sürelerle bağlanması, tahkim yargılamasının usulüne uygun bir şekilde devam etmesi ve kısa zamanda sonuçlanması amacına hizmet eder¹⁰²

WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları’na göre ise, tahkim yargılaması, dâvaya cevap veya hakemin seçim tarihlerinden hangisi daha sonra ise, o tarihten itibaren üç ay içerisinde sona ermelidir (md.56/a). Nihai karar ise, tahkim yargılamasının sona ermesinden itibaren bir ay içinde yazılır (md.56/b)¹⁰³. Bu süreler bittikten sonra, hakem heyeti, tahkim yargılamasını sona erdiremediği veya nihai kararını yazmadığı her ayın sonunda Merkez’e gecikmenin sebeplerini açıklayan bir durum raporu yollar (md.56/c).

WIPO Tahkim Kuralları ile öngörülen süreler uzatılabilir Nitekim, WIPO Tahkim Kuralları’nın “Hakem Heyetinin Genel Yetkileri” başlıklı 38

¹⁰² **Schneider, M.:** “Commentary: The Conduct of Arbitral Proceedings under the Rules of Arbitration-Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective (Articles 48 to 58 and 73 to 76)”, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ No. 741, Geneva 1995, sh 81

¹⁰³ **WIPO,** (21st Century), sh 15.

maddesine göre: “*Hakem heyeti, tahkim yargılamasının tahkim süresi içerisinde sona ermesini sağlamakla yükümlüdür.*” Ancak, hakem heyetine, re’sen veya taraflardan birinin talebi üzerine tahkim süresini uzatma yetkisi tanınmıştır. İvedi durumlarda, süre uzatımı hakem heyeti başkanı tarafından tek başına verilebilir (md.38/c).

Kural olarak, hakemler, taraflara beyan ve delillerini sunmak için eşit ve yeterli imkân sunulduğu kanaatine varmaları üzerine yargılamayı sonlandırırlar (md.57/a). Ancak, istisnai hallerde, hakemler, re’sen veya taraflardan birinin talebi üzerine nihai hüküm verilmeden önce tekrar yargılama yapabilir (md.57/b). Bununla beraber, bir taraf, WIPO Tahkim Kuralları’nın bir hükmünün veya hakem heyetinin bir kararının içeriğinin ya da getirdiği yükümlülüğün tahkim yargılamasına uygun olmadığını bildiği halde, bu uygunsuzluğa karşı yargılama sırasında hiçbir itirazda bulunmaksızın yargılamaya iştirak etmişse, buna ilişkin haklarından feragat etmiş sayılır (md.58).

2. HAKEM HEYETİNİN OLUŞUMU

a. Seçim Usulü

Tarafların tahkim anlaşması yapması durumunda, uyuşmazlık, tarafsız ve bağımsız şekilde davranarak taraflar arasındaki uyuşmazlığı inceleyerek

hakkında nihai karar veren "hakem" (*arbitrator*) tarafından çözümlenecektir¹⁰⁴.

WIPO Tahkim Kuralları, "hakem sayısı"nı belirlemeyi tarafların iradelerine bırakmıştır (md.14/a)¹⁰⁵. Hakem sayısı hakkında taraflarca anlaşmaya varılamaması halinde, Merkez, kural olarak bir hakem tayin eder. İstisnai hallerdeyse, Merkez, dâvanın tüm koşullarını değerlendirerek, uyuşmazlığın çözülmesi için üç hakemden oluşan bir hakem heyetinin kurulmasının gerekli olduğunu takdir ederse, bu yönde karar verir (md.14/b).

Diğer taraftan, WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'nın 14. maddesine göre, tahkimin tek hakem ile yürütülmesi zorunludur.

WIPO Tahkim Kuralları'nda öngörülen "seçim usulü"ne ilişkin olarak taraflar arasında "ayrı bir anlaşma olmaması" durumunda ve tahkim dâvasının taraflarını bir dâvalının ve bir dâvacının teşkil ettiği hallerde, aşağıdaki şekilde hakem seçimi yapılacaktır:

- Merkez'in takdirine göre veya tarafların anlaşması üzerine, bir hakem seçilecekse, hakem taraflarca birlikte seçilir (md.16/a). Hakem taraflarca belirlenen sürede seçilemezse veya hakemin belirlenmesi için taraflarca bir süre sınırı belirlenmemişse, hakem seçimi tahkim yargılamasının başlangıç tarihinden itibaren 30 gün içerisinde WIPO Tahkim

¹⁰⁴ Akıncı, sh.104

¹⁰⁵ Carter, J. H.: "The Selection of Arbitrators", Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ No 728, Geneva, 1994, sh 149

Kuralları'nın 19. maddesine göre gerçekleştirilir (md.16/b)¹⁰⁶. Hakem seçimi için öngörülen 30 günlük süre, tarafların anlaşması üzerine uzatılabilir veya kısaltılabilir (md.4/f). Ayrıca, Merkez, bu süreyi re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine uzatabilir (md.4/g).

- Taraflarca, üç hakem seçilmesi yönünde anlaşmaya varılmışsa, öncelikle, dâvacı, tahkim talebi ile bir hakem seçer. Dâvalı da, tahkim talebinin kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren 30 gün içinde kendi hakemini seçer. Bu şekilde seçilen iki hakem, ikinci hakem seçiminden sonra, 20 gün içinde hakem heyetinin başkanı olacak üçüncü hakemi tayin eder (md.17/b). Bu maddede tanınan süreler, tarafların anlaşması üzerine uzatılabilir veya kısaltılabilir (md.4/f). Ayrıca, Merkez, bu süreyi re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine uzatabilir (md.4/g).

- Merkez tarafından üç hakem seçilmesi yönünde karar verilirse, dâvacının, Merkez'in söz konusu kararının kendisine tebliğ edildiği tarihten 15 gün içerisinde; dâvalının ise 30 gün içerisinde hakem seçimi yapması gerekir. Tarafların seçtiği iki hakem aralarında anlaşarak, ikinci hakemin seçiminden itibaren 20 gün içerisinde üçüncü hakemi seçer (md.17/c). Bu madde ile tanınan süreler, Merkez tarafından re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine uzatılabilir (md.4/g).

---

¹⁰⁶ Bkz. ileride sh 42 v d

Bununla beraber, taraflar arasında seçim usulüne ilişkin bir anlaşma bulunmamakla beraber tahkim dâvasında birden fazla dâvalı ve/veya birden fazla dâvacı var ise, aşağıda belirtilen usule göre hakem seçimi yapılır¹⁰⁷:

- Tahkim talebinde birden fazla “dâvacı” adı belirtiliyorsa ve üç hakem seçimine karar verilmiş ise, dâvacılar, “*tahkim talebinde bulunurken ortak iradeleri yönünde bir hakem tayin ederler*”. İkinci hakem ve üçüncü hakem ise, duruma göre, birden fazla dâvalının seçim usulüne veya bir dâvalı tarafın bulunduğu hakem seçim usulüne göre tayin edilir (md.18/a).

- Tahkim talebinde birden fazla “dâvalı” adı belirtiliyorsa ve üç hakem seçimine karar verilmişse; dâvalılar, ortak irade beyanları ile bir hakem seçerler. Her ne sebeple olursa olsun, dâvalılar, tahkim talebinin

---

¹⁰⁷ WIPO Tahkim Kuralları'nın 18 maddesi, birden fazla dâvalı ve/veya birden fazla dâvacının bulunduğu yargılamalarda hakem seçim usulünü düzenlemektedir. Maddenin düzenlenmesinde, *DUTCO* dâvası olarak bilinen, *Siemens AG and BKMI Industrşenlagen GmbH* ile *Dutco Construction Co* şirketleri arasında görülen dâvanın etkisi olmuştur. Milletlerarası Ticaret Odası (*International Chamber of Commerce- ICC*) tarafından benimsenen hakem seçimi usulünün, tarafların eşitliği ilkesine aykırı olduğuna ilişkin Fransız Yüksek Mahkemesi'nin gerekçeli kararı dikkate alınmıştır. Fransız Yüksek Mahkemesi'nde görülen dâva konusu olan tahkim yargılamasında, dâvalıların ortak bir hakem seçimi yapamamaları nedeniyle ICC tarafından seçim yapılmıştır. Bunun üzerine, dâvalılar, ihtirazî kayıt koyarak hakem tayinini kabul etmiş ve daha sonra da hakem heyetinin hukuka aykırı şekilde kurulduğu gerekçesi ile nihai hakem kararına itiraz etmiştir. Fransız Yüksek Mahkemesi, dâvacıya hakem seçimi hakkı tanınmasına rağmen dâvalıların iradelerinin dikkate alınmamasının, tarafların eşitliği ve adil yargılanma ilkelerine aykırı olduğuna karar vermiştir. Fransız Yüksek Mahkemesi'nin kararına göre, dâvacı ve dâvalı taraflara eşit haklar tanınması gerekmektedir. Ayrıca, dâvalıların ve dâvacıların her biri eşittir ve aralarında ayırım yapılamaz. Bu nedenle, WIPO Tahkim Kuralları ile Fransız Yüksek Mahkemesi'nin kararı yönünde, taraf iradelerini mümkün olduğunca tahkime yansıtmak suretiyle bütün tarafların eşit şartlarla temsil edilmesini sağlamaya yönelik bir hakem seçim usulü düzenlenmiştir. [Berg, A. J. : “Constituting the Arbitral Tribunal”, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No 741, Geneva 1995, sh 22-26 (Arbitral Tribunal)] Ancak, Fransız Yüksek Mahkemesi'nin kararının evrensel olarak kabul görmemesine rağmen, WIPO'nun bu görüşü benimsemesi eleştirilmektedir. Bu nedenle, WIPO tarafından hakem seçimine ilişkin kuralların, uygulamada, hakem kararının tanıma ve tenfizini güçleştirebileceği ileri sürülmektedir. (Schwards, E. A.: “Commentary: Commencement of Arbitration Proceedings and Constituting the Arbitral Tribunal”, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No 741, Geneva 1995, sh 39; Knoepfler, F.: “Commentary: Commencement of Arbitration Proceedings and the Arbitral Tribunal”, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No 741, Geneva 1995, sh 33)

kendilerine tebliğinden itibaren 30 gün içinde seçimlerini Merkez'e bildiremezlerse, dâvacı veya dâvacılar tarafından yapılan hakem seçimi geçersiz kabul edilir ve iki hakem de Merkez tarafından seçilir. İki hakem, ikinci hakemin seçiminden itibaren 30 gün içinde hakem heyetine başkanlık edecek üçüncü hakemi tayin eder (md.18/b/son). Hakem seçimi için öngörülen süreler, tarafların anlaşması üzerine uzatılabilir veya kısaltılabilir (md.4/f). Ayrıca, Merkez, bu süreleri re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine uzatabilir (md.4/g).

Taraflar arasında hakem(ler)in seçim usulüne ilişkin bir anlaşma var ise, hakem(ler) bu usule göre seçilir (md.15/a; 17/a). WIPO Tahkim Kuralları'nın 18. maddesinin (c) bendi ile bu kurala bir istisna getirilmiştir. Maddeye göre, üç hakem seçilecekse, taraflar seçim usulünü kararlaştırmışlarsa ve tahkim talebinde birden fazla dâvacı ve/veya dâvalı bulunuyor ise, taraflarca hakem seçimine ilişkin anlaşma uygulanmaz ve yukarıda açıklamış olduğumuz WIPO Tahkim Kuralları'nın 18. maddesinin (a) ve (b) maddelerinde belirtilen şekilde hakem heyeti oluşturulur (md.18/c). Ancak, taraflar, aralarındaki anlaşmada WIPO Tahkim Kuralları'nın 18. maddesinin (c) bendinin uygulanmayacağını açıkça kararlaştırmışlarsa, taraflar arasındaki anlaşmaya göre hakem seçimi gerçekleştirilir (md.18/c)¹⁰⁸.

---

¹⁰⁸Bu istisna nedeniyle, birden fazla dâvacı veya dâvalı tarafın bulunduğu dâvalarda, taraflar, Merkez tarafından WIPO uzmanlarından birinin hakem olarak seçilmesi konusunda anlaşsa bile, bu şekilde bir hakem seçimi yapılabilmesi için açıkça WIPO Tahkim Kuralları'nın 18/c maddesinin uygulanmayacağını belirtmeleri gerekir. Aksi takdirde, taraflar WIPO Tahkim Kuralları ile öngörülen şekilde ve bizzat seçim yapmak zorunda bırakılmaktadırlar. Bu madde nedeniyle WIPO, adil yargılanma ilkesine aykırı hareket edildiği gerekçesi ile eleştirilmektedir (Schwards, sh 39; Knoepfler, sh 35)

Genellikle kurumsal tahkim modellerinde benimsendiği üzere, tarafların eşitliği ve adil yargılama ilkelerine uymak amacıyla, WIPO Tahkim Yöntemi'nde de, Merkez'in, hakem seçimine müdahalesi sınırlıdır ve belli şartlara bağlıdır¹⁰⁹. WIPO Tahkim Kuralları'nın yukarıda açıklamış olduğumuz hakem seçimine ilişkin 15, 17 veya 18. maddelerinin uygulandığı hallerde, taraflardan biri hakemini seçemezse, Merkez bu taraf adına bir hakem tayin eder (md. 19/a). Bununla beraber, bir hakemle görülecek dâvalarda tarafların ortak bir hakem adayı belirleyemedikleri veya üç hakemle görülecek dâvalarda tarafların seçtiği hakemlerin üçüncü hakemin kim olacağı konusunda anlaşamadıkları durumlarda, Merkez, "liste usulü" (*list procedure*) ile hakem tayin eder (md.19/b). Bu usul, uygulamada "yanma noktası" (*burning point*) olarak adlandırılan, hakem seçimine karşı tarafların itiraz edebilecekleri durumlara karşı tedbir olarak görülmektedir ve bu yolla tahkim sürecinin kısılması sağlanır¹¹⁰. WIPO Tahkim Kuralları'na göre Merkez tarafından hakem seçiminde uygulanan "liste usulü" şöyledir:

- Merkez, en az üç hakem adayı belirler ve taraflara bunların isimleri ile kısa özgeçmişlerini gönderir. Taraflar, hakemlerin belirli niteliklere sahip olmaları konusunda anlaşmışlarsa, liste, sadece bu niteliklere sahip olan hakem adaylarından oluşturulur (md. 19/b/i).

- İkinci aşamada, taraflar, varsa, itiraz ettikleri aday(lar)ın ad(lar)ını listeden silerek, kalan aday(lar)ı tercihlerine göre sıralarlar ve listenin kendilerine tebliğ tarihinden itibaren 20 gün içinde Merkez'e geri gönderirler (md.19/b/ii). Bu süre Merkez tarafından re'sen veya taraflardan

---

¹⁰⁹ Hoellering, sh 205

¹¹⁰ Berg, (Arbitral Tribunal), sh 23

birinin talebi üzerine uzatılabilir (md.4/g). Tarafların, süresi içinde listelerini Merkez'e göndermemeleri halinde, listedeki adaylara rıza gösterdikleri kabul edilir (md.19/b/iii).

Merkez, tarafların ilettikleri listeleri dikkate alarak, belirlediği bir hakem adayını tek hakem veya üçüncü hakem olarak görev yapmak üzere göreve davet eder (md.19/b/iv) Ancak, Merkez, liste usulünün söz konusu dâva için uygun olmadığına kanaat getirirse, tek hakemi ya da üçüncü hakemi kendi takdirine göre tayin etmekle yetkilidir (md. 19/c).

WIPO Tahkim Kuralları'nda, tarafların Merkez tarafından kendilerine iletilen listede yer alan kişiler dışında üçüncü bir kişiyi önerebileceği hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, WIPO Tahkim Kuralları'nın 19. maddesine göre, Merkez'e iletilen listelerde her iki taraf için de uygun görülen ortak bir isim yoksa; hakem adayı, Merkez'in davetini kabul etmek istemiyorsa veya adayın hakem olmasına engel hukukî nedenler varsa ve tarafların listelerinde kabul ettikleri başka bir ortak aday yoksa, Merkez, tek hakemi veya üçüncü hakemi kendi takdirine göre seçer (md. 19/b/v) Bu düzenlemeyle, tarafların Merkez tarafından iletilen listelerde yer alan isimlere bağlı kılındığı görülmektedir¹¹¹.

---

¹¹¹ Günümüzde, tahkim kurumları, listede belirtilen isimlere bağlı kalınması koşulundan vazgeçme eğilimindedirler. Bu konudaki hâkim görüş, bu listedeki isimlerin tavsiye niteliğinde olması ve tarafların bu listedeki adaylardan birini seçmek zorunda bırakılmamalarını savunmaktadır (Kaplan, Y.,: "Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", MHB, Prof. Dr. Aysel ÇELİKEL'e Armağan, 1999-2000, Y. 19-20, S. 1-2, sh. 487)

WIPO tarafından, hakemlerin özel bir meslek sahibi olması, uzmanlığının veya eğitiminin bulunması gibi bir şart aranmamaktadır; ancak hakemler, “*tarafsız ve bağımsız olmalı*”dır (md.24). Bu yönde, WIPO tarafından tarafsız kişilere işaret eden bir veri tabanı oluşturulmuştur¹¹². Taraflar, hakem olarak bu kişileri seçebilirler. Ayrıca, taraflar arasındaki uyuşmazlığın unsurları ve özellikleri dikkate alınarak hakem olabilecek diğer kişiler hakkında da WIPO tarafından taraflara bilgi verilmektedir¹¹³. Taraflar arasında, hakem(ler)in veya hakem heyeti başkanının tâbiyeti hakkında bir anlaşma varsa, bu yöndeki taraf iradelerine saygı gösterilir (md. 20/a). Ancak; taraflar arasında bu konuda bir anlaşma yoksa ve uyuşmazlığın niteliği, hakemin bazı vasıflara sahip olmasını zorunlu kılmıyorsa; hakem(ler)in tâbiyetinin, taraflarinkilerden farklı olması gerekir (md.20/b)

Seçilen her hakem, Merkez’e, görevini kabul ettiğine dair yazılı bir beyan iletir (md.23/b). Bu durumda, söz konusu hakemin, tahkim dâvasının usulüne uygun olarak yürütmesi ve süresi içerisinde sona ermesini sağlamak için yeterli zamanı ayırmayı üstlendiği kabul edilir (md.23/a). Taraflar ve görevini kabul eden hakemler, tahkimin her aşamasında, kendileri veya vekilleri tarafından yazılı veya sözlü şekilde ifşa edilen hiçbir hususun hakaret, kötöleme, iftira veya ilgili bir şikâyet dâvasına gerekçe olarak gösterilemeyeceğini ve bu düzenlemenin bu yöndeki bir dâvaya engel teşkil

¹¹² WIPO tarafından belirlenen tek Türk hakem adayı Dilek ÜSTÜN’dür [Bkz: <http://www.wipo.int/amc/en/domains/panel/profiles/ustun-dilek.pdf>, (18 11 2008)]

¹¹³ **Lew, J. D. M.**: “The Arbitration of Intellectual Property Disputes”, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ No 728, Geneva 1994, sh 191

ettiğini kabul eder (md.78). Hakem beyanlarının tamamlanması üzerine, Merkez, hakem heyetinin oluşturulduğunu taraflara bildirir (md. 23/c).

b. Hakemlerin Yetkisinin Sınırlarının Tâyini ve Hazırlık Toplantısı

Merkez, hakem heyeti oluşturulduktan sonra en kısa zamanda tahkim dosyasını her hakeme ayrı ayrı iletir (md.37). Her hakem, dâva dosyasının kendisine iletilmesi üzerine, aksi taraflarca veya WIPO Tahkim Kuralları ile öngörülmedikçe, tahkim yargılamasının düzenli ve sürekli olarak yürütülmesi ve sonuçlanmasını sağlamak görevini üstlenerek görevini kabul ettiğini Merkez'e yazılı olarak bildirir (md.38/c; 23/b). Merkez, hakemin görevini kabul ettiğine ilişkin yazılı beyanın kendisine tebliğinden sonra, hakem heyetinin kurulduğunu taraflara bildirir (md.23/c). Ancak, WIPO tarafından hakemin görevini kabulüne ilişkin bu kurallar dışında, hakemin seçildiği ve görevine başlayacağı tarih, yazılı olarak ne zamana kadar beyanda bulunabileceği, beyanda bulunmamasının sonuçlarının ne olacağına ve tarafların da tahkim dâvasının yürütülebilmesi için yeterli zaman ayırmaları gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Bu nedenle, WIPO, uygulama yönünden söz konusu kuralların yeterli olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği yönünde eleştirilmektedir. Hakem seçiminin kurum tarafından onaylanması ile hakemin görevine başlaması şeklindeki tahkim

uygulamaları örnek gösterilmekte ve benzeri bir uygulamanın benimsenmesi gerektiği savunulmaktadır¹¹⁴.

Hakem veya hakem heyeti, ön (*preliminary*), geçici (*interim*), ara (*interlocutory*), kısmi (*partial*) veya nihai (*final*) karar verme yetkisini haizdir (md. 62/a). Hakemlerin uyuşmazlığı her yönüyle inceleyerek karar vermesinin sağlanması amacıyla, Merkez tarafından hakem kararına herhangi bir müdahalede bulunabileceğine ilişkin bir hüküm öngörülmemiştir¹¹⁵

WIPO Tahkim Kuralları'nın 23(b) maddesinde, her hakemin görevini yazılı olarak kabul ederek Merkez'e bildirimde bulunması öngörülmüştür; ancak bunun dışında ayrı bir hakem sözleşmesi veya "görev belgesi" (*terms of reference*) hazırlanmasını zorunlu kılan herhangi bir kurala yer verilmemiştir. Bununla birlikte, hakemler, cevap dilekçesinin kendilerine tebliğinden sonra, tahkim yargılamasının müteakip safhalarıyla ilgili olarak iş ve zaman plânı hazırlamak amacıyla taraflar ile bir hazırlık toplantısı yapabilirler (md.47).

Hakemlerin yetkileri, WIPO Tahkim Kuralları'nın "Hakem Heyetinin Genel Yetkileri" başlıklı 38. maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre, hakem heyeti, tahkim yargılamasını, 3. maddede belirtildiği üzere WIPO Tahkim Kuralları çerçevesinde uygun gördüğü şekilde yürütür. Bununla birlikte, hatalı tebliğ hali dışında, hakemler, WIPO ve Merkez, taraflara karşı

---

¹¹⁴ Schwarts, sh.3

¹¹⁵ Hoellering, sh 206.

tahkimle ilgili hiçbir hareket veya ihmalden dolayı sorumlu değildir (md 77). Ancak, WIPO Tahkim Kuralları'nın 3. ve 38. maddelerinde, hakem heyetine yetkilerini kullanırken bazı sınırlamalar getirilmiştir. İlk olarak, hakem heyeti, tahkim yargılamasının usulünü gösteren hukuk düzenindeki emredici hükümlere uymak zorundadır (md.3). İkinci olarak, hakem heyeti yetkilerini kullanırken, tarafsız ve bağımsız şekilde davranarak taraflar arasında eşitlik sağlamakla yükümlüdür (md.22/a; 38/a,b). Üçüncü olarak, hakem heyeti, tahkim yargılamasının tahkim süresi içerisinde sona ermesini sağlamakla yükümlüdür. Ancak, istisnai haller var ise, hakem heyetine, re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine, kendisinin öngördüğü, WIPO Tahkim Kuralları'nın gerektirdiği veya tarafların aralarında anlaştıkları süreleri uzatabilme yetkisi tanınmıştır. İvedi durumlarda, süre uzatım kararı, hakem heyeti başkanı tarafından tek başına verilebilir (md 38/c).

c. Hakemlik Sifatını Sona Erdiren Nedenler

WIPO Tahkim Kuralları'na göre, hakemlik sıfatını sona erdiren ilk neden, hakemin reddini gerektiren hallerin varlığıdır. WIPO Tahkim Kuralları'na göre, taraflardan biri, hakemin tarafsız ve bağımsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren bir hal varsa, bu red sebebini öğrenmesinden itibaren 15 gün içerisinde hakemin reddini isteyebilir (md.24/a; md. 25). Taraflardan biri, kendi seçtiği veya seçimine rıza gösterdiği bir hakemi, ancak hakem seçiminden sonra öğrendiği sebeplere dayanarak reddedebilir (md.24/b).

Seçilen her hakem, tarafsız ve bağımsız olmak zorundadır (md 22/a). Ayrıca, kendisine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce ve daha sonra tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren hal ve şartları taraflara, Merkez'e ve diğer hakemlere açıklamak zorundadır (md.22/b,c)¹¹⁶. Hakem adayı, tarafsızlığını ve bağımsızlığını zedeleyecek bir neden olmadığı görüşündeyse, bunu aynı kişilere yazılı olarak taahhüt eder (md 22/b).

Hakemin tarafsızlığının ve bağımsızlığının sağlanması amacıyla, WIPO Tahkim Kuralları'nın 21. ve 45. maddeleriyle, taraflardan hiçbirinin veya taraflar adına hiç kimsenin, hakem olarak seçilebilecek adayla yetkinliği, uygunluğu veya bağımsızlığının araştırılması amacı dışında, bire bir (*ex parte*) iletişim kuramayacağı öngörülmüştür¹¹⁷. Bu maddenin gerekçesi; günümüzde, hukuk bürolarının potansiyel müşteriler ile iletişime geçerek rakipleri arasından tercih edilmek için başvurdukları çeşitli yolları ifade eden "göz boyama" (*beauty parade*) uygulamasına hakem adaylarının da sıkça başvurmaya başlamış olmaları nedeniyle, hakem adayları ile tarafların iletişiminin sınırlandırılması suretiyle "önlem" almaktır¹¹⁸. Ancak, özellikle üçüncü hakemin seçileceği hallerde, taraf ile seçtiği hakemin görüşmesi

---

¹¹⁶ Hakem ile taraflar arasında, aile bağı gibi kişisel bağların veya danışmanlık, ortaklık, işçi-işveren bağı gibi iş ilişkisinin varlığı, hem tahkimin karşı tarafının hakeme olan güvenini azaltmakta, hem de taraflı olduğu kanısını uyandıran hakemin, o yargılama sonucunda diğer hakemleri ikna etme yetisini azaltmaktadır. Bu ilişkilerin hangi boyutlarda bağımsızlık ilkesini zedeleyici kabul edildiği hakkında bkz. **Elver, N. C.**: "Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi", Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları, İTO Yayınları No 2004-16, İstanbul 2004, sh 39 (Hakemin Reddi)

¹¹⁷ **Smit**, (An Arbitrator's View), sh. 218

¹¹⁸ **Berg**, (Arbitral Tribunal), sh 23

oldukça önemlidir; çünkü uyuşmazlığı en iyi bilen kişiler olarak nasıl birinin tahkimi yönetmesi gerektiğine taraflar karar vermelidir¹¹⁹. Hakem heyeti kurulduktan sonra tarafların hakemleriyle görüşmeye devam etmeleri yasak kapsamındadır. Bu yasağın ihlali halinde uygulanacak yaptırım, hakem heyeti başkanının diğer hakemlere uyarı vermesi olabilir¹²⁰. Ancak, hiçbir halde, duruşmaların fiziksel koşulları, yeri, tarihi ve saati gibi doğrudan tahkimin olağan akışıyla ilgili hususlar hakkında bire bir iletişimin yasaklandığı şeklinde yorum yapılamaz (md.45/son)

Hakemin reddi talebi diğer tarafa da bildirilir. Bu durumda, diğer taraf, zorunlu olmamakla birlikte, red talebinin kendisine tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içerisinde talebe ilişkin cevaplarını bildirebilir ve red talebini kabul edebilir (md.26,28). Reddi istenen hakemin de çekilme hakkı vardır (md.28). Ancak, karşı taraf hakemin reddi talebine rıza göstermez veya hakem bizzat çekilmezse, WIPO iç usulüne göre red talebi karara bağlanır (md.29). Bu usule göre, Merkez bünyesinde bulunan WIPO Tahkim Danışma Komisyonu tarafından üç kişilik bir arızı (*ad hoc*) komite kurularak itirazla ilgili idarî ve nihaî karar alınır¹²¹. Merkez, karar için gerekçe belirtmek zorunda değildir (md.29).

Hakemin reddi üzerine, reddedilen hakemin yerine, red sebeplerinin varlığının kabulü anlamına gelmemek şartıyla, madde 33/a'da öngörüldüğü¹²²

¹¹⁹ **Smit**, (An Arbitrator's View), sh 216; **Carter**, sh 150

¹²⁰ **Smit**, (An Arbitrator's View), sh 216

¹²¹ **Berg**, (Arbitral Tribunal), sh 25

¹²² Bkz ileride sh 51 v d

biçimde yeni bir hakem seçilir (md.28). Bu durumda tahkim yargılaması sona ermez, red talebi karara bağlanana kadar yargılamaya devam etmek ya da durdurmak hakem heyetinin takdirine bırakılmıştır (md.27).

Hakemin dâvadan çekilmesi ve azli, hakemlik sıfatını sona erdiren diğer nedenlerdir. Hakemin dâvadan kendi isteğiyle çekilebilmesi, tarafların rızasına veya Merkez'in kabulüne bağlıdır (md.30). Ayrıca, taraflar hakemin görevini sona erdirmek hususunda anlaşarak, hakemi azledebilirler ve bu yöndeki iradelerini Merkez'e bildirirler (md.31).

Bir hakemin hukuki veya filli sebeplerle görevini hiç veya zamanında yerine getirememesi durumunda, Merkez tarafından re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine hakemin görevi sona erdirilebilir. Bu durumda, Merkez, taraflara hakemin reddine ilişkin usule göre kararı hakkında beyanda bulunma imkânı tanır (md.32).

Üç hakemden oluşan bir hakem heyetinde, hakemlerden biri, usulüne uygun olarak davet edilmesine rağmen geçerli bir mazereti bulunmaksızın görevini ifa etmiyorsa ve taraflardan birinin hakemin azline ilişkin bir talebi yok ise; diğer iki hakem, tahkim yargılamasının hangi aşamada olduğu, üçüncü hakemin sunduğu mazeretleri ve dâvayla ilgili diğer hususları göz önünde bulundurmamak suretiyle üçüncü hakemin yokluğunda tahkim yargılamasına devam edebilir. İki hakemin, üçüncü hakemin yokluğuna rağmen, talimat, ara ve nihaî karar vermek yetkileri devam eder (md.35/a). Ancak, iki hakemin, üçüncü hakemin yokluğunda yargılamaya devam

etmeme yönünde karar almaları halinde, Merkez, üçüncü hakemin görevine son vermek için yeterli kanıtların bulunduğunu görürse, boşalan hakemlik pozisyonunu taraflara duyurur ve taraflar aksini kararlaştırmadıkça, yeniden hakem seçimi, Merkez tarafından gerçekleştirilir (md 35/b).

Bir görüşe göre, WIPO Tahkim Kuralları ile belirtilenlerin yanı sıra, hakemin, mesleğinin gerektirdiği yetkinliği haiz olmaması da hakemlik sıfatını sona erdiren nedenler arasında sayılabilir. Dâva sürecinde hakemin uyuşmazlığı çözmek için yeterli vasfı haiz olmadığı anlaşılırsa, bu husus hakemin reddi sebebi sayılmalı ve hakemin mesleki sorumluluğuna yol açmalıdır¹²³. Kaldı ki, hakemin görevinin gerektirdiği nitelikleri sahip olmamasının red sebebi sayılması halinde, taraflar hakem seçimi yaparken, adayları daha dikkatli değerlendirecektir¹²⁴.

Kural olarak, reddedilen, azledilen, görevine son verilen veya kendi isteğiyle ayrılan hakemin yerine, onun seçiminde uygulanan aynı usul takip edilerek yenisi seçilir (md.33/a). Bu kuralın istisnasını, tarafın, seçim sırasında hakemlik sıfatını sona erdirmeye ilişkin sebepleri bilmesine ya da bilebilir durumda olmasına rağmen seçtiği hakemin reddini veya azlini talep etmesi hali oluşturur. Bu durumda, Merkez, görevi sona eren hakemi seçen tarafa yeni bir hakem seçimi için izin vermeyebilir ve yeni hakemi bizzat tayin edebilir (md.33/b). Yeni hakem seçilirken, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılaması durur (md 33/c). Bununla beraber, yeni hakem

---

¹²³ Smit, (An Arbitrator's View), sh 218; Carter, sh 153

¹²⁴ Schwads, sh.38

seçiminden sonra, hakem heyeti takdirine göre, tarafların herhangi bir iddiasına ilişkin olarak yargılamanın tamamını veya bir kısmını tekrarlamaya karar verebilir (md.34).

3. Taraflara Yapılacak Tebligat

WIPO Tahkim Kuralları'na göre yapılması gereken herhangi bir bildirim veya tebligat, yazılı şekilde, acele posta servisi veya kargo ile olabileceği gibi, telefaks, e-posta veya tebliğ tarihinin belgelenebileceği diğer iletişim araçları ile de gerçekleştirilebilir (md.4/a). Tebligat bilgilerindeki değişiklikler, usulüne uygun şekilde Merkez'e ve karşı tarafa bildirilmedikçe, tarafların en son bildirdikleri adrese yapılacak tebliğlerin geçerli olduğu kabul edilir(md.4/b/c.1). Taraflar, kendilerine sadece belli bir usule göre tebliğ yapılmasını şart koşabilir; ancak böyle bir irade beyanı yoksa tebliğ usulü, taraflar arasında süregelen uygulamalara göre belirlenir (md.4/b/c 2)¹²⁵

---

¹²⁵ Bu kural, ilk kez WIPO tarafından benimsenmiş ve tarafların tebliğ tarihini geciktirmeye yönelik hareketlerinin önüne geçmek amacıyla getirilmiştir **Gurry**, (Arbitral Proceedings), sh 15

4. Lâhiyalar ve Dilekçelerin Teatısı

a. Talep ve Talebe Cevabın Sunulması

Tahkim başlatılırken, genel olarak benimsenen iki sistem vardır. Milletlerarası Tahkim Odası (ICC) tahkim kurallarında benimsendiği anlaşılan birinci sisteme göre, ayrıca bir tahkim talebi sunulmasına gerek yoktur¹²⁶. Ancak, uluslararası tahkimde, tarafların dâva açılmadan önce farklı hukuk düzenlerine göre açıklamalarda bulunabileceği düşüncesiyle, tahkim talebi (*request for arbitration*) ile uyuşmazlığın esasına ilişkin beyanları içeren dâva dilekçesinin farklı zamanlarda sunulmasını sağlayacak ikinci bir sistem geliştirilmiştir. Bu sisteme göre, dâvacının önce bir tahkim talebinde bulunması, buna gelecek cevap üzerine, bu doğrultuda tarafların iddia ve savunmalarını yapmaları öngörülmektedir. WIPO, kural olarak bu sistemi benimsemiştir. Tahkim talebinde bulunulması, tahkim dâvasının açılma tarihine etkilidir. Amaç, ivedi hallerde, tahkim dâvası açmayı basit bir usule bağlayarak, hukuki sonuçlarını doğurmasını; örneğin dâva zamanaşımının kesilmesini sağlamaktır¹²⁷. Ancak, “*Dâvacının tercihinine göre, tahkim talebi dâva dilekçesi ile birlikte de verilebilir*” (md.19). Ancak, WIPO Hızlandırılmış Tahkimi’ne göre, tahkim talebi dâva dilekçesini de ihtiva etmek zorundadır (md.6-10).

¹²⁶ Knoepfler, sh.36.

¹²⁷ Gurry, (Arbitral Proceedings), sh.14.

Tahkim talebiyle birlikte, öncelikle, dâvacı, uyuşmazlığın WIPO Tahkim Kuralları'na göre çözülmesi için talepte bulunur. Tahkim anlaşmasının Merkez'e sunulması, tahkim talebinin dikkate alınması için önşarttır; çünkü bu anlaşma ile yetkili otorite olan Merkez'e söz konusu uyuşmazlığın giderilmesi için gerekli yetki tanınmaktadır. Tahkim talebiyle beraber gerekli bilgi ve belgelerin Merkez'e sunulmaması halinde, talep, Merkez tarafından ciddiye alınmaz¹²⁸.

Tahkim talebinde, tarafların ve varsa, dâvacının temsilcisinin adları, adresleri, telefon, faks ve diğer iletişim bilgilerinin bulunması; uyuşmazlığın niteliğinin ve olayların özetinin, uyuşmazlığa ilişkin hakların neler olduğunun, uyuşmazlık bir teknolojiyle ilgiliyse bunun özelliklerinin, istenilen hukuksal çözümün açıklanması ve taraflar arasında bir hukuk seçimi var ise buna ilişkin sözleşme veya şartın bir suretinin verilmesi gerekir (md.9/i-iv). Ayrıca, maddi değeri bulunan ve tazminat talep edilen dâvalarda, talep edilen meblağın belirtilmesi gereklidir (md.9/v)¹²⁹. Tarafların hakem sayısını üç olarak belirlemiş olmaları halinde, dâvacı tahkim talebi ile hakem seçiminde de bulunur ve *"tahkimle ilgili bulduğu veya yararlı gördüğü diğer görüşlerini de bildirebilir"* (md.9/vi;17/b).

Dâvalı, dâvacının tahkim talebinin kendisine tebliğ tarihinden 30 gün içerisinde, Merkez ve dâvacıya, tahkim talebinde yer alan hususlar

¹²⁸ Gurry, (Arbitral Proceedings), sh.16

¹²⁹ İstenilen hukukî çözümün ve maddi talepli dâvalarda müddeabihin değerinin belirtilmesi gerekliliği, tahkimin belli bir uyuşmazlığa ilişkin olması ilkesinden kaynaklanmaktadır [Berg, (Arbitral Tribunal), sh.20]

hakkındaki itirazlarını, hakem sayısı üç olarak anlaşılırsa kendi hakem seçimini, faydalı gördüğü bilgileri ve cevaplarını bildiren; ayrıca varsa, karşı dâva veya takas def'ine ilişkin beyanlarını içeren cevap dilekçesini (*answer to the request*) sunar (md.11, md. 17/b). Dâvacı, tahkim talebiyle birlikte dâva dilekçesini de vermişse, dâvalı da talebe cevabıyla birlikte dâvaya cevap dilekçesini sunabilir (md 12).

b. Dâva ve Cevap Dilekçelerinin Sunulması

Tahkim yargılamasında, dâvacı, dâvaya ilişkin açıklama ve delillerini bir dâva dilekçesi ile sunar. Bu dâva dilekçesi, tahkim dâvasını açma niyetini bildiren tahkim talebinden farklıdır¹³⁰. Bu yönde, WIPO tahkim yargılamasında da, tahkim talebi ile dâva dilekçesinin Merkez'e sunulmadığı hallerde, dâvacı taraf, Merkez tarafından hakem heyetinin oluşturulduğuna dair bildirimde bulunulan tarihten itibaren 30 gün içinde dâva dilekçesini (*statement of claim*) dâvalı ve hakem/lere iletmekle yükümlüdür (md.41/a). Dâva dilekçesi, tahkimden beklenen yardımın açıklamasını, tarafların fiili durumlarını, dâvacının hukuki iddialarını, sonuç ve talebi içermek suretiyle mümkün oldukça geniş kapsamda yazılır ve hukukî deliller listeleri ile sunulur (md.41/b). Dâvacı, dilekçesine yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacakları delillere yollama yapabilir (md.41/c) WIPO Tahkim Kuralları'nın 41. maddesi ile dâva dilekçesinin içermesi gereken hususların tasrih

---

¹³⁰ Kalpsüz, sh 53

edilmesi, dâvacının dâva sırasında karşılaşılabileceği sorunların önüne geçmek amacını taşır¹³¹.

Dâvalı taraf ise, dâva dilekçesinin veya Merkez tarafından kendisine hakem heyetinin oluştuğuna dair bildirim tebliğ tarihlerinden hangisi daha sonra ise, bu tarihten itibaren 30 gün içinde dâvacının belirttiği hususlara cevaplarını ve karşı iddialarını içeren cevap dilekçesini (*statement of defence*) dâvacı ve hakem heyetine iletmekle yükümlüdür (md.42/a,b). WIPO Hızlandırılmış Tahkimine göre ise, dâvaya cevap, talebe cevap ile birlikte dâva dilekçesinin tebliğinden itibaren 20 gün içerisinde verilir (md.11,12).

WIPO Tahkim Kuralları'nda dâvalıya cevap için tanınan süre, tarafların anlaşmaları üzerine kısaltılabilir veya uzatılabilir (md.4/f). Ayrıca, hem olağan hem de hızlandırılmış WIPO tahkiminde, Merkez'e, re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine bu süreyi uzatma yetkisi tanınmıştır (md.4/g). Ancak, WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları ile, tarafların rıza göstermesi halinde Merkez'e süreleri kısaltabilme yetkisi de tanınmıştır (md.4/h).

Kural olarak, dâvalı taraf, varsa, karşı dâvasına ve takas def'ine ilişkin beyanlarını da cevap dilekçesi ile bildirir; ancak, hakemler tarafından karar verilmesi halinde, bu hususlardaki beyanlarını sonra da bildirebilir (md.42). Karşı dâva, asıl dâvada izlenen aynı usulle yürütülür (md.43/a).

---

¹³¹ **Schneider**, sh 83

c. Ek Beyanda Bulunma ve Islah

Hakem heyeti, tarafların ek beyanda bulunmalarına veya ek delil sunmalarına izin verebileceği gibi, ihtiyaç duyulması halinde bunları re'sen isteyebilir (md 43/b). Bu hükmün gerekçesi, tarafların bütün boyutlarıyla uyumsuzluğu açıklamalarını sağlamaktır¹³². Bununla beraber, WIPO Tahkim Kuralları'nda, taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tahkimin her aşamasında dâva, karşı dâva, savunma veya takasa ilişkin beyanların kısmen veya tamamen ıslah edilebileceği kabul edilmiştir (md.44). Ancak; hakem heyeti, ıslah talebinin, tarafların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil edeceğine veya WIPO Tahkim Kuralları ile öngörülen sürelerin aşılmasına ve tahkim süresinin uzamasına neden olacağına kanaat getirirse, tarafların bu talebini reddedebilir (md. 44)

5. Duruşma Yapma İmkânı

WIPO Tahkim Kuralları'na göre, hakem heyeti, taraflardan birinin talebi üzerine veya bu yönde bir talep yoksa kendiliğinden, tanıkların veya bilirkişilerin dinlenmesi, bu kişiler tarafından uyumsuzlukla ilgili delillerin sunulması amacıyla duruşma yapabilir (md.53/a/c.1-2). Duruşma tarihi, yeri ve zamanı hakem heyeti tarafından taraflara bildirilir (md 53/b). Duruşma

---

¹³² **Smit**, (An Arbitrator's View), sh 218; **Plant, D. W.**: "Some Aspects of Mediating Intellectual Property Disputes", Conference on Mediation, WIPO Publ No 750, Geneva 1996, sh 18 (Some Aspects)

yeri, tahkim yeri ile aynı yer olmak zorunda değildir¹³³. WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'na göre, duruşma, ancak dâvaya cevabın hakeme tebliğinden itibaren 30 gün içerisinde yapılabilir (md.47).

Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, bütün duruşmalar gizlidir (md 53/c). Hakem heyeti, duruşmalarda kayıt tutulup tutulmayacağına, tutulacaksa ne şekilde tutulacağına karar verir (md.53/d). Ancak, duruşmalarda detaylı bir tutanak tutulması, taraflardan birinin tahkim yargılamasının tahkim anlaşmasına aykırı şekilde yürütüldüğünü iddia etmesi halinde, bu iddiaların veya aksinin ispatını kolaylaştırır. Bu nedenle, tutanak tutulması fiili bir zorunluluktur¹³⁴.

Tahkim yargılaması sırasında duruşma yapılmazsa, yargılama, sunulan bilgi ve belgeler üzerinden yürütülür (md.53/a/c.son).

6. Delillerin Tespiti, Kabulü ve Etkileri

WIPO Tahkim Kuralları'na göre, taraflar dilekçelerine yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacakları delillere yollama yapabilirler (md.41, 42). Hakem heyeti, gerekli ve uygun görmesi halinde yargılama sırasında her zaman re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine, taraflardan birinin ek delil sunmasını emredebilir. Dâva ve cevap dilekçelerinde belirtilen delillerin

---

¹³³ Smit, (An Arbitrator's View), sh 220.

¹³⁴ Smit, (An Arbitrator's View), sh 218

uygunluğuna, uyuşmazlıkla ilgisine, ispat kuvvetine ve nihai karara etkisine de hakem heyeti karar verir (md. 48/a) Ayrıca, hakem heyeti, taraflardan birine, mülkiyetinde veya zilyetliğinde bulunan bir şeyi, kendisi, diğer taraf veya bilirkişi tarafından incelenmesi veya test edilmesi için hazır tutmasını emredebilir (md.48/b)¹³⁵.

Keşif, hakem heyetinin, re'sen veya duruşma tarihinden mâkul bir süre önce taraflardan birinin talebi üzerine, gerekli gördüğü bir yerin, eşyanın, makinenin, tesisinin, ürün planının, tasarımın, filmin, malzemenin, ürünün veya usulün incelenmesine karar vermesi üzerine yapılır. Hakem heyeti, bu incelemeyi bizzat yapabileceği gibi, bir bilirkişiye de yaptırabilir (md 50/c.1). Keşif tarihine ve usulüne hakem heyeti karar verir (md 50/c 2).

Deneyler; *“doğrulama amacıyla yapılan test ve diğer işlemleri içerir”* (md.49/b). Taraflardan biri, duruşmalardan mâkul bir süre öncesinde, iddiasına dayanak göstereceği deneylerin yapıldığını hakem heyetine ve karşı tarafa bildirebilir (md. 49/a/c.1). Bu bildirim ile birlikte, deneyin amacı, özeti, usulü ve sonuçları belirtilir (md. 49/a/c.2). Bu durumda, karşı taraf, hakem heyetinden, bildirim konusu deneylerin bazılarının veya tamamının

---

¹³⁵ WIPO Tahkim Kuralları'nın 48. maddesi, UNCITRAL Kuralları'nın 24 maddesinin 2 ve 3 paragrafları model alınarak ve kısaltılarak hazırlanmış olup; delillere ilişkin 49 ilâ 51 maddeleri, uygulanması tamamen hakem/lerin takdirine bırakılmış ve daha önce başka tahkim kurallarında yer almayan kurallardır [Paulsson, J.: “The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective (Articles 48 to 58 and 73 to 76”, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh 73 (Conduct of Proceedings)] Ancak; her ne kadar, WIPO Tahkim Kuralları'nın delillere ilişkin düzenlemeleri, fikri ve sınaî haklardan kaynaklanan uyuşmazlıklarının çözümü için getirilmiş olsa da, hakemin somut olayın gereklerine göre karar vereceği her hususta ayrı bir madde bulunmasının hakem yönünden zorluk yaratacağı ileri sürülmektedir (Schneider, sh 81)

huzurunda tekrarlanmasını talep edebilir (md 49/a/c.3). Hakem heyeti, bu talebi haklı bulursa, deneylerin tekrarı için bir zaman çizelgesi hazırlar (md.49/a/son). “Deney” sunmaya ilişkin 49. maddenin lafzından da anlaşılacağı üzere, taraflar önce bir deneyi gerçekleştirmekte ve sonucunu duruşma öncesi hakem heyetine ve diğer tarafa bildirmektedir. Bu durumda, deneyin hakem/lerin gözetiminde tekrar yapılması için karşı tarafın talepte bulunması gerekmekte; aksi takdirde bildirim içeriği ile yetinilmektedir. Dolayısıyla, deneye ilişkin bildirim, belge olarak sunulan herhangi bir delilden farkı bulunmamaktadır. Bu nedenle, bir görüşe göre, deneylerin ayrıca bir madde ile düzenlenmesine gerek yoktur¹³⁶. Ancak, diğer bir görüşe göre, mezkûr madde, taraflara, formül ile ifade edilen bir deneyi somutlaştırma ve söz konusu uyuşmazlığın temelinde yatan usul veya ürünün doğru ve gerçek olduğunu gösterme imkânı sağlamak amacıyla getirilmiştir. Deneyin sonucunun diğer tarafla paylaşılması yoluyla, ona da deneye karşı beyan ve itirazlarını sunma veya tecavüzün nasıl gerçekleştiğini ortaya koyma imkânı sağlanmaktadır. Dolayısıyla, fikrî ve sınai hakların özelliklerine göre bu düzenlemenin faydaları değişebilmektedir¹³⁷.

Teknik altyapının açıklanması ve örnekleme yapılması; tarafların rıza göstermeleri halinde, hakem heyetinin, uyuşmazlık hakkındaki meselelerin tam olarak anlaşılmasını sağlamak amacıyla; tarafların birlikte bilimsel, teknik ve uzmanlık gerektiren bir ürünün temelinde yatan düşüncüyü açıklamalarına karar vermesi üzerine uygulanan bir yöntemdir (md 51). Ayrıca, hakem

---

¹³⁶ **Schneider**, sh 79

¹³⁷ **Paulsson**, (Conduct of Proceedings), sh 74

heyeti, duruşma yaparak, kendisinin veya tarafların gerekli gördükleri örnek model, çizim ve diğer malzemelerin incelenmesine de karar verebilir (md.51). Bu hüküm, uygulamada, uyuşmazlıkla ilgili soyut hakkın bir eşya üzerinde somutlaşması ve uyuşmazlığın özellikle hukukçu olan avukat ve hakemler tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, taraflar, bu şekilde uyuşmazlık anlaşıldıktan sonra, beyanlarında terimsel ve teknik ifadeler kullanabilecek, bunların anlaşılmaması ihtimaline dair herhangi bir kaygı duymayacaklardır¹³⁸.

Tanık dinlemeyle ilgili olarak, hakem heyeti, duruşma tarihinden önce taraflardan, davet edilmesini istedikleri tanıkların kimliklerini, ifadelerinin konusunu ve bunların dâvayla ilgilerini bildirmelerini isteyebilir (md.54/a). Ancak, hakem heyetinin, ifadesinin gerekli olmadığını veya dâva konusu uyuşmazlıkla ilgisi bulunmadığını düşündüğü tanık veya bilirkişileri dinlemeyi reddetme; bu kişilerin sayısını kısıtlama yönünde takdir yetkisi vardır (md.54/b). Tanığın duruşmada hazır bulunmasını sağlamak ve gerekli hazırlıklarla ilgili masrafları karşılamak, onu çağıran tarafın yükümlülüğüdür (md. 54/e). Hakem heyeti, tanıkların ifadelerini, şifahen dinlemeden önce, imzalı tutanak veya yeminli beyan gibi şekillerde yazılı olarak da kabul edebilir (md.54/d). Bu şekilde, tanık ifadelerinin yanlış anlaşılması ihtimalinin önüne geçilmiştir¹³⁹. Sözlü ifade veren tanık, taraflarca hakem heyeti nezaretinde sorgulanabilir (md.54/c/c.1). Hakem heyeti de, tanığa her aşamada soru sorabilir (md.54/c.2). “Çapraz sorgulama” olarak tanımlanan

¹³⁸ Paulsson, (Conduct of Proceedings), sh 75

¹³⁹ Schneider, sh 81

bu yöntem, genel olarak kurumsal tahkim sistemlerinde uygulanmaktadır¹⁴⁰. Ayrıca; hakem heyeti, duruşma sırasında, özellikle diğer tanıkların ifadeleri dinlenirken, herhangi bir tanığın dışarı çıkmasına karar verebilir (md 54/f).

Bilirkişi görüşüne başvurulması da mümkündür. Hakem heyeti, taraflarla görüşükten sonra, görev tanımı yaparak belirttiği meseleler hakkında kendisine rapor vermek üzere bir veya daha fazla sayıda bilirkişi tayin edebilir (md.55/a) Bilirkişi, bir gizlilik taahhüdü imzalayarak, uyuşmazlığın esasına veya hakem heyeti tarafından belirlenen özel bir meseleye ilişkin inceleme yapar, görüşünü gizli bir rapor halinde hakem heyetinin bilgisine sunar (md 55/a). Bunun üzerine, hakem heyeti, hakkında yazılı beyanda bulunmaları için taraflara raporun birer kopyasını tebliğ eder (md.55/b/c.1). Bunun üzerine, gizlilik ilkesi çerçevesinde, taraflar rapora ilişkin beyanda bulunabilir ve rapor yönünde deney yapabilir (md.55/b/son). Bilirkişi raporu, dâvanın özellikleri dikkate alınarak hakem heyeti tarafından değerlendirilir (md 55/d). Ancak, taraflar, belirli bir konuyla ilgili olarak hazırlanan bilirkişi raporunun kabul edileceğine karar vermişse, hakem heyeti bu rapor ile bağlıdır (md 55/d). Ayrıca, taraflardan birinin talep etmesi halinde, bilirkişi tanık olarak dinlenebilir veya taraflara bilirkişiye soru sorma imkânı tanınması için ayrı bir duruşma yapılabilir. (md 55/c).

---

¹⁴⁰ Smit, (An Arbitrator's View), sh 218.

7. Tarafların Temsili

Taraflar, tercihlerine göre, özellikle tâbiyet, meslek ve nitelik ayrımı olmaksızın, bağımsız olarak temsil edilebilirler. Temsilcilerin isimleri, adresleri, telefonları, telefaks, elektronik postalarıyla birlikte varsa diğer iletişim bilgileri, sırasıyla Merkez'e, karşı tarafa ve kurulmasından sonra hakem heyetine bildirilir (md13/a). Taraflardan her biri, tahkimin süratli ve düzenli yürümesi için temsilcilerinin uygun zamanlarının olduğunu garanti eder (md.13/b). Taraflar, tahkim yargılamasında birden fazla sayıda kişi tarafından temsil edilebilir, yargılama sırasında temsilcilerini değiştirebilirler (md.13/c).

8. Tahkim Yeri

WIPO Tahkim Kuralları'na göre, tahkim yeri, *“taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, tarafların iradeleri ve tahkim şartları dikkate alınarak Merkez tarafından belirlenir”* (md.39/a)

Tahkim yeri, hakemin veya hakem heyetinin kararını vereceği yeri gösteren coğrafi bir kavramdır ve uluslararası tahkimde oldukça önemlidir¹⁴¹. Uluslararası tahkimin başarıyla sona ermesi, büyük oranda tahkim yerinin doğru tercih edilmesine bağlıdır. Şöyle ki; hakem kararının iptal sebepleri ve iptal dâvasının açılacağı yer, tahkim usulüne uygulanacak hukuk; dolayısıyla,

---

¹⁴¹ Akıncı, sh 126

bir uyuşmazlığın tahkime elverişliliği, tahkim yargılamasının yürütülmesi, mahkemelerin tahkime müdahale edeceği haller ve nihai kararın icra ve infaz edilebilirliğinin belirlenmesinde tahkim yeri hukuku yetkilidir¹⁴². Özellikle bir kısım doktrin, uluslararası tahkim ile kararın verildiği yer ülkesi hukuku arasında sıkı bağlantı kurarak, hakem kararlarının bağlayıcı gücünü tahkim yeri ülkesine bağlamakta ve bu nedenle söz konusu hukukun emredici usul kurallarına aykırı hareket etmenin mümkün olamayacağını savunmaktadır. Her ne kadar bu görüşün, devletlerin kendi hukuklarının uygulanmasını sağlamak için ileri sürüldüğü yönünde eleştiriler bulunsa da, uluslararası niteliği haiz hakem kararlarının tahkim yeri ülkesinin emredici kurallarını aşamayacağı, zira tahkim yeri ülkesi tarafından iptal edilen bir kararın New York Sözleşmesi'nin V(1)(e) maddesi gereği tenfiz edilmesinin mümkün olamayacağı belirtilmektedir¹⁴³.

Bu genel açıklamalar dâhilinde bir değerlendirme yapmak gerekirse, WIPO Tahkim Kurallarıyla, hakem kararının iptalini gerektiren haller, iptal dâvasının açılacağı yer, tahkime elverişliliğin tespiti, millî mahkemelerin tahkime müdahale edebileceği hallere ilişkin düzenleme yapılmamıştır. Ancak, WIPO tahkimi bakımından da, WIPO Tahkim Kuralları'nın 59(b) maddesinde tarafların ancak tahkim yeri hukukunun elverdiği ölçüde yargılamaya uygulanacak usul hakkında anlaşma yapabileceğinin ve seçilen hukukun uygulanabileceğinin düzenlendiği görüldüğünden, tahkim yerinin

¹⁴² **Hoellering**, sh.205; **Smit**, (An Arbitrator's View), sh.220; **Bishop**, sh. 36

¹⁴³ Konu hakkındaki açıklamalar ve görüşler için bkz. **Akıncı, Z.:** Milletlerarası Ticarî Hakem Kararları ve Tenfizi, Ankara 1994, sh. 65-67; sh. 148 v d (Tanıma ve Tenfiz)

hakem kararına etkisinin dikkate alındığı kanısındayız¹⁴⁴. Ayrıca, tahkim yargılamasının usulüne uygulanacak hukuk, taraflar aksini “açıkça” kararlaştırmadıkça, tahkim yeri hukukudur (md.59/b). Bununla beraber, her ne kadar hakem heyetinin tahkim yargılamasını uygun gördüğü şekilde yürüteceği ve tarafların tahkim yargılamasına uygulanacak hukuk konusunda anlaşma yapabilecekleri belirtilmişse de, hakemler, tahkim yerinin emredici kurallarına uymakla yükümlüdür (md/3/a).

Duruşma yerinin veya hakem heyetinin toplandığı yerlerin, tahkim yeri olması zorunlu değildir. Örneğin, hakem heyetinin, tanığı, onun ikametgâh adresinde dinlemesi gerekebilir¹⁴⁵. Bu nedenle, WIPO Tahkim Kuralları’na göre; “*hakem heyeti, tarafların görüşlerini aldıktan sonra, uygun gördüğü yerde yargılama ve işlem yapabilir*” (md.39/b). Hakem kararları, tahkim yerinde verilmiş kabul edilir (md.39/c).

9. Tahkim Dili

Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, tahkimde kullanılacak dil, tahkim anlaşmasının düzenlendiği dildir. Ancak, tarafların talebine veya tahkim dâvasının şartlarına göre hakem heyeti aksine karar verebilir (md.40/a). Hakem heyeti, tahkim dilinden başka bir dilde verilen herhangi bir belgenin tamamen veya kısmen tahkim diline çevrilerek tercümesi ile sunulmasını

---

¹⁴⁴ Bkz. sh. 32 v d.

¹⁴⁵ Smit, (An Arbitrator’s View), sh.220

emredebilir (md.40/b). Tarafların, tahkim anlaşmasında hakemin de anlayabileceği, kendilerini ifade edebilecekleri bir dil seçmiş olmaları hakem kararının tenfizi açısından önem taşır¹⁴⁶

10. Hakemlerin Alabilecekleri İhtiyatî Tedbir Kararları

WIPO Tahkim Kuralları'nın 46. maddesi, hakem heyetinin, koruyucu nitelikteki geçici tedbirler alma ve teminat isteme yetkisini düzenler. Buna göre, tahkim yargılaması sona erene kadar, taraflardan birinin telâfisi imkânsız bir zarar ile karşılaşması veya uğradığı zararın artması tehlikesinin bulunduğu hallerde, hakemin ihtiyatî tedbir kararı alabilmesi için öncelikle tarafların aksi yönde anlaşmamış olmaları gerekir. Ayrıca, hakemlerin tedbir alma yetkisinin, tahkim yeri hukuku veya tahkim yargılamasına uygulanacak usul hukuku kurallarına göre sınırlandırılmamış olması şarttır¹⁴⁷

Hakem heyeti, taraflardan birinin talebi üzerine, alacağı "geçici bir karar"la, ihtiyatî tedbir, malların üçüncü bir kişiye tevdiî veya dayanıksız malların satılması gibi gerekli gördüğü koruyucu önlemleri alabilir (md.46/a,c)¹⁴⁸. Ancak, bu yönde bir karar verilirken hakem heyeti tarafından, tedbir talebinde bulunan tarafın uygun bir teminat vermesine karar verilebilir (md.46/a/c.2). Ayrıca, hakem heyeti, taraflardan birinin talebini uygun bulursa

¹⁴⁶ **Gurry**, (Center Services); sh 199; **DPT**, sh 268; **Plant**, (Dispute Settlement), sh 14; **WIPO**, (21st Century), sh 35

¹⁴⁷ **Niblett**, sh 200

¹⁴⁸ **Niblett**, sh 201

karşı taraf olmadan da bu talebi kabul edebilir; dolayısıyla, hakem heyetinin talep hakkında karar verebilmesi için duruşma yapması gerekmez¹⁴⁹.

Ayrıca, istisnai haller söz konusuysa, hakem heyeti, taraflardan birinin talebi üzerine, dâva, karşı dâva ya da yargılama giderlerinin karşılığı olarak diğer tarafın bir miktar "teminat" göstermesini de emredebilir. Bu teminatın şekli, hakem heyeti tarafından belirlenir (md.46/b)¹⁵⁰.

Bir görüşe göre, hakemlerin, cebri icra organları tarafından icra edilmesi gereken, resmi organları bağlayıcı, üçüncü kişileri zorlayıcı ve bu kişilere yükümlülük getiren ihtiyatî haciz veya ihtiyatî tedbir kararı alma yetkisi bulunmamaktadır ve bu yöndeki hakem kararları bazı millî mahkemelerde tanınmamaktadır. Bu nedenle, bu tip kararlar için devletlerin millî mahkemelerine başvurulması gerekmektedir¹⁵¹. WIPO Tahkim Kuralları'nın 46. maddesi (d) bendine göre, taraflardan birinin, tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında bir devlet mahkemesinden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz istemesi, mahkemenin böyle bir tedbire veya hacze karar vermesi ve bu kararın uygulanması, tahkim anlaşmasına aykırılık teşkil etmez ya da anlaşmanın feshi yönünde yorumlanamaz.

¹⁴⁹ **Horning, R.A.:** "Interim Measures of Protection; Security for Claims and Costs and Commentary on the WIPO Emergency Relief Rules (in TOTO)", Am Rev Int'L Arb , No 9, 1998, sh 155

¹⁵⁰ **Özsunay, E.:** "Kurumsal Tahkim Sistemlerinde ve Bazı Ulusal Hukukların Uluslararası Tahkimle İlgili Düzenlemeleri'nde Geçici ve Koruyucu Önlemler", Uluslararası Ticarî Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları, İTO Yayınları No 2004-16, İstanbul 2004, 'III WIPO Tahkim Kuralları' sh 96 (Önlemler)

¹⁵¹ **Niblett,** sh.201.

11. Merkez'in Müdahale Yetkisi

Merkez, hakem heyeti kurulduktan sonra en kısa zamanda tahkim dosyasını her hakeme ayrı ayrı iletir (md.37). Yani, Merkez, hakem heyeti oluşturulana kadar tahkim talebini reddetmez; ancak tahkim dâvasının açılması için Merkez tarafından öngörülen bir miktar avansın yatırılmış olması şarttır (md.70)¹⁵².

Bu aşamada, bir tahkim kurumunun, tarafların iradelerinin varlığını araştırıp araştırmayacağı; yani tahkim anlaşmasının geçerliliğiyle ilgili bir inceleme yapıp yapamayacağı sorunu doğmaktadır¹⁵³. Tahkim anlaşmasının geçerliliğine ilişkin inceleme yapılması konusunda, her tahkim sistemi bazı kısıtlamalar içermektedir. Bir yaklaşıma göre, dâvalının cevap dilekçesini sunmaması veya tahkim anlaşmasının geçerliliğine ilişkin bir itirazda bulunması halinde, kurum şekli bir inceleme yapar. Bu durumda, kurum, anlaşmanın geçerliliğine ilişkin doğrudan ya da dolaylı bir sorun çıktığında meseleyi incelemektedir. Diğer bir yaklaşıma göre ise, kurum, ancak taraflar arasında bir tahkim anlaşmasının yapılmadığı açıkça anlaşılıyorsa veya taraflardan birinin bir tahkim anlaşması bulunmadığı iddiasını ispat etmesi halinde söz konusu tahkim başvurusunu kabul etmemektedir¹⁵⁴. Son olarak, kurum mümkün olduğunca tahkim anlaşmasının geçerliliğine ilişkin bir

¹⁵² **Blessing**, (WIPO Comparison), sh 41

¹⁵³ **Gurry**, (Arbitral Proceedings), sh 11, **Niblett**, sh 201

¹⁵⁴ **Gurry**, (Arbitral Proceedings), sh 11; **Schwartz**, sh 38,39

değerlendirme yapmaktan kaçınarak, bu araştırmayı hakem heyetine veya ulusal mahkemelere bırakmaktadır¹⁵⁵.

WIPO ise, hakem heyetinin yetkisine itiraz edilmesi halinde Merkez'in yetkilerinin ne olduğu hususunda sessiz kalmıştır. WIPO Tahkim Kuralları'nın 36. maddesine göre, tahkim anlaşmasına ilişkin itirazları inceleme yetkisi hakem heyetine bırakılmıştır¹⁵⁶. Ancak, tahkim anlaşmasının geçersizliğiyle ve hakem heyetinin yetkileriyle ilgili itirazlar, Merkez'in tahkim yöntemini idare etmesine engel değildir (md.36/e). Dolayısıyla, WIPO Tahkim Kuralları ile Merkez'in, bu konudaki yetkileri hakkında düzenleme yapılmaması, tahkim anlaşmasının geçerliliğine ya da hakem heyetinin yetkisine dair WIPO Tahkim Merkezi'nin inceleme yapma yetkisi bulunmadığı yönünde yorumlanmamalıdır. Bu durumda, Merkez'in hakem heyetinin yetkisine ilişkin bir inceleme yapması halinde, Merkez tarafından alınan kararın hakem heyeti ve taraflara nasıl tebliğ edileceği sorunu doğmaktadır. Bu sorunun çözümü için, Merkez, taraflara ve hakem heyetine, anlaşmanın ne şekilde dikkatine sunulduğu ve kararını ne zaman bildireceği konularında bilgi vermelidir. Aksi takdirde, Merkez, hakem heyeti karar verdikten sonra tahkim anlaşmasının geçersiz olduğu yönünde bir bildirimde bulunamaz¹⁵⁷.

---

¹⁵⁵ **Schneider**, sh. 81; **Gurry**, (Arbitral Proceedings), sh.13

¹⁵⁶ Bkz. ileride sh. 70 v.d.

¹⁵⁷ **Schneider**, sh. 81; **Gurry**, (Arbitral Proceedings), sh.13

12. Hakemlerin Kendi Yetkileri Hakkında Karar Vermeleri

WIPO Tahkim Kuralları'nın "Hakem Heyetinin Yargılama Yetkisine İlişkin İtirazlar" başlıklı 36. maddesi, hakem heyetinin yetkisine ilişkin itirazları karara bağlama yetkisini düzenlemektedir. Maddeye göre, "*Tahkime uygulanacak hukuk çerçevesinde tahkim anlaşmasının şekline, varlığına, geçerliliğine veya kapsamına ilişkin itirazları kabul etmeye ve bunlar hakkında karar vermeye, hakem heyeti yetkilidir*" (md.36/a). Ayrıca, hakem heyeti, tahkim anlaşmasının bir parçasını oluşturduğu veya ilgili olduğu herhangi bir sözleşmenin geçerliliği veya varlığına ilişkin itirazlar hakkında da karar verebilir (md.36/b). Dolayısıyla, dâvalı tarafından hakemlerin yetkilerine ilişkin ilk itirazların değerlendirilmesi hususunda, hakemlere karar verme yetkisi (*kompetenz-kompetenz*) tanınmıştır¹⁵⁸.

Taraflar, tahkim anlaşmasına ve hakem heyetinin yargılama yetkisine ilişkin itirazlarını, dâvaya veya karşı dâvaya cevaplarıyla birlikte ileri sürmelidir. Aksi takdirde, bu haklarından feragat etmiş sayılırlar ve tahkimin ileri safhalarında veya herhangi bir ulusal-uluslararası yargı mercii nezdinde tahkim dâvasının açılmasından önce bu yöndeki itirazlarını ileri süremezler (md.36/c). Dolayısıyla, hakem heyetinin yargılama yetkisinin, "*limine litis*" ileri sürülebileceği; yani ilk itiraz olarak öngörüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır¹⁵⁹.

¹⁵⁸ Berg, (Arbitral Tribunal), sh 26

¹⁵⁹ Berg, (Arbitral Tribunal), sh 26

Tahkim yargılaması devam ederken hakem heyetinin yetkisini aştığına dair itirazlar ise, yetki aşımının gerçekleşmesinden itibaren en kısa zamanda ileri sürülür (md.36/c/c.1).

Taraflardan birinin hakem heyetinin yetkisine ilişkin itirazlarını geç bildirmesi halinde, hakem heyeti gecikmenin haklı sebebe dayandığı sonucuna varırsa, daha sonra ileri sürülen itirazı kabul edebilir (md.36/v/c.2).

Hakem heyeti, tarafların yetkisine ilişkin itirazlarını önsorun olarak inceleyebilir veya bu itiraz hakkında nihai hükümle birlikte değerlendirme yapmaya karar verebilir (md.36/d). Ancak, hakem heyetinin yargılama yetkisi hakkındaki itirazlar, Merkez'in tahkimi idare etmesine engel teşkil etmez (md.36/e)¹⁶⁰.

E. GİZLİLİK İLKESİNİN UYGULANMASINA İLİŞKİN KURALLAR

1. Genel Bilgi

Özellikle fikrî ve sınai mülkiyet haklarıyla ilgili uyuşmazlıkların çözümünde, tahkim yargılaması sırasında, patentin konusu, müşteri listesi, lisans alanların ticarî bilgileri, *know-how* gibi tarafların paylaşmak istemeyeceği sırları ortaya çıkabilir¹⁶¹. Bu durumda, bu bilgilerin nasıl

¹⁶⁰ Merkez'in müdahale yetkisi hakkında bkz. sh. 68 v.d.

¹⁶¹ Lew, sh. 192

korunacağı sorunu doğmaktadır¹⁶². WIPO Tahkim Kuralları'nın fikrî ve sınai haklardan doğabilecek uyuşmazlıkların özellikleri de dikkate alınarak hazırlanmış olması nedeniyle, diğer kurumsal tahkim kurallarına nazaran gizlilik ilkesine ilişkin daha detaylı bir düzenleme getirilmiştir¹⁶³. Ticarî sırların açıklanmasına ilişkin 52. maddenin yanı sıra, WIPO Tahkim Kuralları'nın 73 ilâ 76. maddeleri arasında, tahkimin varlığı, tahkim sırasında yapılan açıklamalar ve hakem kararının gizliliği detaylı olarak düzenlenmiştir.

Bir tahkim yönteminde, gizliliğe ilişkin hususların düzenlenmesi ve uygulanması, nihai çözümlerin etkili olması ve tarafların menfaatlerinin korunması açılarından önem arz eder. Taraflar arasında bir gizlilik anlaşması bulunmasa ya da uyuşmazlığın esasına veya tahkim yargılamasının usulüne uygulanacak hukuk tarafından taraflara sır saklama yükümlülüğü getirilmese de, WIPO Tahkim Kuralları ile taraflara, hakemlere, tanıklara ve bilirkişilere gizlilik ilkesine uyma yükümlülüğü getirilmiştir¹⁶⁴. Özellikle, Merkez ve hakemler, taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim dâvasının detaylarını ifşa edemez; çünkü bu bilgilerin kamuya yansımaları, tarafların tazminat sorumluluğuna ya da hak kaybına uğramalarına yol açabilir¹⁶⁵. WIPO Tahkim Kuralları'na göre, Merkez ve hakemlerin tahkim yargılama sürecini, hakem kararını, tahkim yargılamasında öğrendikleri belge ve bilgileri sürekli olarak

---

¹⁶² **Nordström, M.**: Confidentiality in International Commercial Arbitration, Master Thesis, Faculty of Law, University of Lund, 2001, <[http://www.jur.lu.se/Internet/Biblioteket/Examen_sarbeten.nsf/0/EC274FDF29C4D12EC1256A63003C8966/\\$File/exam.pdf?OpenElement](http://www.jur.lu.se/Internet/Biblioteket/Examen_sarbeten.nsf/0/EC274FDF29C4D12EC1256A63003C8966/$File/exam.pdf?OpenElement)>, (15 08 2007), sh 57

¹⁶³ **Nordström**, sh 59; **Smit, H.** : "Confidentiality", WIPO Arbitration Rules - Commentary and Analysis, Ch 8, (Ed by: Smit, H), Juris Publishing, New York 2000, sh 300 (Confidentiality)

¹⁶⁴ **Nordström**, sh 12,76

¹⁶⁵ **Lew**, sh 192

saklama yükümlülüğü vardır¹⁶⁶. Bu nedenle, WIPO tahkim yöntemi yoluyla verilen kararlar, yayımlanmamaktadır¹⁶⁷. Bununla birlikte, Merkez, faaliyetleri hakkında yayımladığı istatistiksel çalışmalarda, uyuşmazlığın konusunu veya taraflarını açıklamadan tahkimle ilgili bilgileri kullanabilir (md. 76/b).

2. Gizlilik İlkesinin Kapsamı

Taraflardan birinin bildiği ve kamunun ulaşamayacağı; ticari, finansal ve sınaî önem arz eden; sahibi tarafından gizli görülen her bilgi, “*ifade edildiği ortama bakılmaksızın*”, “gizli bilgi”dir (md.52/a)¹⁶⁸. Tahkim yargılaması sırasında, kendisinden istenen veya kendisinin paylaşmak istediği bir bilginin gizli olduğunu ileri süren taraf, bir örneği de karşı tarafa iletilecek şekilde, hakem heyetine gerekçeli bir beyanda bulunmak suretiyle bu bilginin gizli kalmasını talep edebilir (md.52/b). Hakem heyeti, bilginin gizliliğini tespit ederek, özel tedbirler ile korunmaması halinde bunu iddia eden tarafın ciddi zararlara uğrayıp uğramayacağını değerlendirir (md.52/c/c.1). Hakem heyeti gizlilik iddiasına ilişkin bir karara varamazsa, taraflara danıştıktan sonra, re’sen veya taraflardan birinin talebi üzerine, gizlilik taahhüdü imzalaması şartıyla tespitte bulunması için bir “gizlilik danışmanı” (*confidentiality advisor*)

¹⁶⁶ Özsunay, E.: “Tahkim Yargılamasında Mahremiyet Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları, İTO Yayınları No 2004-16, İstanbul 2004, sh 127 (Mahremiyet)

¹⁶⁷ Lew, sh.192

¹⁶⁸ WIPO Tahkim Kuralları’nın 52 maddesi, özellikle ticari sır ve “*know-how*” niteliğindeki bilgilerin ifşa edilebilmesi için özel bir usul olarak öngörülmüştür. Dolayısıyla, WIPO Tahkim Kuralları’nın 73 ila 76 maddeleri ile düzenlenen gizliliğe ilişkin kurallar her halde uygulanacakken, 52 madde taraflardan birinin gizlilik iddiasında bulunması üzerine devreye girer ve bu iddia hakkında bir karar alınmasını gerektirir [Smit, (Confidentiality), sh 300]

tain edilebilir (md.52/d/c.1). Bu düzenleme, özellikle tek hakemin, bilginin gizliliği hakkında inceleme yapabilecek yeterli teknik donanımı bulunmaması halinde yetkin birinin meseleyi değerlendirerek karar vermesini sağlamayı amaçlayan bir anlayışla getirilmiştir. Öte yandan, gizlilik itirazında bulunan taraf, karşı tarafın seçtiği hakemin öğrendiklerini onunla paylaşma ihtimali yüzünden hakeme güvenmeyerek bu yola başvurabilir. Sonuç olarak, tarafların, gizli bilgilerini hakem heyetiyle paylaşmaları sağlanır¹⁶⁹. Hakem heyeti veya seçilen gizlilik danışmanı, bilginin gizli olduğuna kanaat getirirse, bu bilginin hangi koşullar altında, hangi kapsamda ve kiminle paylaşılacağına; ayrıca paylaşılacağı kişinin bir gizlilik taahhüdü imzalamasına gerek olup olmadığına karar verir (md.52/c/c.2; md. 52/d/c.1).

Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tüm duruşmalar özeldir ve üçüncü kişilere kapalıdır (md.53/c)¹⁷⁰.

Kural olarak, tahkimin mevcudiyetine ilişkin hiçbir bilgi taraflarca tek yanlı olarak üçüncü kişilere açıklanamaz (md.73/a). Bununla birlikte, 52. maddede belirtilen ticarî sırların dışında kalan, taraflardan birinin ve tanıkların tahkim yargılaması sırasında paylaştığı ve kamuoyunun bilgisi dâhilinde olmayan bilgiler içeren belgeler veya diğer deliller de gizli kabul edilir (md.74/a). Taraflardan birinin davet ettiği, iki tarafından rızasıyla tahkim yargılamasına katılan tanık üçüncü kişi olarak kabul edilmez (md.74/a). Ancak, taraflar tanıklarının gizlilik kurallarına uygun davranmasından

¹⁶⁹ Paulsson, (Conduct of Proceedings), sh 75-76

¹⁷⁰ Özsunay, (Mahremiyet), sh 126

sorumludur (md.74/a)¹⁷¹. Ancak, tanıklar için öngörülen sır saklama yükümlülüğü, görevlerinin niteliği nedeniyle sadece yargılama sırasında yapılan açıklamalar bakımından getirilmiştir (md.74/b). Dolayısıyla, tahkimin mevcudiyetine ve hakem kararına ilişkin gizliliğin korunması hakkındaki düzenlemelere tanıklar tâbi değildir. Bu nedenle, tahkimin mevcudiyetinin ve hakem kararının gizliliğinin sağlanmasını isteyen tarafın, tanık ile ayrıca bir gizlilik sözleşmesi yapması uygun olur¹⁷².

Son olarak, tahkim dâvasının sonunda verilen karar da kural olarak gizlidir (md.76/a).

3. Gizlilik İlkesinin İstisnaları

Öncelikle, dâvanın taraflarının adları açıklanmadığı sürece, tahkim hakkında bilgi paylaşımında bulunulmasının gizlilik kapsamında sayılmaması gerektiği savunulmaktadır¹⁷³.

Tahkimin mevcudiyetine ilişkin gizlilik, istisnaî olarak, bir ulusal mahkemenin tahkim dâvası hakkında bilgi talep etmesi veya hakem kararının icra edilebilmesi için dâva açılmasının gerektiği hallerde uygulanmaz (md.73/a). Ancak, bu durumda yapılacak açıklama, hukuken gerekli olandan fazla olamaz (md.73/a/i). Ayrıca, her ne sebeple olursa olsun tahkimin

¹⁷¹ Nordström, sh 58

¹⁷² Nordström, sh. 239-240

¹⁷³ Smit, (Confidentiality), sh 238

mevcudiyetini açıklayan tarafın, tahkim dâvası derdestse, hakem heyetine ve karşı tarafa; dâva sona ermiş ise sadece karşı tarafa, ifşa ettiği hususları ve sebeplerini detaylarıyla bildirmesi gerekir (md.73/a/ii).

Bununla birlikte, hakem kararı, tarafların rıza göstermeleri üzerine ifşa edilebilir. Ayrıca, bir mahkeme veya yetkili makam nezdinde görülen bir dâva yoluyla kamuoyunun karar hakkında bilgisi olmuşsa; bu mahkeme ve makamlarca hukukî bir zorunluluk getirilmişse; dürüstlük kuralı gereğince, uyuşmazlıkla ilgili bir borç ilişkisine girilecekse hakem kararı taraflarca üçüncü kişilere açıklanabilir (md.75). Örneğin, taraflardan birinin, nihai kararın tenfizini talep etmesi veya bir Şirket hakkındaki tahkim dâvasının sonucunu diğer Şirket hissedarlarıyla paylaşması gerekebilir¹⁷⁴.

Bu noktada, gizliliğe ilişkin çok detaylı bir düzenleme yapılmış olması nedeniyle, WIPO Tahkim Kuralları ile düzenlenmeyen hususların gizli olup olmadığı konusunda yorum yapmanın zorlaştırıldığı yönünde bir eleştiri yapılmaktadır¹⁷⁵. Ayrıca, detaylı bir düzenlemeye rağmen gizliliğin ihlal edilmesi halinde, ihlal fiilini gerçekleştiren kişi için herhangi bir hukuki ya da cezaî sorumluluk getirilmediği görülmektedir¹⁷⁶. Bununla birlikte, tarafların geçerli bir mazereti bulunmaksızın, WIPO Tahkim Kuralları ve hakem heyeti tarafından getirilen edim ve yükümlülüklerine aykırı hareket etmeleri halinde,

¹⁷⁴ Paulsson, (Conduct of Proceedings), sh 72

¹⁷⁵ Smit, (Confidentiality), sh 233.

¹⁷⁶ Aksen, G. : "Commentary: The Conduct of Arbitral Proceedings under the Rules of Arbitration Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective (Articles 48 to 58 and 73 to 76)", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ No 741 Geneva 1995, sh 77

hakem veya hakem heyeti, uygun bulduğu bir müdahalede bulunabilecektir (md.56).

F. TAHKİM YARGILAMASINI SONA ERDİREN NEDENLER

1. Nihai Hakem Kararının Verilmesi

a. Karar Yeterliliği

Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, hakem heyetinin vereceği her türlü karar, oyçokluğuyla alınır ve yazılı usule tâbidir (md. 61/c; 62/a). Çoğunluğu sağlanamadığı hallerde, hakem heyeti başkanı, tek hakem gibi karar verir (md. 61/c.2)¹⁷⁷.

b. Kararın Şekli ve İçeriği

Hakem veya hakem heyetince alınan kararlar, yazılı şekle tâbidir ve hakemlerin çoğunluğu ya da karar alan hakem heyeti başkanı tarafından imzalanması yeterlidir. Karar, hakemlerin tamamı tarafından imzalanmazsa, kararda bunun sebepleri belirtilir (md.62/d). Hakem heyeti, özellikle nihai

---

¹⁷⁷ Nihai karar alma nisabında hakem heyeti başkanının “baskın oy hakkı” olması, hakemlerin karar veremediği ve çıkmaza giren hallerde bir çözüm yöntemi olarak benimsenmiştir. Örneğin; ICC, Londra ve Macaristan Tahkim Kurumları'nda da aynı çözüm uygulanmaktadır (Hermann, sh 4)

kararın tenfiz edilebilmesini sağlamak için, Merkez'e kararın şekli konusunda danışabilir; ancak Merkez'den onay almak zorunluluğu yoktur (md 62/e)

Her kararda, hakem kararının verildiği tarih ve tahkim yerinin belirtilmesi zorunludur (md.62/b). Ayrıca, hakem kararlarında, bu kararın verilmesindeki gerekçeler açıklanır (md.62/c). Ancak, bu kurala iki istisna getirilmiştir. İlk olarak, taraflar, kararın gerekçeli yazılmaması hususunda anlaşabilirler. İkinci olarak ise, tahkim usulüne uygulanan hukuka göre, hakem kararının gerekçeli olması hususunda bir zorunluluk bulunmuyor ise, gerekçe belirtilebilir (md. 62/c). Üç hakemli dâvalarda, nihaî karara katılmayan hakemin, karşı oy yazısı yazması da mümkündür. Karşı oy, muhalif hakemin diğer hakem kararlarına karşı görüşlerini belirtmesi açısından önem taşımaktadır; ancak ileri sürülen görüşlerin mesnet ve hukukî dayanaklarının ortaya konulamaması halinde dikkate alınmayacaktır¹⁷⁸.

Hakem heyeti, kararında, tahkim masraflarını tespit etmekle yükümlüdür (md.71/a). WIPO Tahkim Kuralları'nın 71. maddesine göre, hakem ücretleri; hakem/lerin yaptığı seyahat, iletişim ve görevleriyle ilgili diğer masraflar; bilirkişi ücretleri ve hakem/ler tarafından WIPO Tahkim Kuralları'na göre alınan yardımların karşılıkları; duruşma yapılması ve hakemlerin toplanması için gerekli yapılan masraflar ve faiz miktarı kararda belirtir. Nihaî kararda belirtilen parasal değerler herhangi bir para biriminde olabilir (md 60/a). Bu durumda, hakem heyetinin, WIPO tarafından Amerikan

¹⁷⁸ Smit, (An Arbitrator's View), sh 221

Doları üzerinden belirtilen ücret ve masrafları hangi tarihteki döviz kuru üzerinden karara yazacağı sorunu doğmaktadır. Bir görüşe göre, ulusal mahkemeler tarafından da, sözleşmenin ihlâl edildiği tarih veya dâvanın açıldığı tarih gibi çeşitli kriterlere göre karar verilmektedir. Hakem heyetinin, tahkim dâvasının konusuna ve somut olaya göre, tecavüzün gerçekleştiği, kararın verildiği veya eksik ödemenin yapıldığı tarihte geçerli olan döviz kurunu dikkate alarak hüküm kurması halinde, kararın tenfiz talebinin reddedilmeyeceği ileri sürülmektedir¹⁷⁹.

Hakem ve taraf sayısından bir fazla olacak şekilde hazırlanarak imzalanan yazılı karar, hakem heyeti tarafından Merkez'e iletilir (md. 61; md. 62/f, md. 65/d). Merkez, bu kararın aslını taraflara ve hakem(ler)e tebliğ eder (md 65/d). Ayrıca, taraflardan birinin, kararın bir örneğini istemesi halinde, Merkez, New York Sözleşmesi'nin IV(1)(a) maddesinin gerektirdiği şekil ve şartlarda hazırlanan karar örneğini ücreti mukabilinde sağlar (md 62/g).

c. Kararın Düzeltilmesi, Yorumu ve Tamamlanması

Hakem heyeti, karar tarihinden itibaren re'sen veya taraflardan birinin maddî hata düzeltme talebinin tebliğinden itibaren 30 gün içerisinde kararda yer alan yazım ya da baskı hatalarını düzeltebilir (md 66/a,b). Tarafların söz konusu talepte bulunma süresi, nihaî kararın kendilerine tebliğ tarihinden itibaren 30 gün olarak öngörülmüştür (md 66/a/c.1). Nihaî kararlar aynı usulle

¹⁷⁹ Smit, (An Arbitrator's View), sh 230

hazırlanan her düzeltme, nihai kararın parçası kabul edilir (md 62/d) WIPO Tahkim Kuralları'nda, hakem kararının yorumlanmasına ilişkin bir düzenleme ise öngörülmemiştir.

Bir tahkim yargılamasında, hakem heyeti, prensip olarak vermiş olduğu bir kararı değiştiremez¹⁸⁰. WIPO Tahkim Kuralları'na göreyse, taraflar, nihai kararın kendilerine tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içerisinde, dilekçelerinde belirtildiği halde nihai kararda hükme bağlanmayan hususlar hakkında, hakem heyetinden bir "ek karar" (*additional award*) verilmesini talep edebilirler (md 66/c). Hakem heyeti, talep hakkında karar vermeden önce, taraflara, konu hakkındaki görüşlerini dinlemek için gerekli imkânı sağlar (md.66/c/c.2). Hakem heyeti, talebin haklı olduğuna kanaat getirirse, mümkün olduğu ölçüde talep tarihinden itibaren 60 gün içerisinde ek karar verir (md.66/c). Ancak, WIPO Tahkim Kuralları'nda, ek karar alma usulüne ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁸¹.

---

¹⁸⁰ **Akıncı**, sh 184.

¹⁸¹ Tahkim uygulaması bakımından bir görüşe göre, "ek karar", nihai hakem kararının ayrılmaz bir parçasıdır ve nihai kararın icrasında, bu kararların da dikkate alınması gerekmektedir (**Akıncı**, sh 186) Bu görüşün WIPO tahkim yöntemi açısından da geçerli sayılabileceği düşüncesindeyiz

2. Nihâi Hakem Kararı Verilmesi Dışında Kalan Diğer Nedenler

a. Tarafların Sulh Olması

Bir dâva konusu üzerinde tasarruf yetkisi taraflara ait olduğundan, dâvacının dâvadan feragati, dâvalının dâvayı kabulü ve tarafların sulh olması, dâvaya son veren taraf işlemlerindedir ve hakemlerin bunlar dışında karar vermelerini engeller¹⁸². Nitekim, WIPO tahkiminde de, sulh yargılamayı etkileyen bir husus olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda, hakem heyeti, uygun gördüğü zaman tarafları sulh olmaya davet edebileceği gibi; tahkim yargılaması sırasında taraflar da anlaşmak suretiyle dâvayı sona erdirebilir. Sulh olunması halinde, tahkim yargılamasına son verilir (md.65/a). Taraflarca talep edilmesi halinde, hakem heyeti, tarafların sulhe ilişkin beyanlarını tespitten ibaret olan bir "*rızai karar*" (*consent award*) verir. Hakem heyetinin bu yöndeki tespitinin gerekçeli olması zorunlu değildir (md.65/b)¹⁸³.

b. Dâvanın Geri Alınması

WIPO Tahkim Kuralları'nda dâvanın geri alınmasına ilişkin olarak özel bir düzenleme getirilmemektedir. Bu durumda, dâvacının dâvasını geri almaya mezun olup olmadığı ve bu tasarrufun hukukî sonuçlarının, tahkim

¹⁸² **Kuru, B.:** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C IV, İstanbul 2001 C IV, sh.3753.

¹⁸³ Akıncı'ya göre, tespit niteliğindeki "*rızai kararlar*", New York Sözleşmesi çerçevesinde tenfiz edilebilir (**Akıncı**, sh 181) Bu görüşün, WIPO tahkimi açısından da geçerli olabileceği kanısındayız.

yargılamasında usule uygulanacak hukuka göre tayin edilmesi gerekmektedir (md. 59/b).

Bu nedenle, yargılama usulüne Türk Hukukunun uygulanabileceği hallerde, devreye girecek MTK'nın 13/B/1 maddesine göre, "*dâvalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde dâvalının hukuki yararı bulunduğunu kabul etmesi hali hariç, dâvacı dâvasını geri alırsa*" tahkim dâvası sona erer. Dâvanın, dâvalının muvafakatiyle geri alınması sonucunda dâva hiç açılmamış sayılır ve zamanaşımının kesilmesi gibi dâvanın açılmasının hukuki sonuçları ortadan kalkar, dolayısıyla zamanaşımı süresi içerisinde yeni bir dâva açılması halinde dâvalı tarafından derdestlik ya da kesin hüküm gibi itirazlar ileri sürülemez¹⁸⁴.

Dâvalının, dâvanın geri alınmasına itiraz etmesi halinde ise, hakem veya hakem heyeti, bu itirazı, dâvalının dâvanın sonuçlandırılmasından bir menfaati olup olmadığı yönünden değerlendirerek karara bağlaması gerekmektedir. Dâvalının itirazı haklı görülürse, dâvanın geri alınmasına izin verilmez ve yargılamaya devam edilir, itiraz haklı bulunmaz ise dâvanın geri alınması nedeniyle yargılama sona erdirilir¹⁸⁵.

---

¹⁸⁴ Kuru, C.II, sh 1687-1688

¹⁸⁵ Akıncı, sh 176

c. Tahkim Yargılamasına Devamı Gereksiz Kılan Nedenlerin Ortaya Çıkması

Nihai karar verilmeden evvel, tarafların uyuşmazlık hakkında anlaşarak sulh olmaları dışındaki başka bir nedenle yargılamanın sürdürülmesi gereksiz veya imkânsız hale gelirse, hakem heyeti, taraflarla yargılamayı sona erdirme niyetini paylaşır ve taraflara belirli bir süre tanıyarak konu hakkında beyanda bulunma hakkı verir (md. 65). Taraflardan birinin, hakem heyeti tarafından tanınan süre içerisinde kabul edilebilir sebeplerle dâvanın sona erdirilmesine itiraz etmemesi durumunda, hakem heyetinin yargılamayı sona erdirme yetkisi bulunmaktadır (md 65/c).

d. Taraflardan Birinin Taraf Olma Ehliyetini Kaybetmesi

Dâvanın taraflarından biri, dâvanın açıldığı tarihte taraf ehliyetini haizken, yargılama sürecinde örneğin, gerçek kişinin ölümü veya tüzel kişiliğin sona ermesi, şirket birleşmesi/devri gibi nedenlerle ehliyetsiz duruma gelebilir¹⁸⁶. Böyle bir durumda, tahkim yargılamasının devam edip etmeyeceğini hükme bağlayan, bir başka deyişle, taraf olma niteliğinin kaybedilmesinin sonuçlarını gösteren özel bir madde WIPO Tahkim Kuralları arasında yer almamaktadır. Bu nedenle, böyle bir durumda, tahkim yargılamasında usule uygulanacak hukukun Türk Hukuku olduğu hallerde,

---

¹⁸⁶ Kuru, C I, s 932

devreye girecek MTK'ya göre¹⁸⁷, ehliyeti kalkan kişinin kanuni halefleri var ise, bu kişilere dâvaya devam edilmesi için süre verilir. Kanuni haleflere, taraflardan birinin taraf olma ehliyetini kaybettiği andan itibaren altı ay içinde bildirim yapılamaz veya bildirimde bulunulanlar tahkim yargılamasına devam edeceklerini diğer tarafa ya da hakem veya hakem heyetine bildirmezler ise, tahkim yargılaması sona erer (MTK, md 13/B/6; md.11/B/f 2)¹⁸⁸.

e. Yargılama Giderleri İçin Avans Yatırılmaması

Merkez'in resmî internet sitesinde yayımlanan ücret çizelgesinde¹⁸⁹, WIPO tahkimine başvuracak tarafların ödemeleri gereken kayıt ücreti, idari ücretler ve hakem ücretleri yer almaktadır¹⁹⁰. WIPO bünyesinde tahkime başvurulduğunda, bu ücretlere göre Merkez'e ödeme yapılması gerekmektedir¹⁹¹.

Kayıt ücreti, Merkez'e başvuru anında ödenmelidir. Aksi takdirde, Merkez, kayıt ücreti ödenene kadar tahkim talebi veya karşı dâva hakkında bir işlem yapmaz (md.67/c).

---

¹⁸⁷ Bkz sh 26 v d .

¹⁸⁸ Örnek için bkz **Kalpsüz**, sh.85; **Akıncı**, sh 179

¹⁸⁹ Kurum tarafından belirlenen bu çizelge, tahkim kurallarının bir parçası değildir [**Özsunay**, (Karar), sh 172; **Melis, W**: "Commentary: The Arbitral Decision; Fees and Costs", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ No 741, Geneva 1995, sh 105].

¹⁹⁰ Ücret tablosu için bkz. "Schedule of Fees and Costs Arbitration / Expedited Arbitration", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/fees/index.html>>, (20 04 2008)

¹⁹¹ **Özsunay**, (Karar), sh 172

Merkez'e ödenen kayıt ücretleri ve idari ücretler, WIPO Tahkim Kuralları ve uygulanacak hukuk çerçevesinde, Merkez tarafından sunulan doğrudan tahkim yargılamasına ilişkin hizmetlerin karşılığıdır. Merkez tarafından bu ücretler, lâhiyalar safhasını yürütmek, bazı süreleri uzatma yetkisini kullanmak, hakem tayin etmek, hakem ücretlerini, taraflardan alınacak avans miktarlarını ve tahkim yerini belirlemek, WIPO Tahkim Danışma Komisyonu'nu kurmak, zamanaşımı sürelerini takip etmek, nihai kararın verilmesini sağlamak, duruşma salonunu ve hakem odasını hazırlamak, tahkimle ilgili gerekli bildirimlerin yapılmasını mümkün kılmak gibi çeşitli hizmetlerin karşılığı olarak alınmaktadır. Diğer taraftan, hakem(ler) veya taraflarca talep edilen çeviri, sekreter yardımı gibi hizmetler ayrı ücrete tâbidir¹⁹². Ayrıca, Merkez, hakemlerin ücret ve masraflarının karşılanması, yargılama giderlerinin yapılabilmesi için alacağı bir karar ile yaklaşık bir toplam maliyet belirler. Merkez, bu masrafları taraflara eşit olarak paylaştırarak avans yatırılmasını gerekli kılabilir (md. 70,71).

Dâvacı/dâvalının, kayıt ücretinin, idari ücretin veya avansın ödenmesi için Merkez tarafından ikinci yazılı hatırlatmanın yapılmasından 15 gün içinde edimini yerine getirmemesi halinde, dâvacının dâvasını, dâvalının ise, varsa karşı dâvasını veya bu dâvaların genişletilmesi hakkındaki taleplerini geri aldıkları kabul edilir ve yargılama sona erer (md.67/d; md.68/f; md.70/e). Merkez, 15 günlük süreyi, re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine uzatabilir (md.4/g).

---

¹⁹² **Gury, F.:** "Fees and Costs", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No 741, Geneva 1995, sh 94 (Fees and Costs)

Tahkim talebi ve/veya karşı dâvanın kabulü için alınan kayıt ücreti kural olarak iade edilmez (md.67/a,b). Ancak, tahkim talebiyle hakem heyetinin kurulması aşamaları arasında taraflar sulh olursa, kayıt ücreti alınmaz, alınmış ise tamamen iade edilir. Diğer taraftan, hakem heyeti kurulduktan sonra tarafların sulh olması halinde, kayıt ücretinin en az üçte biri alınır, bu ücret ödenmiş ise iade edilmez¹⁹³.

f. Tahkim Yargılamasına Tarafların Katılmamış Olmaları

Dâvacı, haklı bir mazereti olmaksızın dâva dilekçesini süresi içerisinde sunmazsa, hakem heyeti yargılamayı sona erdirir (md.56/a) Buna karşılık, dâvalı tarafın, mazeret sunmaksızın cevap vermemesi halinde, hakem heyeti tahkim yargılamasına devam ederek nihai kararını verebilir (md.56/b) Benzer şekilde, tahkim yargılaması sırasında, iddialarını ortaya koymaları için hakem heyeti tarafından tanınan süre içerisinde tarafların haklı bir sebep sunmadan bu olanaklarını kullanmamaları da yargılamanın devamına engel teşkil etmez (md.56/c).

Tarafların geçerli bir mazereti bulunmaksızın, WIPO Tahkim Kuralları ve hakem heyeti tarafından getirilen edim ve yükümlülöklere aykırı hareket etmeleri halinde, hakem veya hakem heyeti, uygun bulduğu bir müdahalede bulunma hakkını haizdir (md.56/d). Örneğin, taraflardan biri, hakem kararı ile

---

¹⁹³ Gury, (Fees and Costs), sh 94

kendisinden istenen bilgi ve belgeleri paylaşmayabilir ve istenen bilgilere ulaşmak için ilgili hakem kararının tenfizine veya başka hukukî yollara başvurulması gerekebilir. Bu durumda, hakem kararına uymayan, kendisinden istenen bir bilgi veya belgeyi sağlamayan taraf, doğan bütün masraflardan sorumlu olacaktır¹⁹⁴.

G. HAKEM KARARININ HÜKÜM İFADE ETTİĞİ ANIN TESPİTİ VE ETKİSİ

“Hüküm”, bir uyuşmazlığı esastan çözen, taraflar arasındaki uyuşmazlığı nihaî olarak sona erdiren mahkeme veya hakem kararlarına denir¹⁹⁵.

“Kararın Etkisi” başlıklı 64. maddenin (a) bendine göre, “*hakem kararı, taraflara tebliğ edildiği anda geçerlilik ve bağlayıcılık kazanır*”. Bu düzenleme dışında, WIPO Tahkim Kuralları’nda hakem kararının bağlayıcılık ve icra edilebilirlik niteliklerini kazanması için Merkez’in onayına ya da uygulanacak hukuka göre yargı yollarının tüketilmesine ilişkin bir şart getirilmemiştir. WIPO bünyesinde tahkim dâvasının sonucunda verilen hakem heyeti kararı, uyuşmazlığı esastan çözer¹⁹⁶. Dolayısıyla, hakem kararı, taraflara tebliği ile

¹⁹⁴ Smit, (An Arbitrator’s View), sh 219

¹⁹⁵ Kuru, B./ Arslan, R./ Yılmaz, E : Medeni Usul Hukuku, B. 16, Ankara 2005, sh.531

¹⁹⁶ DPT, sh. 278

aynı anda geçerlilik ve bağlayıcılık kazanarak taraflar arasındaki uyuşmazlığı esastan çözümlenerek hüküm ifade edecektir¹⁹⁷.

Öte yandan, Devletlerin, ulusal mevzuatlarına göre “yabancı” kabul ettikleri hakem kararlarına etki tanımak gibi bir yükümlülükleri bulunmamaktadır¹⁹⁸. Bununla birlikte, her ne kadar tarafların kararı rızalarıyla icra etmeleri beklense de, genellikle taraflar bundan imtina ederler¹⁹⁹. Bu durumda, bağlayıcılık kazanan ve hâkimin hukukuna göre yabancı olarak vasıflandırılan bir hakem kararının icra edilebilmesi için kesinleşmesi, tanınması veya tenfizi gerekebilir²⁰⁰. Zira, bir devletin WIPO'ya üye olması, WIPO bünyesinde gerçekleşen tahkim sonucu verilen kararın kesinleşmesini ve iç hukukunda doğrudan etki doğurmasını sağlamaz²⁰¹. Bu durumda, taraflar, hakem kararının kesinleşerek icra ve infaz edilebilmesi için, bunun tenfiz edilebileceği yerde öngörülen hukukî şartları ve uygulamaları dikkate almalıdır²⁰².

Bu yönde, Merkez, talep eden tarafa, New York Sözleşmesi'nin IV(1)(a) maddesinin gerektirdiği şartları taşıyan usulüne uygun olarak düzenlenmiş bir karar örneğini sağlar (md 62/g).

¹⁹⁷ Herrmann, sh 88; DPT, sh 278

¹⁹⁸ Bkz ileride sh 92 v d

¹⁹⁹ Erten, R.: “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararları Hakkında Tenfiz Kararı Almak Her Zaman Zorunlu mudur?”, MHB, Prof. Dr. Aslan Gündüz'ün Anısına Armağan, 2005- 2006, Y 25-26, S 1-2, sh 199

²⁰⁰ Erten, sh 197. Tanıma ve tenfize ilişkin teoriler hakkında bkz Şit, sh. 92 v d

²⁰¹ Bkz. sh. 20 v d..

²⁰² Plant, (Dispute Settlement), sh 64

H. HAKEM KARARININ İPTAL EDİLEBİLİRLİĞİ

Genel olarak, olağan kanun yollarından geçerek kesinleşen bir kararın, kesin hüküm ve icra edilebilirlik etkileri vardır²⁰³. Bir “hüküm”, şekli olarak kesinleşince, artık bu karara karşı olağan kanun yollarına başvurulamaz. Maddî olarak kesinleşen bir hüküm ise, taraflar arasındaki hukukî ilişkiyi tespit ederek uyuşmazlığı tamamen gelecek için ortadan kaldırır ve kararı veren mahkeme de dâhil olmak üzere yargı mercilerini, devlet organlarını ve tarafları bağlar²⁰⁴. Uluslararası ticarî tahkim uygulamasında, her ulusal hukuk sisteminde hakem kararına karşı başvurulabilecek çeşitli “müracaat yolları” kabul edilmiştir²⁰⁵. Bir kararın hukuka uygun olmadığı yönünde belirli bir nedenin varlığı halinde, tekrar değerlendirilerek iptali veya temyizi için görevli ve yetkili ulusal mahkemelere başvurulabilir²⁰⁶. Hakem kararı, söz konusu yollara başvurulmamasına veya başvurulmuş ise de, bu başvurunun sonucuna göre kesinleşir²⁰⁷. Kararların denetlenmesine ilişkin olarak benimsenebilecek iki sistem, iptal ve temyiz yollarıdır ve bu yollar birbirinden farklıdır²⁰⁸. Türk Hukuku’nda, hakem kararlarına karşı müracaatta iptal yoluna başvurulabileceği öngörülmüştür²⁰⁹.

WIPO bünyesinde gerçekleşen tahkimde ise, taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın WIPO Tahkim Kuralları’na göre çözüleceği konusunda

²⁰³ Erten, sh 198

²⁰⁴ Erten, sh 199-211

²⁰⁵ Kalpsüz, sh 100-101

²⁰⁶ Akıncı, sh 186; Özsunay, (Karar), sh 179; Kalpsüz, sh 100

²⁰⁷ Özsunay, (Karar), sh. 179

²⁰⁸ “Kanun yolu” tanımı ve bu çerçevede iptal yoluyla temyiz yolu arasındaki farklılıklar için

bkz Şit, sh 87; Kalpsüz, sh.100

²⁰⁹ Kalpsüz, sh.102

anlaştıkları anda, hakem heyetinin kararlarına derhal uymayı kabul ederek, hakem heyeti tarafından verilecek nihai karara karşı her türlü hukukî müracaat yoluna başvurmadan feragat eder (md.64/b). Ancak, tahkim yargılamasında usule uygulanan hukuka göre, tarafların yargı yoluna başvurmadan feragat etmeleri geçerli değilse, bu feragat dikkate alınmaz (md. 64/a). Bir görüşe göre, hakem kararının kesinleşmesi ve icra edilebilirlik kazanması için usule uygulanacak hukukun yanı sıra kararın infazının istenebileceği ülkede de yargı yoluna başvurulması emrediliyorsa, yine bu şartın yerine getirilmesi gerekir. Diğer bir deyişle, uygulanan hukuk yeri dışında kalan, kararın etkilerini doğurarak icra edilebilirlik kazanması istenen bir ülkede de, örneğin tarafı olunan New York Sözleşmesi'nin V. maddesine göre, dâva yolundan feragat etme yasaklanmış olabilir. Bu durumda da feragat geçersiz sayılabilecektir²¹⁰. Ancak, tahkim yargılamasında usule uygulanan hukuka göre, tarafların yargı yoluna başvurmadan feragat etmeleri geçerli değilse, bu feragat dikkate alınmaz (md. 64/a). Bu durumda, WIPO tahkim yöntemine başvuran tarafların, iptal yoluna başvurmadan feragat edip edemeyeceği sorunu doğmaktadır

Söz konusu sorunu Türk Hukuku bakımından değerlendirmek gerekirse, bir tahkim dâvasında, yabancılık unsuru varsa, tahkim yeri Türkiye ise veya bu Kanun hükümlerinin taraflar ya da hakem veya hakem heyetince seçildiği uyuşmazlıklar hakkında tahkim yargılamasının usulüne uygulanacak

---

²¹⁰ **Plant**, (Dispute Settlement), sh 64

hukuk Türk Hukuku ise, MTK uygulanacaktır (MTK,md.1)²¹¹ Bu bağlamda, WIPO bünyesinde gerçekleşen ve MTK'nın uygulandığı tahkim yargılaması sonunda verilen hakem kararına karşı iptal yoluna başvurmadan feragat edilip edilemeyeceği hususunun, bu Kanun'a göre belirlenebileceği düşüncesindeyiz. MTK'da, iptal dâvası açma hakkından feragat, Kanun'un 15. maddesinde belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde mümkündür. Öncelikle, MTK'nın 15. maddesinin (A) fıkrasının ikinci bendinin (a) ve (b) alt bend hükümlerinde belirtildiği üzere; uyuşmazlığın tahkime elverişli olmaması veya kararın kamu düzenine aykırı olup olmadığı hususları, taraflar iptal dâvası açma haklarından feragat etseler de, hakem kararının icra edilebilirliğine dair belge verilmesi için mahkeme tarafından re'sen dikkate alınır²¹². Diğer taraftan, söz konusu maddede, taraflara, hakem kararının verilmesinden önce iptal dâvası açma hakkından kısmen veya tamamen feragat etmeleri hususunda serbesti tanınmıştır²¹³. Ancak, iptal dâvasından feragat, yazılı bir "sözleşme" ile, yani; tarafların karşılıklı anlaşması halinde mümkündür. Ayrıca, dâvanın her iki tarafının da "yerleşim yerleri veya olağan oturma yerleri Türkiye dışında" bulunmalıdır²¹⁴. Son olarak, feragat beyanının geçerli olabilmesi için "açık" olması gerekmektedir. Açık irade beyanı, bu beyanın konusunun ve anlamının tereddüde mahal bırakmamasıdır²¹⁵. Bu bağlamda, Kalpsüz'e göre, tarafların, tahkim anlaşmasında hakem kararının nihai, kesin olduğuna dair bir tahkim tüzüğüne veya kurumsal tahkim

²¹¹MTK'nın uygulama alanı ve yabancılik unsuru hakkında açıklamalar için bkz **Nomer/Ekşi/Öztekin**, sh 25

²¹² **Akıncı**, sh 199; **Kalpsüz**, sh 125.

²¹³ **Akıncı**, sh. 199; **Kalpsüz**, sh. 125

²¹⁴ **Akıncı**, sh 199; **Kalpsüz**, sh 125

²¹⁵ **Akıncı**, sh 200; **Kalpsüz**, sh 125

kurallarına, örneğin 24. maddesinde böyle bir kayıt bulunan ICC Tahkim Kuralları'na atıfta bulunması yetmez²¹⁶. Bu görüş doğrultusunda bir değerlendirme yapmak gerekirse; WIPO Tahkim Kuralları'nın 2. maddesinde tarafların tahkim anlaşmasında kararlaşmış olmaları halinde, bu Kurallar'ın anlaşmanın bir parçası kabul edileceği belirtilmişse de ve MTK'da belirtilen diğer şartlar gerçekleşse bile, taraflar iptal yoluna başvurmaktan "açık" şekilde feragat etmemektedir. Bu nedenle, WIPO Tahkim Kuralları'nda öngörülen feragate ilişkin hükümlerin, yargılamada usule uygulanacak hukukun Türk Hukuku olması halinde geçerli olamayacağı düşüncesindeyiz. Bununla beraber, HUMK kapsamındaki uyuşmazlıklar bakımından, tarafların hakem kararı verilmeden önce iptal yoluna başvurmaktan feragat etmeleri geçersizdir. Yani, taraflar, HUMK kapsamında, ancak hakem kararı verildikten sonra feragat beyanında bulunabilirler²¹⁷.

I. HAKEM KARARININ TANINMA VE TENFİZİ KARARININ VERİLMESİ

Ayrıca, tarafların, bir hüküm olarak hakem kararına, ticarî itibarlarını korumak, ticarî ilişkilerini sürdürmek, faiz yükünden kurtulmak, iptal, tenfiz dâvası açılması halinde katlanacakları çeşitli yargılama masraflarından kaçınmak ve tahkimin en önemli ilkelerinden biri olan gizliliği korumak gibi saiklerle kural olarak uymaları ve kararı icra etmeleri beklenir "Kesin hükmün

---

²¹⁶ Kalpsüz, sh.125.

²¹⁷ Akıncı, sh 197-198

icrası” olarak ifade edilen bu etki neticesinde, yargı hükmünden beklenen amaç gerçekleşmiş olur²¹⁸. Ancak; tarafların kararı icra etmekten imtina etmeleri halinde, hâkimin hukukuna göre mahallî olmayan hakem kararı, yani “yabancı bir hakem kararı”nın tanınması²¹⁹ veya tenfizi²²⁰ gerekebilir²²¹.

Bir mahkeme tarafından tanıma ve tenfiz kararı verilebilmesi için yabancı bir kararın verilmiş olmasının yanı sıra, verilen kararın hukuk davalarına ait olması gerekir. Ayrıca, tanıma veya tenfize karar verilebilmesi için kararın kesinleşmiş olması şarttır²²².

Genel olarak, toprak/ mekân ilkesine göre, hakem kararının icra edileceği yer dışında verilen kararların “yabancı” olduğu kabul edilmektedir. Usul hukuku ilkesine göre ise, bir hakem kararı hangi devletin usul hukukuna göre verilmişse o devletin hakem kararıdır, dolayısıyla bunun dışındaki devletler için yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi gerekir²²³. Devletler, bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizine ilişkin kuralları istedikleri şekilde kendileri belirleyebilirler²²⁴. Dolayısıyla, söz konusu kararın Türkiye’de icra edilmesi sağlanmak isteniyorsa, hakem kararlarının tanınması ve tenfizine uygulanacak kuralların Türk Hukuku’na göre tespiti

²¹⁸ Erten, sh 199-211.

²¹⁹ “Tanıma, yabancı bir hakem kararının (hükmün), verildiği ülkenin dışındaki bir ülkede, bu ülke makamları tarafından kesin hüküm kuvvetine sahip olduğunun kabul edilmesidir” (Çelikel, A : Milletlerarası Özel Hukuk, B. 6, İstanbul 2000, sh.410)

²²⁰ “Tenfiz, yabancı hakem kararının (hükmün), kesin hüküm kuvveti ile birlikte icra kabiliyetinin de yabancı ülkelere teşmili anlamına gelir” (Nomer, E. / Şanlı,C.: Devletler Hususi Hukuku, B 13, İstanbul 2005, sh. 433).

²²¹ Şit, sh. 101; Akıncı, sh 250

²²² Ruhi,A.C.:Gerekçeli-Açıklamalı-Yargıtay İçtihatlı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, B 1, Ankara 2003, sh 309

²²³ Şit, sh. 77,101

²²⁴ Erten, sh.197

gerekmektedir. Bu durumda, hemen belirtmek gerekir ki; Türkiye, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi alanındaki 1958 tarihli New York Sözleşmesi'ne taraftır. Hem Anayasa'nın 90. maddesinde yer alan "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz." hükmü, hem de MÖHUK'un 1. maddesinde geçen "Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır" ifadeleri ile öngörüldüğü üzere New York Sözleşmesi, düzenlemiş olduğu hususlarda öncelikle uygulanacaktır. New York Sözleşmesi'nin uygulama alanı dışında kalan hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ise, MÖHUK hükümlerine göre talep edilebilecektir²²⁵. Bu durumda New York Sözleşmesi'nin uygulama alanının tespiti önem arz etmektedir. New York Sözleşmesi uygulama alanı itibariyle, öncelikle Türkiye dışında verilen hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde uygulanacaktır²²⁶. Ancak, New York Sözleşmesi ile getirilen ikinci prensip yönünde, Türk Hukuku'nda hakem kararlarının niteliği, tarafların tahkim usulünü tâbi kıldıkları hukuka göre de tayin edilir²²⁷. Belirtmek gerekir ki, New York Sözleşmesi'ne göre esas olarak mekân prensibi benimsenmiştir ve iki prensip birbirinin uygulama alanını daraltamaz²²⁸. Diğer bir deyişle, Türk Hukukunda, yabancı bir devletin usul hukukuna göre kurulan bir hakem kararı "*yerli olmayan karar*" muamelesi görür²²⁹; ancak bir tahkim yargılamasında usule uygulanan hukuk Türk

²²⁵ Akıncı, sh 249 (Türkiye'de yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi hakkında bkz Akıncı, sh 247-302)

²²⁶ Nomer/ Şanlı, sh 469; Akıncı, sh 254

²²⁷ Nomer/ Şanlı, sh 469

²²⁸ Akıncı, sh 251.

²²⁹ Nomer/ Ekşi/ Öztekin, sh 125

Hukuku olsa bile, tahkim kararı Türkiye dışında verilmişse, New York Sözleşmesi hükümlerine göre tanıma ve tenfiz talep edilebilecektir²³⁰. WIPO tahkiminde, taraflardan birinin talep etmesi halinde Merkez, New York Sözleşmesi'nin IV/1(a) maddesinde hakem kararının tanınması ve tenfizi için öngörülen nitelikleri haiz bir karar örneğini verir (md 62/g).

New York Sözleşmesi'nin uygulama alanı dışında kalan hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ise, MÖHUK'un 43. maddesine göre talep edilebilir²³¹. Maddenin başlığının "yabancı hakem kararının tenfizi" olmasına karşılık, Kanun'da "yabancı hakem kararı" hakkında bir tanımlama bulunmamaktadır. Hem "toprak ilkesi" hem de "usul hukuku ilkesi"nden hareketle çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır²³². Nomer ve Şanlı'ya göre, Türk Hukuku'nda esas prensip, ülke sınırları dışında verilen hakem kararlarının yabancı hakem kararı olarak kabul edileceği yönündedir²³³. Yargıtay ise, her iki ilkeden hareketle hüküm kurmakla beraber, bazı kararlarında hem usul hem de toprak ilkesini birlikte dikkate almaktadır²³⁴.

Ayrıca, Akıncı'ya göre, tahkime bir uluslararası tahkim enstitüsünün, örneğin MTO kurallarının uygulanması sonucunda ve Türkiye'de verilen hakem kararları yerli sayılabilir. Bu hakem kararı, yabancı unsur taşıyorsa MTK'ya göre, yabancılık unsuru yoksa HUMK'a göre verildikten sonra kesinleştiğinde bir iç hakem kararı olarak tenfiz dâvası açılmasına gerek

²³⁰ Akıncı, sh 251

²³¹ Akıncı, sh 294.

²³² Konuya ilişkin açıklamalar için bkz Akıncı, sh 296

²³³ Nomer/ Şanlı, sh. 469.

²³⁴ Yargıtay'ın konu hakkındaki değerlendirmeleri için bkz Akıncı, sh 294-296

olmaksızın Türkiye’de icra edilebilir²³⁵. Bu yaklaşım yönünde bir değerlendirme yapmak gerekirse, WIPO Tahkim Kuralları’na göre yürütülen bir tahkim yargılaması sonucunda verilen bir nihai kararın, örneğin tahkim yerinin Türkiye olması halinde MTK’nın emredici hükümlerine riayet edilerek verilmesi halinde de, Türkiye’de iç hakem kararı olarak kabul edilerek tanınması ve tenfizine gidilmeksizin icra edilebilirlik kazanabileceği kanısındayız.

---

²³⁵ Akıncı, sh 254

SONUÇ

Günümüzde, devlet yargılamasına istisna teşkil eden tahkime, ticarî ilişkilerin küresel boyutlara ulaşmasının sonucunda yaygın olarak başvurulmaktadır. Birleşmiş Milletler bünyesinde uzman kuruluş olarak faaliyet gösteren ve alanına giren uluslararası antlaşmaları yöneten WIPO, kişiler arasındaki ticarî ve ekonomik ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için 1994 yılında kurumsal bir yapı getirmiştir. Türkiye'nin de üyesi olduğu ve Genel Kurul ile Konferans'ında temsil edildiği WIPO bünyesinde, bir idarî ve çözüm merkezi kurulmuştur. WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (WIPO Tahkim Merkezi-Merkez) tarafından arabuluculuk, hakem-bilirkişilik, tahkim ve hızlandırılmış tahkim hizmetleri sunulmaya başlanmıştır. Hazırladığı kurallar çerçevesinde, Merkez tarafından doğrudan, dolaylı ve destekleyici hizmetler sunularak kurumsal nitelikli bir tahkim sistemi benimsenmiştir. WIPO'nun fikrî ve sınai haklar alanında uzman kuruluş olmasından dolayı, Merkez özellikle fikrî ve sınai haklardan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde iddialıdır.

Aralarında mevcut bir hukukî ilişkiden doğan veya doğabilecek bir uyuşmazlığın çözümü için WIPO Tahkim Kuralları'nın uygulanması yönünde bir tahkim anlaşması yapılması, WIPO bünyesinde tahkim dâvası açılabilmesi için önşarttır. Bu yönde bir anlaşma bulunması halinde, WIPO Tahkim Kuralları bu anlaşmanın bir parçası kabul edilir. Bu aşamada, taraflar arasında doğan/doğabilecek uyuşmazlığın tahkime elverişli olup olmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Tahkime elverişli olmayan bir konuya ilişkin

uyuşmazlığın çözümü için tarafların tahkim anlaşması yapması, tahkim yargılaması sonucunda verilen bir hakem kararının iptaline veya tanınması ve tenfizi taleplerinin reddine yol açabilir. Ayrıca, objektif elverişliliğin tayininde, devletlerin tahkim yargılamasına duydukları güven önemli bir rol oynadığından, Merkez tarafından özellikle gizliliğe, delillere ve hakem seçimine ilişkin özel ve detaylı düzenlemeler getirildiği görülmektedir. Tahkim dâvasının varlığının yanı sıra yargılama sırasında yapılan açıklamaların ve hakem kararının gizliliği ilkeleri benimsenmiştir. Öyle ki, gizliliğe ilişkin detaylı düzenlemeler nedeniyle, WIPO tarafından hakem kararları yayınlanmamaktadır. Delil sunmaya ilişkin olarak, deney yapma ve örnekleme gibi özel ispat araçları getirilmekte ve gizlilik danışmanı seçme imkânı tanınmaktadır. Ayrıca, tahkim dâvasında birden fazla dâvacı ve/veya dâvalı olması halinde hakem seçiminin usulüne ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerin temelinde, tahkim dâvasının tarafları arasında eşitlik sağlanması ve adil yargılama yapılması amaçları yatmaktadır.

Kural olarak, tahkimi yöneten kurallar WIPO Tahkim Kuralları'dır. Ancak, tahkim yeri hukuku tarafından izin verildiği hallerde tarafların anlaştıkları yer hukuku, aksi takdirde tahkim yeri hukuku, tahkim yargılamasının usulüne uygulanır ve bu hukuk düzeninin emredici kuralları öncelikle dikkate alınır. Oluşturulan hakem heyeti, tahkim dâvasının konusu olan uyuşmazlığı çözerken, tarafların anlaştıkları hukuka veya hukuk kurallarına göre, böyle bir anlaşma yoksa hakem heyeti tarafından tayin edilen hukuka göre karar verir. Tarafların açıkça anlaşmadıkları hallerde,

hakem heyeti hakkaniyete göre karar veremez ve dostane arabulucu olarak hareket edemez

Tahkim dâvası, taraflardan birinin tahkim anlaşmasının bir örneğini sunarak gerekli açıklamalarını yaptığı ve taraflar aralarında hakem sayısını üç olarak belirlenmiş ise, kendi hakemini seçtiği bir tahkim talebi ile açılır. Tahkim talebinin alınmasından itibaren 30 gün içerisinde dâvalı tarafından tahkim talebine cevap verilerek hakem seçimi yapılır. Görüldüğü üzere, dâva dilekçesi ve cevap dilekçesinin sunulmasından evvel, talep-talebe cevap sistemi getirilmiştir. Bu şekilde, dâva zamanaşımının kesilmesi, varsa, mahkemelerden alınan ihtiyatî tedbirin devamının sağlanması gibi tahkim dâvasının hukuki sonuçlarını doğurabilmesi için dâva açılması kolaylaştırılmıştır. Hakem seçimi taraflar aksi bir usul öngörmemişse, WIPO Tahkim Kuralları'nda öngörülen usule göre gerçekleştirilir. Bu kuralın ilk istisnası, birden fazla dâvalı ve dâvacının bulunmasıdır. İkinci istisnası ise, tarafların anlaşmış oldukları seçim usulünde öngörülen sürede herhalde 45 gün içinde hakem seçiminin yapılamaması veya tarafların aralarındaki usulün belirli bir süre öngörmemesidir. İstisnai hallerde, hakem heyeti merkez tarafından liste usulüne göre oluşturulur. Hakem heyetinin yetkisinin bulunmadığına ilişkin itirazlar ilk itiraz olarak ileri sürülür ve hakem heyeti kendi yetkisi hakkında karar verir. Hakem heyetinin koruyucu geçici tedbirler almak ve taraflardan teminat istemek yetkileri vardır. Hakem Heyeti oluşturulduktan sonra, taraflarla hazırlık toplantısı yapılabilir. Hakem heyeti, kural olarak, cevap dilekçesinin Merkez'e tebliği veya hakem heyetinin oluşturulması tarihlerinden hangisi daha sonra ise, bu tarihten itibaren dokuz

ay içerisinde yargılamayı sona erdirmekle ve bu süreden itibaren üç ay içerisinde karar vermekle yükümlüdür. Ancak, taraflar hızlandırılmış tahkime başvurmuşlarsa, tahkim yargılamasının üç ay içerisinde sona erdirilmesi ve bu tarihten itibaren bir ay içerisinde nihai hükmün kurulması gerekir.

Hakem kararı, Merkez tarafından taraflara tebliğ edildiği tarihten itibaren bağlayıcılık ve icra edilebilirlik niteliklerini kazanır. Şöyle ki, taraflar, WIPO Tahkim Kuralları uyarınca hakem heyetine karşı hukukî yollara başvurmadan feragat ederler ve hakem kararına uyacaklarını taahhüt ederler. Bu yöndeki feragat ve beyanlar, devletler tarafından genel olarak kabul görmektedir. Ancak, Türk Hukuku'nda tarafların bu yöndeki feragatlerini "açık" irade beyanları ile belirtmemiş olduklarından bahisle feragatlerinin geçersiz olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca, tarafların rızaen hakem kararına uymadıkları hallerde, Merkez tarafından taraflardan birinin talebi üzerine hakem kararının tanınması ve tenfizi için usulüne uygun olarak hazırlanmış hakem kararı örneği verilebilmektedir. Bu karar ile, Türkiye'de, New York Sözleşmesi'nin uygulama alanında kalan konularda bu Sözleşme'ye; diğer hallerde ise MÖHUK'a göre kararın tanınması ve tenfizi talep edilebilir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, A.K.** : Resolving Domain Name Disputes, Institutional Arbitration-WIPO Business Cognizance, 2005,Y.1, S.7, <http://bcognizance.iita.ac.in/oct-dec05/brainwave_4.html>, (05.01 2008)
- Akıncı, Z.** : Milletlerarası Tahkim, B.2, Ankara 2007.
- Akıncı, Z.** : Milletlerarası Ticarî Hakem Kararları ve Tenfizi, Ankara 1994 (Tanıma ve Tenfiz).
- Aksen, G.** : "Commentary: The Conduct of Arbitral Proceedings under the Rules of Arbitration Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective (Articles 48 to 58 and 73 to 76)", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741 Geneva 1995, sh. 77-79.
- Ayber, İ.** : Sınai Mülkiyet Hakları ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar (WIPO, DTÖ, AB), Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı, Ankara 2005 (Çoğaltılmış, Basılmamış Uzmanlık Tezi).
- Bagner, H.** : "Expedited Arbitration Rules: Stockholm and WIPO", Arbitration International, 1997, Vol. 13, No. 2, sh. 193-229.
- Berg, A. J.** : "The WIPO Expedited Arbitration Rules: Fast-Track Arbitration II", World Arbitration & Mediation Report, 1995, Vol. 6, No.11, sh.258-259.
- Berg, A. J.** : "Constituting the Arbitral Tribunal", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh. 17-33 (Arbitral Tribunal).
- Bettinger, T./
Willoughby, T./
Abel, S.M.** : Domain Name Law and Practice, An International Handbook, Oxford 2005.

- Bishop, R. D.** : “A Practical Guide For Drafting International Arbitration Clauses”, King & Spalding Library, <<http://www.kslaw.com/library/pdf/bishop9.pdf>> (02.12.2007).
- Blessing, M.** : “The Mediation Rules of WIPO and Others: A Ticket to Paradise or Into a Better Mousetrap?”, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh. 119-133 (Mousetrap)
- Blessing, M.** : “The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective [Articles 37 to 47 of the WIPO Rules in a Comparative Perspective]”, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh.41-73 (WIPO Comparison).
- Carter, J. H.** : “The Selection of Arbitrators”, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ. No.728, Geneva, 1994, sh. 147- 187.
- Coulson, R.** : “Arbitration and Other Forms Of Alternative Dispute Resolution - General Overview”, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ. No.728, Geneva, 1994, sh. 21-29.
- Dayınlarlı, K.** : UNCITRAL (*United Nations Commission on International Trade Law*) Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim, Ankara 2007.
- Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT)** : Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000
- Elver, N.C.** : “Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi”, Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları, İTO Yayınları No. 2004-16, İstanbul 2004, sh 31-67 (Hakemin Reddi).
- Erdem, B.** : “Fikri Haklarda Ülkesellik Prensibi”, Prof. Dr Nihal Uluocak’a Armağan, İstanbul 1999, sh. 39-54.
- Erdoğan, F.** : Uluslararası Hukuk ve Tahkim, Ankara 2004

- Erten, R.** : "Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararları Hakkında Tenfiz Kararı Almak Her Zaman Zorunlu mudur?", MHB, Prof. Dr. Aslan Gündüz'ün Anısına Armağan, 2005-2006, Y. 25-26, S. 1-2, sh. 195- 212.
- Goldberg, S. B.** : "The Dynamic of Mediation: Is Creative Genius the Key to Successful Mediation?", Conference on Mediation, WIPO Publ. No.750, Geneva 1996, sh. 11- 17.
- Gopal Das, B.** : "Intellectual Property Dispute, GATT, WIPO: of Playing by the Game Rules& Rules of Game", J.L.& Tech., 1994, Vol. 35, sh. 159-164.
- Gurry, F.** : "Introduction (Information about the WIPO Arbitration and Mediation Center)", Am. Rev. Int.'L Arb., 1994, Vol. 5, No. 1, sh. 1-5 (Introduction).
- Gurry, F.** : "The WIPO Arbitration Center and its Services", Am. Rev. Int. Arb., 1994, Vol. 5, No. 2, sh. 197-201 (Center Services).
- Gurry, F.** : "Fees and Costs", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh. 91-103 (Fees and Costs).
- Gurry, F.** : "The Commencement of Arbitral Proceedings", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh 11-17 (Arbitral Proceedings).
- Gurry, F.** : "The Dispute Resolution Services of the World Intellectual Property Organization", Journal of International Economic Law, 1999, Vol 2, No. 2, sh. 385-398 (DR Services).
- Herrmann, G.** : "The Arbitral Decision", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No 741, Geneva 1995, sh. 83- 91.
- Hoellering, M. F.** : "The Institution's Role in Managing The Arbitration Process", Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ. No 728, Geneva 1994, sh. 203- 215
- Horning, R.A.** : "Interim Measures of Protection; Security for Claims and Costs and Commentary on the WIPO Emergency

Relief Rules (in TOTO)", Am. Rev Int'L Arb., No.9, 1998, sh.155-176.

- Kalpsüz, T.** :Türkiye'de Milletlerarası Tahkim, Ankara 2007.
- Kaplan, Y.** : "Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", MHB, Prof. Dr. Aysel ÇELİKEL'e Armağan, 1999-2000, Y.19-20, S. 1-2, sh. 473-504.
- Knoepfler, F.** : "Commentary: Commencement of Arbitration Proceedings and the Arbitral Tribunal", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh. 33- 35.
- Knull, W. H. / Rubins, N. D.** : "Betting the Farm on International Arbitration: Is It Time to Offer an Appeal Option?", Am. Rev. Int.'L Arb , 2000, Vol. 11, No. 4, sh. 531-577.
- Kuru, B.** : Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.I, II, IV, VI, İstanbul 2001.
- Kuru, B./Arslan, R./ Yılmaz, E.** : Medeni Usul Hukuku, B.16, Ankara 2005.
- Laturno, C.** : "International Arbitration of the Creative: A Look at the World Intellectual Property Organization's New Arbitration Rules", Transnational Lawyer, 1996, Vol.9, sh.359-392.
- Lew, J. D. M.** : "The Arbitration of Intellectual Property Disputes", Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Publ. No. 728, Geneva 1994, sh. 187- 197.
- Melis, W.** : "Commentary: The Arbitral Decision; Fees and Costs", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh.103-107.
- Niblett, B.** : "The Arbitration of Intellectual Property Disputes", Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ. No. 728, Geneva 1994, sh.197-203.

Nomer, E./ Ekşi, N./

Öztekin, G. : Milletlerarası Tahkim, B.2, İstanbul 2003.

Nordström, M. : Confidentiality in International Commercial Arbitration, Master Thesis, Faculty of Law, University of Lund, 2001, <[http://www.jur.lu.se/Internet/Biblioteket/Examensarbete_n.nsf/0/EC274FDF29C4D12EC1256A63003C8966/\\$File/exam.pdf?OpenElement](http://www.jur.lu.se/Internet/Biblioteket/Examensarbete_n.nsf/0/EC274FDF29C4D12EC1256A63003C8966/$File/exam.pdf?OpenElement)> (15.08.2007)

Özsunay, E. : "Kurumsal Tahkim Sistemlerinde ve Bazı Ulusal Hukukların 'Uluslararası Tahkimle İlgili Düzenlemeleri'nde Geçici ve Koruyucu Önlemler", Uluslararası Ticarî Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları, İTO Yayınları No. 2004-16, İstanbul 2004, sh. 81-119 (Önlemler).

Özsunay, E. : "Tahkim Yargılamasında Mahremiyet", Uluslararası Ticarî Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları, İTO Yayınları No. 2004-16, İstanbul 2004, sh.119-147 (Mahremiyet).

Paulsson, J. : "Fast-track Arbitration in Europe (With Special Reference to the WIPO Expedited Arbitration Rules)", Hastings Int'l&Comp.L.Rev., 1994-1995, Vol. 18, sh. 713-717 (Fast).

Paulsson, J. : "The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective (Articles 48 to 58 and 73 to 76)", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh. 73-77 (Conduct of Proceedings).

Paulsson, J. : "The WIPO Expedited Arbitration Rules: Fast-Track Arbitration I", World Arbitration & Mediation Report, 1995, Vol. 6, No.11, sh.255-258.

Paulsson, J. /

Rawding, N./

Reed, L. /

Schwartz, E. : The Freshfields Guide to Arbitration and ADR, Clauses in International Contracts, Kluwer Law International, London 1999.

- Plant, D. W.** : "Some Aspects of Mediating Intellectual Property Disputes", Conference on Mediation, WIPO Publ No.750, Geneva 1996, sh. 17-23 (Some Aspects).
- Plant, D.W.** : Dispute Settlement, Course on Dispute Settlement in International Trade, Investment, and Intellectual Property (UNCTAD), WIPO Arbitration and Mediation Center, Geneva 2003, <<http://www.unctad.org/en/docs//edmmisc232add25en.pdf>>, 05.02.2006) (Dispute Settlement).
- Ruhi, A. C.** :Gerekçeli-Açıklamalı-Yargıtay İçtihatlı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, B.1, Ankara 2003.
- Salmon, P.** : "Cooperation Between The World Trade Organisation (WIPO) and World Trade Organisation (WTO)", St John's Journal of Legal Comment, 2003, Vol 7, sh.429-441.
- Schneider, M.** : "Commentary: The Conduct of Arbitral Proceedings under the Rules of Arbitration-Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective (Articles 48 to 58 and 73 to 76)", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh. 79-83.
- Schwartz, E. A.** : "Commentary: Commencement of Arbitration Proceedings and Constituting the Arbitral Tribunal", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No. 741, Geneva 1995, sh. 35-39.
- Seymenoğlu, M.D.** :İnternet Alan İsimleri Sistemi ve WIPO Tahkim Prosedürü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Ankara 2003 (Çoğaltılmış, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Smit, H.** : "Managing An International Arbitration: An Arbitrator's View", Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ. No. 728, Geneva 1994, sh. 215-233 (An Arbitrator's View).
- Smit, H.** : "Confidentiality", WIPO Arbitration Rules - Commentary and Analysis, Ch 8, (Ed : Smit,H), Juris Publishing, New York 2000 (Confidentiality)

Şanlı, C. : Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara 1986 (Esas).

Şanlı, C. : Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 2005 İstanbul (Akit).

Şit, B. : Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 2005.

Türk Patent

Enstitüsü (TPE) : 2006 Faaliyet Raporu, Ankara 2006.

Wilbers, E. : "The WIPO Arbitration And Mediation Center Alternative Dispute Resolution of Intellectual Property Disputes", Lawasia 17th Biennial Conference Session On Intellectual Property, Christchurch 2001, <<http://arbiter.wipo.int>>, (12.11.2007).

Yılmaz, H. : "Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri, *International Arbitration Organizations*", Ankara Barosu Dergisi, 2004, S. 2, s. 75-104.

WIPO : WIPO Services under the UNCITRAL Arbitration Rules-World Intellectual Property Organization, WIPO Pub. No. 447, Geneva 1995 (UNCITRAL).

WIPO : WIPO Arbitration and Mediation Rules, WIPO Publ. No.446, Geneva 2002 (WIPO Rules).

WIPO : Dispute Resolution for the 21st Century, WIPO Publication No.779, Geneva, 2003 (21st Century).

WIPO : Annual Report, 2005 (Annual).

WIPO : An Overview, WIPO Pub. No. 1007, Geneva 2007 (Overview).

WIPO Coordination

Committee : Appointment Of Members Of The WIPO Arbitration and Mediation Council, Memorandum by the Director General, Thirty-Ninth Session (28th Ordinary), Geneva 1997.

WIPO General

Assembly : WIPO Arbitration and Mediation Council, Memorandum of Secretariat, Twenty-Seventh (15th Ordinary) Session, Geneva 2001.

"Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic", <<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/>>, (29.11.2007).

"Convention Establishing the World Intellectual Property Organization" (WIPO Kuruluş Anlaşması), <<http://www.wipo.int/treaties/en/convention/trtdocsw029.html>>, (30.09.2007)

"Decision Bodies", <http://www.wipo.int/members/en/decision_bodies.html>, (13.03.2008).

"Member States", <<http://www.wipo.int/members/en/index.jsp>>, (13.03.2008)

"Paris Convention for the Protection of Industrial Property", <<http://www.wipo.int/treaties/en/ip/paris/index.html>>, (29.11.2007).

"Parties to the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/nyconvention/parties.html>> , (27.04.2008).

"Recommended WIPO Contract Clauses and Submission Agreements", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/contract-clauses/index.html>>, (15.10.2006).

"Schedule of Fees and Costs Arbitration / Expedited Arbitration", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/fees/index.html>>, (20.04.2008).

"WIPO-Adminstrated Treaties", <<http://www.wipo.int/treaties/en/index.jsp>>, (11.01.2008).

"WIPO Alternative Dispute Resolution Procedures", <<http://www.wipo.int/amc/en/center/wipo-adr.html>>, (12.12.2007).

"WIPO Arbitration and Expedited Arbitration Compared", <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/expedited-rules/compared.html>>, (03.02.2007)

“WIPO Arbitration and Mediation Center”, <http://www.wipo.int/amc/en/index.html>, (25/3/2007).

“WIPO Arbitration Rules”, <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/rules/index.html>>, (03.02.2008).

“WIPO Expedited Arbitration Rules”, <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/expedited-rules/index.html>>, (03.02.2008).

“WIPO Expert Determination Rules”, <<http://www.wipo.int/amc/en/expert-determination/rules/index.html>>, (03.02.2008).

“WIPO Mediation Rules”, <<http://www.wipo.int/amc/en/mediation/rules/index.html>>, (02.08.2008).

ÖZET

Birleşmiş Milletler'in fikrî ve sınai haklar konusunda uzman kuruluşu olan Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO) bünyesinde yürütülen tahkim, uluslararası ticaretin yoğunlaşması nedeniyle her geçen gün önem kazanmaktadır. WIPO bünyesinde tahkim, uluslararası unsurlu ticarî ilişkilerden doğan uyuşmazlıklara kurumsal düzeyde, kısa zamanda, tarafsız ve bağımsız hakemler yönetiminde, özel ispat araçlarıyla ve gizlilik çerçevesinde çözüm getirmektedir.

Bilimsel çalışmamızda, WIPO'nun teşkilatı, sunduğu hizmetler ve Türkiye ile ilişkisi hakkında genel bilgiler verdikten sonra, WIPO Tahkim Kuralları'na göre yürütülen tahkimin özellikleri ve işleyişinin yanı sıra, tahkim yargılaması sırasında ortaya çıkan sorunlarla bunlara getirilen çözümleri ele aldık. Ayrıca, WIPO bünyesinde gerçekleştirilen tahkim sonucunda verilen hakem kararlarının iptal edilebilirliğiyle tanınması ve tenfizine ilişkin şartlara değindik.

SUMMARY

The importance of arbitration within World Intellectual Property Rights (WIPO) which is an agency specialized on intellectual property rights of United Nations rises every day as a result of intensive international trade activities. WIPO Arbitration significantly provides solutions to the disputes arising from trade relations, but especially intellectual property rights, institutionally, quickly, under the management of impartial and independent arbitrators, with special facilities for evidence and within the frame of confidentiality.

In this dissertation, after explaining WIPO's organization, its services and its relationship with Turkey, we focused on the characteristics and proceedings of the arbitration under WIPO Arbitration Rules, the questions and their solutions related to arbitration processes. Moreover, we set forth the conditions of the annulment, recognition and execution of the final awards granted as a result of WIPO Arbitration.